

İNSANİ GELİŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA: İLÇELER (İGE-İ)

2021

Prof. Dr. Murat ŞEKER
Cenk OZAN
Berna YAMAN
Şirin NAS

Kitabın her hakkı saklıdır ve İnsani Gelişme Vakfı İktisadi Ticari İşletmesi'ne aittir. 5846 sayılı ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunları ve Türk Ticaret Kanunu gereğince; kısmen veya tamamen fotokopi, tarama, yazma ve diğer herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz, kanuna uygun olmayan alıntılar yapılamaz.

Kitabın Adı

İnsani Gelişme ve Sürdürülebilir Kalkınma: İlçeler

2021

Kitabın Yazarı

Prof. Dr. Murat ŞEKER

Cenk OZAN

Berna YAMAN

Şirin NAS

E-Kitap Düzenleme / Kapak

Enva Medya Yapım ve Yayıncılık Hizmetleri A.Ş (ENVA)

Yayın Yönetmeni

N. Berk ÇOKER

Sertifika No / 50122

Yayın No / 6

ISBN 978-605-647151-5-0

İSTANBUL 2022

SUNUŞ	7
YÖNETİCİ ÖZETİ	11
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	14
1.1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	14
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	16
2. İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ – İLÇELER	17
2.1. İGE-İ DEĞİŞKENLER	17
2.1.1. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Göstergeleri.....	21
2.1.2. İGE-İ Sosyal Kapsama Göstergeleri.....	23
2.1.3. İGE-İ Ekonomik Durum Göstergeleri.....	24
2.1.4. İGE-İ Eğitim Göstergeleri.....	25
2.1.5. İGE-İ Sağlık Göstergeleri.....	25
2.1.6. İGE-İ Sosyal Yaşam Göstergeleri.....	26
2.1.7. İGE-İ Çevresel Performans Göstergeleri.....	27
2.1.8. İGE-İ Ulaşım Göstergeleri.....	27
2.1.9. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Göstergeleri.....	28
2.2. İGE-İ ANA ENDEKS SONUÇLARI	28
2.3. İGE-İ ALT ENDEKSLER	33
2.3.1. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi.....	33
2.3.2. İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi.....	37
2.3.3. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi.....	39
2.3.4. İGE-İ Eğitim Endeksi.....	42
2.3.5. İGE-İ Sağlık Endeksi.....	45
2.3.6. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi.....	48
2.3.7. İGE-İ Belediye Çevresel Performans Endeksi.....	50
2.3.8. İGE-İ Ulaşım Endeksi.....	53
2.3.9. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi.....	55
EK 1: İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ İLÇELER-VERİTABANI TABLOSU	58
EK 2: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	60
EK 3: İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ – İLÇELER ENDEKS SONUÇLAR	63
KAYNAKÇA	67

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. İGE-İ Endeks Ortalamaları.....	12
Grafik 2. İGE-İ Ana Endeks Bölge Dağılımı.....	32
Grafik 3. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi.....	35
Grafik 4. İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi.....	39
Grafik 5. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi.....	41
Grafik 6. İGE-İ Eğitim Endeksi.....	44
Grafik 7. İGE-İ Sağlık Endeksi:.....	46
Grafik 8. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi.....	49
Grafik 9. İGE-İ Çevresel Performans Endeksi.....	51
Grafik 10. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi.....	54
Grafik 11. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi.....	56

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. İGE-İ Türkiye Haritası.....	31
Harita 2. İGE-İ İstanbul İlçeler Haritası.....	31
Harita 3. İGE-İ Yönetişim Saydamlık Endeksi Türkiye Haritası.....	36
Harita 4. İGE-İ Yönetişim Saydamlık Endeksi İstanbul Haritası.....	36
Harita 5. İGE-İ Sosyal Kapsam Endeksi Türkiye Haritası.....	38
Harita 6. İGE-İ Sosyal Kapsam Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	38
Harita 7. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi Türkiye Haritası.....	41
Harita 8. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	42
Harita 9. İGE-İ Eğitim Endeksi Türkiye Haritası.....	44
Harita 10. İGE-İ Eğitim Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	45
Harita 11. İGE-İ Sağlık Endeksi Türkiye Haritası.....	47
Harita 12. İGE-İ Sağlık Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	47
Harita 13. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi Türkiye Haritası.....	49

Harita 14. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	50
Harita 15. İGE-İ Belediye Çevresel Performans Endeksi Türkiye Haritası.....	52
Harita 16. İGE-İ Belediye Çevresel Performans Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	52
Harita 17. İGE-İ Ulaşım Endeksi Türkiye.....	54
Harita 18. İGE-İ Ulaşım Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	55
Harita 19. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi Türkiye Haritası.....	57
Harita 20. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi İstanbul İlçeler Haritası.....	57

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. İGE-İ Alt Bileşenler.....	18
Şekil 2. İGE-İ Bölge Dağılımı.....	29
Şekil 3. Endeks Hesaplama Yöntemi.....	61

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. İnsani Gelişme Endeksi- İlçeler Kapsamındaki İller.....	15
Tablo 2. Veri Eksikliği Nedeniyle Kapsam Dışında Kalan İlçeler.....	16
Tablo 3. İGE-İ Değişken Tablosu.....	18
Tablo 4. İGE-İ Yönetişim Saydamlık Değişkenleri.....	21
Tablo 5. “Gizli Vatandaş” Senaryo Soruları.....	22
Tablo 6. Faaliyet Değerlendirme Tablosu Örneği - Kadınlar.....	23
Tablo 7. İGE-İ Sosyal Kapsama Değişkenleri.....	24
Tablo 8. İGE-İ Ekonomik Durum Değişkenleri.....	24
Tablo 9. İGE-İ Eğitim Değişkenleri.....	25
Tablo 10. İGE-İ Sağlık Değişkenleri.....	25
Tablo 11. Faaliyet Değerlendirme Tablosu Örneği - Sosyal Yaşam.....	26
Tablo 12. İGE-İ Sosyal Yaşam Değişkenleri.....	26
Tablo 13. İGE-İ Çevresel Performans Değişkenleri.....	27
Tablo 14. İGE-İ Ulaşım Değişkenleri.....	28

Tablo 15. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Değişkenleri.....	28
Tablo 16. İGE-İ Ana Sonuçları – Yeşil Bölge.....	30
Tablo 17. Bölgelere Giren İlçe Sayıları Değişimi 2016-2021.....	32
Tablo 18. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi – Yeşil Bölge.....	34
Tablo 19. İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi – Yeşil Bölge.....	37
Tablo 20. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi – Yeşil Bölge.....	40
Tablo 21. İGE-İ Eğitim Endeksi – Yeşil Bölge.....	43
Tablo 22. İGE-İ Sağlık Endeksi – Yeşil Bölge.....	46
Tablo 23. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi – Yeşil Bölge.....	48
Tablo 24. İGE-İ Çevresel Performans Endeksi – Yeşil Bölge.....	51
Tablo 25. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi – Yeşil Bölge.....	53
Tablo 26. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi – Yeşil Bölge.....	56

TOPLUMSAL SAHIPLENME İÇİN YEREL YÖNETİMLER

İnsani Gelişme

UNDP 2021-22 İnsani Gelişme Raporunu “Belirsiz Zamanlar, Huzursuz Hayatlar” başlığı ile yayınladı. Antroposen, insan çağının yarattığı gezegensel baskıların gittikçe daha ağır hissedilmesi, yoğun ve yaygın kutuplaşmalar ve toplumları etkileyen büyük dönüşümler birleşerek insanlığın çok tedirgin bir döneme girmesine yol açtı.

Küresel İnsani Gelişme Raporunun tanımladığı bu “belirsizlik ve huzursuzluk”, insanlığın geri kalanı kadar Türkiye’nin halini de yansıtıyor. Geçtiğimiz günlerde İPM ile birlikte yürüttüğümüz “ACT Human” inisiyatifinin “Prekarya” raporu yayınlandı. “Prekarya”, güvencesiz yaşayanlar şeklinde açıklanabilir. 9 milyon kadar sigortasız çalışanı, 5,5 milyon kadar işsiz genci, geçici koruma statüsü ile yaşamlarını sürdüren 3,7 milyon kişiyi, sosyal ve hukuki gerekçelerle çalışma hayatına sokulmayanları, “free lance” adı ile yeni bir çalışma biçimine yönlendirilenleri ve hiçbir sosyal koruma sigorta bağlantısı olmayan ev kadınlarını hesaba kattığımızda yarını belirsiz çok büyük bir kitleyle karşılaşıyoruz.

İklim değişikliğinin etkilerini de Türkiye’de daha içerden hissediyoruz. Bitmeyen orman yangınları, değişen mevsimsel etkiler, tarımsal üretim üzerindeki etkileri, denizlerde azalan canlı çeşitliliği, musilaj daha fazla gündelik hayatlarımıza giriyor.

Bir zamanlar insanlığı özellikle doğal afetler korkutuyordu. Artık önceliği bir otokratın başlabileceği bir nükleer savaş, bir laboratuvardan dışarı sızabilecek bir virüs gibi insan tehditleri aldı. Covid-19 salgını ile ortaya çıkan yeni ekonomik ortam, yüksek enflasyon, tedarik zinciri sorunları, Ukrayna savaşı ile tetiklenen gıda krizi insanlığı geri dönülmesi zor yeni bir döneme itiyor.

Türkiye’de de bunların hepsini kendi günlük hayatımızda çeşitli yoğunluklarda hissediyoruz.

Dünya’da 2 milyar insan çatışma bölgelerinde yaşıyor. Tarihte ilk defa bu büyüklükte, 100 milyonun üstünde insan zorunlu olarak yer değiştirmiş durumda. Ülkemizde 3,7 milyondan fazla Suriyeli, geçici koruma statüsü ile, varlıkları “geçici” olarak tanımlanmış şekilde hayatlarını sürdürüyor. Yaygın göçler ekonomik krizlerle birleştiğinde birçok ülkede yabancı düşmanlığının ve neo-nazi hareketlerin tehditkâr yükselişine neden oluyor. Çelişkili bir şekilde “prekarya” Marksist teorideki “lumpen proleterya” gibi otokrasinin ve neo-nazi hareketlerin toplumsal tabanını oluşturarak gelecek için bir başka tehlike oluşturuyor.

Kutuplaşma etkisini siyasal ve sosyal, bazen iç içe geçmiş çeşitli katmanlarda artarak kendisini gösteriyor. İNGEV’in 2021 yılı tarihli “Social Cohesion - Progress Report” çalışması uyumda negatif bir kırılma yaşandığına işaret etmişti. Rapor sosyal uyumu sosyal bağlantılılık, toplumsal ilişkiler ve ortak fayda anlayışı olmak üzere 3 eksende inceler. Eksenler içinde yer alan değişkenlerin en önemlilerinden birisi güvendir. Sosyal Uyum Gelişme Raporu kurumlara güven, kişiler güven, medyaya güven, politik partilere güven gibi değişkenlerde büyük düşüşlere dikkat çekmişti. Örneğin siyasal partilere güven yüzde 40’dan yüzde 13’e trajik bir düşüş gösteriyordu. Toplumun birbirine duyduğu güvensizlik iki kat artarak yüzde 36’ya ulaşmıştı.

Bütün bunların yanı sıra dijital dönüşüm ve robotik teknolojiler beklendiğinden çok daha hızlı bir şekilde gündelik hayata giriyor. Mevcut iş imkânları daralırken bazı iş-meslek tipleri robotlara ve yapay zekaya devrediliyor. Dünya ekonomik sisteminin belkemiğini oluşturan şirketler sürekli verimlilik arayışında yani daha az iş gücü ile daha çok gelir üretmek zorunda. Orta ve uzun vadede kaybolan iş fırsatlarından çok daha fazlasının yeni alanlarda ortaya çı-

kacağı tahminleri doğru olsa da bu mevcut riskleri ve işini kaybetme tedirginliğini önlemiyor.

Türkiye'deki ruh halimizi de etkileyen bütün bu riskler, dünyada ilk kez İnsani Gelişmede bir gerileme yaratmış durumda. Son iki yılda ülkelerin yüzde 90'ında bir gerileme var. Genel İnsani Gelişme Endeksinin beklenen yükselişi durdu.

Eğer müdahil olmayı başaramazsak insanlık kalıcı bir gerileme dönemine girme riski ile karşı karşıya.

UNDP İnsani Gelişme Raporları, temel olarak bir endeks sistemi kullanır. Eğitim, sağlık ve gelire dayanan bu endeks sistemi zaman içerisinde alt kırılımlarla gelişti. Ayrıca çok boyutlu yoksulluk ve gezegen baskılı insani gelişme gibi yeni endeksler eklendi. Bu veriler gelişmeleri olabildiğince nesnel bazda ölçme ve yorumlamaya yardım ediyor. Sıralamalar ise ülkeler açısından makro düzeyde hangi alanlara yoğunlaşmaları gerektiğini gösterir.

Raporların asıl önemi başka verilerin de değerlendirilmesi ile birlikte ortaya koyduğu dünya tahlili ve önerdiği ilerleme vizyonudur.

Aslında siyasetçiler ve sivil toplum başta olmak üzere öncelikle dikkate alınması gereken bu insani gelişme vizyonudur.

Sürdürülebilir Kalkınma

BM üyesi 193 ülke 2016 yılında yoksulluğu yok etmek, gezegeni korumak, barış ve refahı sağlamak için 17 amaç üzerinde anlaştı.

İnsani Gelişme geçmiş verileri yorumlayarak bir gelecek vizyonu sunarken Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) geleceğe yönelik bir hedef seti belirledi. Süreç içinde 17 amaç, bu amaçların her biri için ayrı ayrı tanımlanmış toplam 169 hedef ve bu hedefler için 232 göstergeden oluşan bir set oluştu. Hedef olarak 2030 yılı konuldu. 2030 yılında bu amaçlara ulaşılabilecekti.

Bir anlamda UNDP İnsani Gelişme vizyonu bütün ülkelerin taahhüt ettiği bir ölçülebilir hedefler sistemine bağlandı.

Aradan geçen 6 yılın sonunda 2030 hedeflerine ulaşma açısından da durum parlak sayılmaz. 2022 yılı İlerleme Raporu hedefe ulaşma açısından büyüyen riskleri tanımladı. BM Genel Sekreteri Guterres, İlerleme Raporuna yazdığı önsözde SKA'lar için acil bir kurtarma müdahalesine ihtiyaç olduğunu belirtti. Rapora göre iç içe geçmiş birçok kriz nedeni ile 2030 amaçlarına ulaşmak ciddi olarak riskli hale geldi. Yirmi yıldır sürekli düşürülebilen yoksulluk oranı ilk defa artmıştı, her 10 kişiden 1'i açlık çekiyordu. Her 3 kişiden 1'i yeterli beslenmeye sahip değildi, felakatlere bağlı ölümler altı kat artmıştı. Pandemi nedeni ile 147 milyon çocuk eğitimden kopmuştu, 2,8 milyar insan temel el yıkama imkânlarına bile sahip değildi.

Pandemi, Ukrayna'daki savaş, tedarik zinciri sorunları, iş kayıpları; yani birçok katmanlar iç içe geçerek Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmayı tehlikeye atmıştı.

Artık "çok acil bir odaklanma olmadığı müddetçe 2030 hedeflerine ulaşmak mümkün olmayacak ve mevcut dünya organizasyonu acil bir odaklanma sağlayabilecek etkinlikte değil" demek kötümserlik sayılmamalı.

SKA İlerleme Raporu çok temel bir eksikliğin de altını çizdi; veri yetersizliği. Her ne kadar zaman içinde kullanılabilir veri sayısı artsa da güncellik, eşzamanlılık ve kapsam açısından tutarlılığı bir sorun. Herhangi bir ölçülebilir hedef koyma sistemindeki aslında en kritik konu da bu. Sistem, aynı metodolojik bazda toplanmış, işlenmiş, eş zamanlı ve güncel veriye dayandığı ölçüde işleyebilir. Bunu güvenceye almadan hedef tanımlamak bütün sistemi de spekülasyon haline getirebilir.

İnsani Gelişme ve Sürdürülebilir Kalkınma

Hükümetlerin, karar vericilerin İnsani Gelişme vizyonunu ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını benimseyip uygulamalarında esas almaları hiç kuşkusuz çok önemli; ama süreci asıl garanti altına alıp kalıcılaştıracak olan toplumsal düzeyde sahiplenmedir.

İnsani Gelişmenin savunuculuğunu ve çeşitli alanlarda uygulamalara destek vermeyi başlıca misyon olarak belirlemiş olduğumuz İNGEV’de toplumsal sahiplenmeyi özellikle önemsedik. İNGEV’in ilk faaliyetlerinden birisi de **İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler (İGE-İ)** oldu.

İlçe belediyeleri vatandaşla iletişim açısından “eli en sıcak” olan birimler. İnsani Gelişme kavramını ilçe belediyeleri düzeyinde yaygınlaştırmak, yurttaşlara yansıtma açısından önemli bir aşama olacaktı. Nitekim 200’e yakın ilçe arasında yürümekte olan bu çalışma, belediyelerimizin de gösterdikleri ilgiyle birlikte ciddi bir haberdarlık yarattı.

İGE-İ sisteminin tasarlanmasındaki temel mesele endekslerin ve değişkenlerin yerelleştirilebilmesi idi. Küresel İnsani Gelişme Endeksinin ölçtüğü değişkenler öncelikle merkezi hükümetlerle ilgiliydi. İlçeler sistemini tasarlarken yerel yönetimlerin inisiyatif kullanacağı alanların kapsanmasına dikkat edildi. Hiç kuşkusuz merkezî hükümet etkisinden tamamen yalıtılmış bir ilçe insani gelişme modülü olmaz. Yine yerel yönetimlerin performansı içinde kısa dönem etkilerinin yanı sıra önceki dönemleri de kapsayan birikimli etkiyi de ihmal etmemek gerekir.

Bütün bunlar ışığında İnsani Gelişme vizyonunun yerelleştirilmesi esas alınarak kategoriler ve gösterge setleri oluşturuldu. 2017 yılı Ocak ayında yayınlanan ilk İGE-İ kitabı Ana Endeks ve alt kategorileri ile birlikte vizyonun bütünsel bir sistemle yerelleştirilmesi konusunda öncü bir çalışma oldu.

Bu arada 17 Ocak 2016’da BM SKA yürürlüğe girdi ve ardından hedefler ve göstergeler seti çalışmaları olgunlaştırıldı. Belirlenen hedef ve göstergeler aslında önemli ölçüde İGE-İ’de kullanılan yerel göstergelerle benzerlikler taşıyordu.

(Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve İGE-İ ilişkisi konusundaki detaylar için bakınız: ingev.org/raporlar/Yerellesen_Insani_Gelisme.pdf)

Konuyu detaylı incelemek üzere UCLG-MEWA desteği ile yerel düzeyde insani gelişme göstergeleri ile SKA ilişkisi üzerine kapsamlı bir çalışma yaptık. Sonuçta İGE-İ’de kullanılan değişkenlerin, doğrudan veya ikame olarak SKA hedef ölçümü için de kullanılma potansiyeli belirlendi. Analiz özellikle büyükşehirler ve iller bazında geniş bir gösterge seti ile insani gelişme ve sürdürülebilir kalkınmanın birleştirilip yansıtılabileceğini gösteriyordu.

Böylece insani gelişme ve sürdürülebilir kalkınma büyükşehirler ve iller bazında sistemli olarak ölçülebilir, ilçeler düzeyinde ise önemli oranda yansıtılabilir hale gelmişti. Bu arada bütün dünyada da SKA hedeflerinin yerelleştirilmesinin önemi üzerinde durulmaya başlanmış, Gönüllü Yerel Hedefleme ve Raporlamalar (Voluntary Local Review) geliştirilmeye başlanmıştı. Yerel hedefleme için de bağımsız, güvenilir ve tekrarlanabilir veri seti ön koşuldur.

Böylece 2021 raporları bütün bu yoğun çalışmalar sonucunda yerel düzeyde insani gelişmeyi ve sürdürülebilir kalkınmayı birlikte ele alan bir veri tabanı ve endeks yapısı üzerine oturtuldu.

Bütün büyükşehirler ve il belediyeleri için geniş bir veri tabanı oluşturuldu. Bu veri tabanı ayrıca başka çabalara gerek olmaksızın yerel yönetimlerimizin Sürdürülebilir Kalkınma hedeflemelerine nesnel veri sağlıyor ve gerçekleştirmeleri de nesnel olarak ölçme imkânı sağlıyor. Bir yandan İnsani Gelişme vizyonu yerel düzeye yansıtılırken yerel yönetimler için Sürdürülebilir Kalkınma somut bir baza oturtuluyor.

Büyükşehir ve İl Endekslerin adını da bu yeni gelişmeyi yansıtacak şekilde değiştirdik; **İGE / SKA; İnsani Gelişme ve Sürdürülebilir Kalkınma Endeksi.**

İlçelerde İnsani Gelişme (İGE-İ)

2016 yılından bu yana sürdürdüğümüz İGE-İ raporlamasına bu yıl “**sıçrama yapanlar**” kategorisini ekledik. Bu kategori önceki yıl daha düşük bölgelerde yer alıp bu yıl Yeşil Bölgeye, yani Çok Yüksek İnsani Gelişme Bölgesine geçen ilçeleri kapsıyor.

Çalışmada kapsanan ilçe sayısını genişletmek üzere yaptığımız girişimler sınırlı kaldı. Özellikle yıllık faaliyet raporlarının yayınlanması gibi alanlarda birçok ilçe belediyemizde sorunla karşılaştık.

Kuşkusuz, ilçe belediye performanslarının, sadece tek bir dönemle sınırlanamayacak birikimli bir özelliği var. İGE-İ sıralamasında Çok Yüksek İnsani Gelişme Bölgesinde yer alan ilçelerin çoğu, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı SEGE sıralamasında da ilk seviyede bulunuyor.

Bununla birlikte zaman içerisinde belirlediğimiz en önemli değişiklik Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin sayıca artması ve ortalamalarda yükselme. Bu açıdan ilçe belediyelerimizin ortalamada ileri bir performans gösterdikleri söylenebilir. Bunda İGE-İ raporlarının da rolü olduğunu umuyoruz.

İGE/SKA Büyükşehirler ve İller endeks sonuçları önümüzde epey bir yol olduğuna işaret ediyordu. Özellikle Eşitsizliklerin Azaltılması, Sürdürülebilir Şehir ve Topluluklar, İnsana Yaraşır İş ve Ekonomik Büyüme eksenleri başta olmak üzere somut adımlara ihtiyaç var.

İGE-İ sonuçları da aslında aynı anlama gelecek bir gelişme ihtiyacına işaret ediyor. Sosyal Kapsama ve Çevresel Performans ise ilçe belediyelerimizin en zayıf olduğu alanlar olmaya devam ediyor. Bu çok önemli iki alanın önümüzdeki dönemde daha fazla yatırım almasını diliyoruz.

Teşekkürler ve Dilekler

Yerel İnsani Gelişme ve Sürdürülebilir Kalkınma raporları, literatürde “non-profit”, “non-political” olarak karakterize edilen İNGEV’in bağımsız bir inisiyatifi olarak hazırlanıyor. Finansmanı da İNGEV’in öz kaynaklarından sağlanıyor. Yaklaşık bir yıl boyunca geniş bir ekip yoğun bir çalışma yürüterek raporu tamamlıyor.

İlk günden beri çalışmanın akademik koordinasyonunu yöneten Prof. Dr. Murat Şeker’e, bu yıl proje koordinasyonunu üstlenen Neslihan Sezer’e, veri bilimcileri Cenk Ozan ve Berna Yaman Şahin’e, Şirin Nas’a, iletişim faaliyetlerini üstlenen Berk Çoker ve Binnur Çakır’a, “Gizli Vatandaş” araştırmasını gerçekleştiren Acsight-Cloud4Feed şirketine çok teşekkür ediyoruz.

Küresel İnsani Gelişme Raporu, insanlığın ilerleyebilmesi için kültür değişiminin artık temel araç haline gelmesi gerektiğini not ediyor. İnsanın iyi olma hali artık kendilerini ifade edebilme, karar mekanizmalarına müdahale edebilme, gündelik hayatlarını etkileyen kararlar içinde yer alabilmeleri ile birlikte anlaşılmalı. İyi olma halini fiziksel-maddi tanımlarla sınırlamak artık bir gelişme engeli. İyi hissetme, gündelik hayatın demokrasisi ile birlikte mümkün.

Biz İNGEV’de bu çalışmalarla İnsani Gelişmenin ve Sürdürülebilir Kalkınmanın yerel yönetimlerimiz nezdinde daha sıcak bir kavram haline gelmesine, daha kolay hedef - ölçme mekanizmaları kurulmasına ve oradan da topluma yansiyarak farkındalığın ve sahiplenmenin artmasına katkıda bulunmayı umuyoruz.

Vural ÇAKIR

YÖNETİCİ ÖZETİ

İNGEV tarafından modelleştirilen ve 2017 yılından beri yayınlanan **İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler** raporu 2021 yılı verileri ile bu raporda ortaya konulmuştur. Raporda görüleceği üzere İnsani Gelişme, ilçeler ölçeğinde incelenmiş, göstergeler bu düzeylerde derlenmiş ve İnsani Gelişmeye ilişkin Ana Endeks ve alt endeksler ilçe ölçeğinde üretilmiştir.

İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler (İGE-İ) araştırmasının ilki 2016 yılında yapılmıştır. Araştırma, Türkiye'nin büyükşehirlerinin sahip olduğu en yüksek nüfuslu 150 ilçeyi kapsamıştır. 2016 yılında yapılan çalışmanın, büyükşehirlerin yönetiminin sahip olduğu illerle sınırlı olmasının nedeni; aynı ölçekte ve aynı mevzuata sahip yerel yönetimlerin değerlendirilme gerekliliğinden kaynaklanmıştır. 2017 yılında yürütülen ve 2018 yılında lansmanı yapılan İGE-İ 2018'de 3 büyük ilin tüm ilçeleri çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Böylelikle İGE-İ'de yer alan ilçe sayısı 186'ya çıkarılarak kapsam alanı genişletilmiştir. 2020 İnsani Gelişme Endeksi çalışmasında, diğer çalışmalardan farklı olarak İGE-Büyükşehirler (İGE-B) ve İGE-İlçeler (İGE-İ) olarak iki ayrı endeks kurgulanmıştır. 2020 yılında İGE-B ve İGE-İ kapsamında yapılan çalışmada, büyükşehir belediyesi bulunan 30 il ve nüfusu 150 bini aşan 188 ilçe çalışma kapsamına alınmıştır. Verilerin derlenme aşamasında ortaya çıkan rapor eksiklikleri, metodolojik gerekçeler nedeniyle 50 ilçe kapsam dışı bırakılmıştır. 2020 yılı için yapılan çalışmada nihai olarak; İnsani Gelişme Endeksi-Büyükşehir Belediyeleri araştırmasında 30 büyükşehir ve İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler araştırmasında ise 138 ilçe için değerlendirme sağlanmıştır.

İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler 2021 raporunda ise 32 şehirden nüfusu 150 bini geçen 177 ilçe çalışma kapsamına alınmıştır. Ancak verilerin derlenmesi aşamasında eksik raporların yer alması ve verilere erişimin sağlanamaması nedeniyle 17 ilçe değerlendirme dışı bırakılmıştır. Böylelikle İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler araştırmasının 2021 döneminde toplam 160 ilçe değerlendirilmiştir.

2021 İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler'in Ana Endeks sonuçlarına bakıldığında 160 ilçe arasında ilk sırayı 69,6 endeks skoruyla Kadıköy (İstanbul)'ün aldığı gözlenmektedir. İGE-İ çalışmaları incelendiğinde; 2017 yılında Çankaya, 2018 yılında Beşiktaş ve 2020 yılında Kadıköy ilk sırada yer almıştı. Kadıköy ilçesi bu yıl da birinci sırada yer almıştır. Çalışma sonuçlarında bu yıl Kadıköy'ü, Çankaya ve Beşiktaş izlemiştir. 2020 İGE-İ'de olduğu gibi ilk üç ilçe değişmemiş olup sıralama açısından Çankaya ve Beşiktaş yer değiştirmiştir.

İstanbul'dan Şişli, Bakırköy, Üsküdar; İzmir'den Karşıyaka, Ankara'dan Keçiören ve Yenimahalle; ve Bursa'dan Nilüfer ilçeleri sıralamada öne çıkan diğer ilçeler arasındadır. Ankara'dan Nallıhan ve Şereflikoçhisar ile İzmir'den Beydağ ilçeleri ise endekste son sıralarda yer almıştır.

İGE-İ Endeksi 0-100 puan aralığında hesaplanmaktadır. Göreceli olarak yapılan karşılaştırmalara dayalı bu analizlerde hesaplanan tavan skorunun en yüksek değer olan 100'e yakınlığı İnsani Gelişme açısından en az sorunun yaşandığını göstermektedir. Endeksin tavan skoru 69,6, taban skoru 24,7 iken ortalama endeks skoru ise 42,4 olarak belirlendi. Ortalamanın üstünde kalan ilçe sayısı 91 iken; 69 ilçe İnsani Gelişme Endeksinde ortalamanın altında değerlere sahiptir.

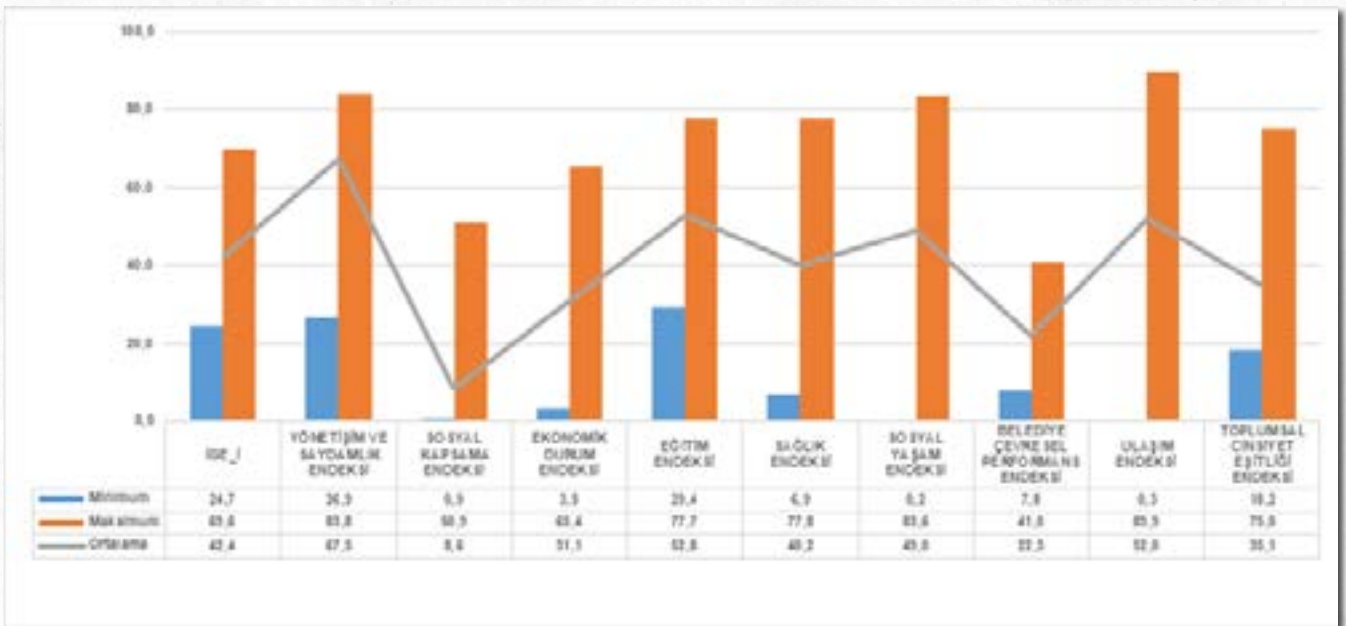
Endekste yüksek skorlara sahip ve ilk sıralarda yer alan ilçelerin aynı iller üzerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. İGE-İ yayınlandığından bu yana; 2017 yılı endeksindeki sıralamada ilk 30 ilçe toplam 7 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Antalya ve Kocaeli); 2018 yılında 8 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Antalya, Kocaeli, Samsun); 2020 yılında 8 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Antalya, Kocaeli, Muğla) ve bu yılda ise 11 ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Antalya, Muğla, Tekirdağ, Eskişehir, Kayseri, Samsun) yoğunlaşmıştır.

İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler çalışmasında okunurluğun kolaylaşması için ilçelere ait endeks skorları çerçevesinde gruplandırma yapılmıştır. Bu **hiyerarşik kümeleme** analizine göre 4 ilçe grubu belirlenmiştir. Burada UNDP'nin kullandığı terminoloji benimsenerek **Çok Yüksek – Yüksek – Orta – Düşük İnsani Gelişme** başlıklarına göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Çok Yüksek kategorisinde yer alan ilçeler **Yeşil** renk, Yüksek kategorisinde yer alan ilçeler **Mavi** renk, Orta kategorisinde yer alan ilçeler **Sarı** renk ve Düşük kategorisinde yer alan ilçeler ise **Kırmızı** renk ile temsil edilmiştir.

İGE-İ 2021 çalışmasına dahil olan 160 ilçenin sonuçları incelendiğinde Yeşil Bölgede yer alan Çok Yüksek İnsani Gelişme kümesine giren ilçe sayısı geçen yıla göre artış göstererek 34'ten 40'a yükselmiştir. Mavi Bölgede yer alan Yüksek İnsani Gelişme grubunda 51 ilçe bulunurken 44 ilçe Orta düzey İnsani Gelişme (Sarı Bölge) grubunda sınıflandırılmıştır. 25 ilçe ise Düşük İnsani Gelişmenin (Kırmızı Bölge) belirlendiği ilçeler olarak tespit edilmiştir.

İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler raporu genel olarak değerlendirildiğinde, Yönetişim ve Saydamlık bileşeninin en yüksek ortalamaya sahip bileşen olduğu görülmektedir. Eğitim ve Ulaşım alanları da yüksek ortalama değerlerinin gözlemlendiği alanlardır. Buna karşılık Sosyal Kapsama bileşeni ortalama değer en düşük olduğu bileşendir. Çevresel Performans bileşeni de benzer şekilde ortalama değer düşük olduğu bir bileşendir. Dolayısıyla yerel yönetimlerimizde Yönetişim ve Saydamlık başta olmak üzere Eğitim ve Ulaşım alanlarında yüksek performans gözlenirken 2021 yılı Sosyal Kapsama ve Çevresel Performans alanlarında düşük performansın sergilendiği alanlardır. 2020 verilerinde de Sosyal Kapsama ve Çevresel Performans alanları en düşük ortalamalara sahip iken bu yıl geçen yıldan da düşük ortalama değerlerle karşılaşmıştır.

Grafik 1. İGE-İ Endeks Ortalamaları

Ana Endeks düzeyinde geçen yıllarla karşılaştırıldığında genel bir iyileşmeden bahsetmek mümkündür. 2020 yılında Çok Yüksek İnsani Gelişme Bölgesinde 34 ilçe yer alırken 2021 yılında bu sayı 40 ilçeye yükselmiştir. Yüksek İnsani Gelişme Bölgesinde geçen yıl 25, bu yıl 51 ilçe kümelenmiştir. İnsani Gelişme Endeksi Ana Endeks ortalaması 2020’de 36,3 iken bu yıl 42,4’e yükselmiştir.

İnsani Gelişme alanında her geçen yıl iyileşmenin sağlandığını ve bu iyileşmenin ilçeler düzeyinde de hissedildiğini ortaya koyan bu araştırma serisi, yerel yönetimlerimizin insani gelişmenin bileşenleri açısından izlemelerini yapmaları için önemli bir veri tabanı oluşturmuştur. Yapılan analizlerin ve tüm değerlendirmelerin başta yerel yönetimlerimiz olmak üzere tüm paydaşlara faydalı olması dileğiyle.

Prof. Dr. Murat ŞEKER

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

İnsani Gelişme, yerel aktörlerin odak noktaları arasında yer almalıdır. İnsani Gelişme Endeksinin izlenilmesiyle, yıllar içinde gerçekleşen değişimlerin değerlendirilmesine ve hangi alanlarda iyileştirme yapılması hususunda politika yapıcılar tarafından kararların alınmasına olanak tanınmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin İnsani Gelişmeyi yerel dinamikler kapsamında dikkate almaları ve bu çerçevede politika önerilerinin şekillenmesine yardımcı olması önemli olmakla birlikte zaruri bir ihtiyaçtır.

Bu bağlamda İnsani Gelişmenin mikro ölçekte izlenmesine olanak tanıyan bu araştırmanın kapsamı Türkiye’de nüfusu 150 bini geçen ilçeler olarak belirlenmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Bu raporda İNGEV tarafından modelleştirilen ve 2017 yılından beri yayınlanan **İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler** raporu 2021 yılı verileri ile ortaya konulmuştur. Raporda görüleceği üzere İnsani Gelişme, ilçeler ölçeğinde incelenmiş, göstergeler bu düzeylerde derlenmiş ve İnsani Gelişmeye ilişkin Ana Endeks ve alt endeksler ilçe ölçeğinde üretilmiştir.

İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler (İGE-İ) araştırmasının ilki 2016 yılında yapılmıştır. Araştırma, Türkiye’nin büyükşehirlerinin sahip olduğu en yüksek nüfuslu 150 ilçeyi kapsamıştır. 2016 yılında yapılan çalışmanın, büyükşehirlerin yönetiminin sahip olduğu illerle sınırlı olmasının nedeni; aynı ölçekte ve aynı mevzuata sahip yerel yönetimlerin değerlendirilme gerekliliğinden kaynaklanmıştır. 2017 yılında yürütülen ve 2018 yılında lansmanı yapılan İGE-İ 2018’de 3 büyük ilin tüm ilçeleri çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Böylelikle İGE-İ’de yer alan ilçe sayısı 186’ya çıkarılarak kapsam alanı genişletilmiştir. 2020 İnsani Gelişme Endeksi çalışmasında, diğer çalışmalardan farklı olarak İGE-Büyükşehirler (İGE-B) ve İGE-İlçeler (İGE-İ) olarak iki ayrı endeks kurgulanmıştır. 2020 yılında İGE-B ve İGE-İ kapsamında yapılan çalışmada, büyükşehir belediyesi bulunan 30 il ve nüfusu 150 bini aşan 188 ilçe çalışma kapsamına alınmıştır. Verilerin derlenme aşamasında ortaya çıkan rapor eksiklikleri, metodolojik gerekçeler nedeniyle 50 ilçe kapsam dışı bırakılmıştır. 2020 yılı için yapılan çalışmada nihai olarak; İnsani Gelişme Endeksi-Büyükşehirler araştırmasında 30 büyükşehir ve İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler araştırmasında ise 138 ilçe için değerlendirme sağlanmıştır.

İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler 2021 raporunda ise 32 şehirden nüfusu 150 bini geçen 177 ilçe çalışma kapsamına alınmıştır. Ancak verilerin derlenmesi aşamasında eksik raporların yer alması ve verilere erişimin sağlanamaması nedeniyle 17 ilçe değerlendirme dışı bırakılmıştır. Böylelikle İnsani Gelişme Endeksi-İlçeler araştırmasının 2021 döneminde toplam 160 ilçe değerlendirilmiştir.

Tablo 1. İnsani Gelişme Endeksi- İlçeler Kapsamındaki İller

İL	TOPLAM İLÇE SAYISI	ENDEKSE DAHİL EDİLEN İLÇE SAYISI	TOPLAM NÜFUS	ENDEKSE DAHİL EDİLEN İLÇE NÜFUSU	NÜFUS KAPSAMA ORANI
ADANA	15	5	2 263 373	1,957,091	86.5%
ANKARA	25	18	5 747 325	5,621,183	97.8%
ANTALYA	19	5	2 619 832	1,909,063	72.9%
AYDIN	17	1	1 134 031	300,225	26.5%
BALIKESİR	20	4	1 250 610	696,746	55.7%
BURSA	17	4	3 147 818	2,342,988	74.4%
DENİZLİ	19	2	1 051 056	677,072	64.4%
ERZURUM	20	2	756 893	363,169	48.0%
ESKİŞEHİR	14	2	898 369	797,708	88.8%
GAZİANTEP	9	2	2 130 432	1,775,904	83.4%
HATAY	15	2	1 670 712	413,175	24.7%
İSTANBUL	39	39	15 840 900	15,840,900	100.0%
İZMİR	30	29	4 425 789	4,339,031	98.0%
KAHRAMANMARAŞ	11	2	1 171 298	671,849	57.4%
KAYSERİ	16	3	1 434 357	1,163,415	81.1%
KIRKLARELİ	7	1	366 363	153,027	41.8%
KOCAELİ	12	5	2 033 441	1,337,540	65.8%
KONYA	31	3	2 277 017	1,390,051	61.0%
MALATYA	13	2	808 692	641,799	79.4%
MANİSA	17	5	1 456 626	938,777	64.4%
MARDİN	10	1	862 757	186,622	21.6%
MERSİN	13	5	1 891 145	1,412,164	74.7%
MUĞLA	13	2	1 021 141	357,663	35.0%
ORDU	19	1	760 872	229,214	30.1%
SAKARYA	16	2	1 060 876	437,912	41.3%
SAMSUN	17	2	1 371 274	579,123	42.2%
ŞANLIURFA	13	4	2 143 020	1,251,864	58.4%
ŞIRNAK	7	1	546 589	155,182	28.4%
TEKİRDAĞ	11	3	1 113 400	692,190	62.2%
TRABZON	18	1	816 684	334,228	40.9%
VAN	13	1	1 141 015	163,320	14.3%
ZONGULDAK	8	1	589 684	175,726	29.8%

Tablo 2. Veri Eksikliği Nedeniyle Kapsam Dışında Kalan İlçeler

İL	İLÇE
Ankara	Bala
Ankara	Çamlıdere
Ankara	Elmadağ
Ankara	Evren
Ankara	Güdül
Ankara	Kalecik
Ankara	Kızılcahamam
Aydın	Nazilli
Diyarbakır	Bağlar
Diyarbakır	Kayapınar
Diyarbakır	Yenişehir
Hatay	Antakya
İzmir	Tire
Mardin	Kızıltepe
Şanlıurfa	Karaköprü
Van	Erciş
Van	İpekyolu

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ¹

İnsani Gelişme kavramı, doğrudan (direkt) gözlenen bir kavram olmadığından, bu kavramı ölçebilmek için doğrudan gözlenebilen bazı değişkenlerden faydalanılmaktadır. Önceki bölümde de belirtildiği üzere Birleşmiş Milletlerin İnsani Gelişme Endeksi hazırlama yöntemi ülke düzeyinde ve sınırlı veri seti ile gerçekleştirilmektedir. Ancak bu çalışma, Türkiye'deki 32 şehirde yer alan 160 ilçeyi kapsamaktadır. Ölçüm metodolojisinde gözlem düzeyinin ilçe boyutunda olmasından kaynaklı farklı bir yöntem izlenmiştir. Metodoloji özellikle veri seti düzeyinde farklılıklar içeren bir yapıda şekillendirilmiştir. Ancak endeksin hesaplama yönteminde Birleşmiş Milletlerin metodolojisi model olarak alınarak ilçe düzeyindeki veri setine uyarlanmıştır.

¹ Araştırmanın yöntemi ayrıntılı olarak Ek-2'de verilmiştir.

2. İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ – İLÇELER

Bu yıl dördüncüsünü düzenlediğimiz İnsani Gelişme Endeksi modeli ilçeler düzeyi 32 şehrin 160 ilçesini kapsamaktadır. Bu bölümde İGE-İ ve alt boyutlara ilişkin endekslerin sonuçları ilçeler düzeyinde ortaya konulacaktır. İGE-İ'nin kapsamı bu yıl 32 şehirde yer alan 177 ilçeyi içermektedir. Ancak 17 ilçe faaliyet raporunu araştırma dönemi içerisinde yayınlamadığı ve talep edilmesine rağmen tarafımıza iletmediği için kapsam dışında bırakılmıştır. Bu durumdan kaynaklı çalışmanın kapsamı 160 ilçede sınırlı kalmıştır. Endekse dahil olan ilçeler ülkedeki tüm ilçeleri kapsamadığı unutulmamalıdır. Dolayısıyla endeks sıralamaları ve skorları değerlendirilirken bu durum göz ardı edilmemelidir. Göz ardı edilmemesi gereken bir diğer konu da şudur: Geçtiğimiz yıllarda yapılan ilçe ve ilçelerin kategorik olarak karşılaştırmalarında, endekse dahil olan ilçelerdeki değişikliklerin, ilçelerin sıralamalarını ve skorlarını etkilediği unutulmamalıdır.

2.1. İGE-İ DEĞİŞKENLER

İGE-İ modeli değişkenlerinin belirlenmesinde ilgili literatürden² faydalanılmış ve aynı zamanda Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda literatür taramasının ardından araştırmaya temel teşkil edecek veriler Yönetişim ve Saydamlık, Sosyal Kapsama, Ekonomik Durum, Eğitim, Sağlık, Sosyal Yaşam, Çevresel Performans, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile Ulaşım ve Erişilebilirlik olmak üzere 9 ana kategori gruplandırılmıştır. İGE-İ değişkenleri 9 kategoride yer alan 81 göstergeden oluşmaktadır.

İGE-İ Endeksi hesaplanırken dokuz alt endeksten faydalanılmıştır. İGE-İ alt bileşenleri olarak; Yönetişim ve Saydamlık alanında beş; Sosyal Kapsama alanında sekiz; Ekonomik Durum alanında on bir; Eğitim alanında yedi; Sosyal Yaşam alanında altı; Ulaşım ve Erişilebilirlikte sekiz; Sağlıkta on iki; Çevresel Performansta on altı; Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde ise sekiz değişken kullanılmıştır. Bu kapsamda İnsani Gelişme İlçeler Endeksinin hesaplanmasında **9 ana başlıkta 81 değişkenden** ele alınmıştır.

² Değişkenlerin belirlenmesinde faydalanılan bazı kaynaklar:

- UNDP, Human Development Reports, NY, USA.
- DPT, İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, Ankara, 1996.
- DPT, İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, Ankara, 2004, www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/8142/ilce.pdf
- DPT, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, Ankara, 2003, www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/8143/2003-05.pdf
- Kalkınma Bakanlığı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması-2011, http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/view/14197/BASIN_A% C3% 87IKLAMASI-sege_2011-v6.pdf
- Şeker, M., vd.; TRC2 Bölgesi (Diyarbakır, Şanlıurfa) Yaşam Kalitesi Araştırması, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayınları, Diyarbakır, 2016.
- Şeker, M., vd.; İller Arası Rekabet Endeksi 2013-2014, Kayseri Ticaret Odası, Kayra Ofset, Kayseri, 2015.
- Şeker, M., vd.; TR63 Bölgesi (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Yaşam Kalitesi Araştırması, DOĞAKA Yayınları, Hatay, 2014.
- Şeker, Murat; İstanbul'da Yaşam Kalitesi Araştırması, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 2010-13, İstanbul, 2011, <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0023050.pdf>
- Şeker, M. vd; Küresel Rekabet Endeksi 2012 – 81 İl 26 Bölge, İstanbul Kalkınma Ajansı Projesi, İstanbul 2012.
- Şeker, M. vd; İstanbul Rekabet Endeksi – 39 İlçe, İstanbul Kalkınma Ajansı Projesi, İstanbul 2012.
- Şeker, M.; İstanbul'da Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırması, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Projesi İstanbul, 2012.
- Ulusoy, A.; Şeker, M.; Bektaş, H.; Aslantürk, O.; Trabzon'da Yaşam Kalitesini Geliştirme ve Modelleme Projesi, DOKA Mali Destek Programı, Trabzon, 2013.

Şekil 1. İGE-İ Alt Bileşenler

Tablo 3. İGE-İ Değişken Tablosu

ENDEKSLER	DEĞİŞKENLER
YÖNETİŞİM ve SAYDAMLIK ENDEKSİ	Belediye Bilgi Paylaşımı ve Saydamlık Endeksi
	Belediyeye Erişim Endeksi
	Belediye Sosyal Medya Kullanım Endeksi
	Gizli Vatandaş Endeksi
	Son Yerel Seçim Katılım Oranı
SOSYAL KAPSAMA ENDEKSİ	Aileye Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Gençlere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Kadınlara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Mültecilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Belediyecilik Hizmetlerinin Çeşitliliği ve Kalite Puanı

EKONOMİK DURUM ENDEKSİ	Alışveriş Merkezi Varlığı
	Alışveriş Merkezi Sayısı
	Banka Çeşitliliği
	On bin Kişiye Düşen Banka Şube Sayısı
	Kiralık Konut Piyasa Bedeli (m2)
	Satılık Konut Piyasa Bedeli (m2)
	Satılık Konut Piyasa Bedelindeki Yıllık Değişim (m2)
	On bin Kişiye Düşen Mini Market Sayısı
	On bin Kişiye Düşen Süpermarket Sayısı
	Hipermarket Varlığı
	Yaş Bağımlılık Oranı
EĞİTİM ENDEKSİ	Okur-Yazar Oranı
	Okur-Yazar Kadın Oranı
	Hiç Eğitim Almamış Kadın Oranı
	Üniversite Mezunu Oranı
	Üniversite Mezunu Kadın Oranı
	Ortalama Eğitim Süresi
	Kadınlarda Ortalama Eğitim Süresi
SAĞLIK ENDEKSİ	Kaba Ölüm Hızı (binde)
	On bin Kişiye Düşen Eczane Sayısı
	On bin Kişiye Düşen Ambulans Sayısı
	Hastane Varlığı
	Toplam Hastane Sayısı
	Devlet Hastanesi Varlığı
	Üniversite Hastanesi Varlığı
	Özel Hastane Varlığı
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Kalite Puanı
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği
Engellilere Yönelik Hizmetlerin Kalite Puanı	

SOSYAL YAŞAM ENDEKSİ	Özel Müze Varlığı
	Sinema Varlığı
	Tiyatro Varlığı
	Sosyal ve Kültürel Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Alışveriş Merkezi Varlığı
	Spor ve eğlence alanları (%)
ÇEVRESEL PERFORMANS ENDEKSİ	Sokak Hayvanlarına Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Çevreye Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Afetlere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Arıtma Tesisi Varlığı
	Arıtılan/ Deşarj Edilen Atık Su Miktarı (m3/sn)
	Arıtma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Oranı (%)
	Ambalaj Atık Yönetim Planı Varlığı
	Su Kütleleri (%)
	Yeşil şehir alanları (%)
	Kişi Başına Düşen Yeşil Alan (m2/Nüfus)
	Sürekli Sulanan Alanlar (%)
	Sulanmayan Ekilebilir Alanlar (%)
	Ormanlık Alanlar (%)
	Kişi Başına Düşen Ormanlık Alan
Ekilebilir Alanların Sulanma Oranı	
Yeşil Alan Hedefi Varlığı	
ULAŞIM ve ERİŞİLEBİLİRLİK ENDEKSİ	Demiryolu Hat Varlığı
	Bisiklet Yolu Varlığı
	Metro, Hafif Metro, Tramvay Hattı Varlığı
	Karayolları ve Demir yolları (%)
	Şehir Merkezine Uzaklık
	Belediyeden Vilayete Uzaklık
	Belediyeden Havaalanına Uzaklık
	Denizyolu Ulaşımı Varlığı
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ENDEKSİ	Belediye Kadın Meclis Üyesi Sayısının Toplam Belediye Meclis Üyesi Sayısına Oranı
	Belediye Kadın Başkan Yardımcısı Sayısının Toplam Belediye Başkan Yardımcısı Sayısına Oranı
	Belediye Kadın Müdür Sayısının Toplam Belediye Müdür Sayısına Oranı
	Belediye Kadın Çalışan Sayısının Toplam Çalışan Sayısına Oranı
	İlçedeki Kadın Muhtar Sayısının Toplam Muhtar Sayısına Oranı
	Kadınlarda Ortalama Eğitim Süresi
	Kadınlarda Ortalama Evlenme Yaşı
	Adölesan Doğurganlık Hızı (binde)

2.1.1. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Göstergeleri

İGE-İ alt bileşenlerinden olan 'Yönetişim ve Saydamlık' endeksi oluşturulurken belediyelerin faaliyet raporlarından ve resmi internet sitelerinden veriler derlenmiştir. Seçimlere katılım oranları, belediyelere yöneltilen çeşitli senaryo sorularına cevap verilmesi oranına dayanılarak hesaplanan "Gizli Vatandaş" anketi sonuçları da diğer göstergeleri içermektedir. İnceleme yapılırken belediyelerin yayınladıkları zorunlu ve resmi bir yayın olan faaliyet raporları ele alınarak, karşılaştırmalarda eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır. Faaliyet raporlarında yer alan etkinlikler/alanlar dikkate alınmış, raporda yer almayan etkinliklere/alanlara ilişkin bir veri derlemesi yapılmamıştır.

Tablo 4. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Değişkenleri

İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Değişkenleri	Belediye Bilgi Paylaşımı ve Saydamlık Endeksi
	Belediyeye Erişim Endeksi
	Belediye Sosyal Medya Kullanım Endeksi
	Gizli Vatandaş Endeksi
	Son Yerel Seçim Katılım Oranı

Belediye Bilgi Paylaşımı ve Saydamlık Endeksi: İlçe belediyesinin faaliyet raporlarının erişilebilirliği ve içeriğine ait bazı temel verilerin bulunurluğu ve paylaşımı esas alınarak hesaplanmıştır. Belediye internet sitesinde faaliyet raporuna erişim, belediye faaliyet raporu yayınlanma takvimi, belediye faaliyet raporunun etkinliği, belediye faaliyet raporunda bütçe göstergelerinin paylaşımı ve belediye faaliyet raporunda performans tablolarının paylaşımı verilerinin bileşiminden oluşturulmuştur. Veriler belediye internet siteleri ve faaliyet raporlarına dayanılarak hazırlanmıştır.

Belediyeye Erişim Endeksi: Bu endeksin oluşması için de ilçe belediyesinin internet sitesinde yer alan ve ilçe sakinlerinin internet sitesini kullanarak belediye ilgililerine erişimi değerlendirmeye alınmıştır. Bu başlık altında incelenen konular belediye internet sitesinde başkana mesaj iletme olanağı, belediye çağrı merkezinin varlığı, belediye internet sitesine farklı dillerde erişim olanağı, e-belediye varlığı ve mobil uygulama varlığı incelenmiştir.

Belediyenin Sosyal Medya Kullanım Endeksi: İlçe belediyelerinin sosyal medya kullanım varlığında Facebook, Instagram, YouTube ve Twitter hesaplarının varlıkları değerlendirmeye alınmıştır.

Bu verilerin dışında "Gizli Vatandaş" yöntemi ile araştırma kapsamındaki 160 ilçe belediyesiyle telefon ve e-posta yoluyla iletişime geçilmiş ve önceden oluşturulan senaryo soruları yönlendirilmiştir. Geri Dönüş Oranı üzerinden tüm belediyeler skorlanarak endeks hesaplamasına dâhil edilmiştir.

Tablo 5. "Gizli Vatandaş" Senaryo Soruları

S1. Bir araştırma için belediyeinizde bulunan aktif yeşil alan toplamını öğrenmeye ihtiyacım var

S2. Kız kardeşim engelli, tekerlekli sandalye yardımı yapar mısınız, nereye başvurmam lazım?

S3. Komşum kocasından şiddet görüyor, ne yapmalıyım, nasıl yardımcı olursunuz?

S4. Çöpler doğru dürüst toplanmıyor. Nereye başvurmalıyım?

S5. Sokak lambaları yanmıyor kimle görüşmeliyim?

S6. Böcek ilaçlama için nereye başvurmalıyım?

S7. Anneme bakmak için yardıma ihtiyacımız var. Evde bakım hizmeti veriyor musunuz?

S8. Babamın diyalize gitmesi gerekiyor, belediye ambulans verir mi?

S9. Ev hanımıyım. Katılabileceğim bir mesleki kursunuz var mı?

S10. Üniversite öğrencileri için burs veriyor musunuz, kriterleriniz nedir?

S11. Belediyeinizde kaç yaşın üstündeki insanlar için ulaşım yardımı yapılıyor? Bu hizmetten nasıl yararlanabilirim?

S12. Kadın sığınma eviniz var mı?

S13. Çocuk gelişimi ile ilgili eğitim almak istiyorum. Beni yönlendirir misiniz?

S14. Kendi yaptığım takıları satmak istiyorum. Bunun için kermes veya düzenli bir organizasyonunuz var mı?

S15. Yakacak yardımı için nereye başvurmalıyım?

S16. Kardeşim askere gidecek. Maddi olarak zorlanacağız. Askerlik yardımınız var mı?

2.1.2. İGE-i Sosyal Kapsama Göstergeleri

Sosyal Kapsama göstergeleri hazırlanırken neredeyse tamamı belediye faaliyet raporlarına dayandırılmıştır. İlçe belediyelerin yayınlamış oldukları faaliyet raporları incelenmiş ve raporda yer alan faaliyetler açık olarak listelenmiştir. Raporların taranmasıyla oluşturulan listede 160 ilçe belediyesine ait 10.000'den fazla faaliyet kalemine ulaşılmıştır. Yapay zekâ uygulamaları kullanılarak faaliyet raporları incelenmiş ve ilgili veriler üretilmiştir.

Raporlarda belirtilen faaliyetlerden aile, çocuk, genç, hasta ve yaşlı, kadın, engelli ve mülteci kategorilerinde yer alan aktiviteler Sosyal Kapsama göstergeleri altında değerlendirmeye alınmıştır. Aktivitelerin temel kategorileri ve aktivitelerin temel nitelikleri de özetlenerek sınıflandırılmıştır. Özetlenen nitelikler üçlü ölçekte değerlendirilmiştir. Böylelikle yapılan aktivitelerin genel kategorisini belirlemenin ötesinde faaliyetlerin nitelikleri özetlenerek faaliyet kalitesi de değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 6'da kadınlara yönelik faaliyetlere ve uygulanan nitelik belirlemeye ilişkin örnekler sunulmuştur.

Tablo 6. Faaliyet Değerlendirme Tablosu Örneği - Kadınlar

FAALİYET DETAYI	FAALİYET KATEGORİSİ	FAALİYET NİTELİĞİ	DEĞERLENDİRME
Kadın Dayanışma Merkezi ve Sığınma Evi	Kadın	Rehberlik ve Rehabilitasyon	3
Çocuk Gelişim Uzmanlığı Desteği	Kadın	Rehberlik ve Rehabilitasyon	3
Ücretsiz Sağlık Taraması	Kadın	Sağlık	3
Kadın Üretici Pazarı	Kadın	Girişimcilik	3
Kadınlara Özel Kurslar	Kadın	Kurs	2
Kadınlar Meclisi	Kadın	Sosyal	2
Kursiyerlerin Sinemaya Gitmesi, Kadınlar Günü Etkinliği	Kadın	Konser, Tiyatro, Sinema	1
Halk Günleri Etkinliği	Kadın	Toplantı	1
Eİ Emeği Sergisi	Kadın	Sergi	1

Bu açıklamalar kapsamında detayı verilen değerlendirmeler ile Sosyal Kapsama Endeksi Tablo 7'de yer alan başlıklarda hizmetlerin çeşitliliği ve hizmetlerin kalite puanına dayandırılmıştır. Kalite puanı hesaplanırken ilgili faaliyetin 1-3 arasında aldığı değer ile faaliyet sayısı çarpılarak bileşke puan oluşturulmuştur.

Tablo 7. İGE-İ Sosyal Kapsama Değişkenleri

Sosyal Kapsama Değişkenleri	Aileye Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Gençlere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Kadınlara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Mültecilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Belediyeçilik Hizmetlerinin Çeşitliliği ve Kalite Puanı

Yönetişim ve Saydamlık endeksinde olduğu gibi Sosyal Kapsama endeksi oluşturulurken de benzer yöntem izlenilmiştir. Belediyelerin yayınladıkları zorunlu ve resmi bir yayın olan faaliyet raporları ele alınmıştır. Gösterge olarak, bu raporlarda yer alan etkinlikler/alanlar üzerinden veri derlemesi yapılmıştır. Faaliyet raporları belediyelerin ilgili yıl içinde gerçekleştirdikleri tüm aktiviteleri, bunlara ilişkin detayları, bütçe ve saydamlığa ilişkin tabloları içeren bir belge olduğundan, ilçe belediyelerinin bu çalışma sonrasında faaliyet raporlarını daha etkin hazırlamaları beklenmektedir. Raporlar arasında bir eşgüdümün olmaması, kimi raporlarda detaylara ulaşılamaması ya da bazı bölümlere hiç yer verilmemesi, analiz sürecinde dikkate alınmış ve endeks hesaplamaları görünen rapor düzeyinde yapılmıştır.

2.1.3. İGE-İ Ekonomik Durum Göstergeleri

İGE-İ'nin bir diğer alt bileşeni olan Ekonomik Durum endeksi 11 değişkenin bileşiminden oluşturulmuştur. İlçe bazında perakende ticarete ait sayısal veriler, banka çeşitliliği ve sayıları, satılık ve kiralık konut bedeli ve yaş bağımlılık oranları kullanılmıştır.

Tablo 8. İGE-İ Ekonomik Durum Değişkenleri

Ekonomik Durum Değişkenleri	Alışveriş Merkezi Varlığı
	Alışveriş Merkezi Sayısı
	Banka Çeşitliliği
	On Bin Kişiye Düşen Banka Şube Sayısı
	Kiralık Konut Piyasa Bedeli (m2)
	Satılık Konut Piyasa Bedeli (m2)
	Satılık Konut Piyasa Bedelindeki Yıllık Değişim (m2)
	On Bin Kişiye Düşen Mini Market Sayısı
	On Bin Kişiye Düşen Süpermarket Sayısı
	Hipermarket Varlığı
	Yaş Bağımlılık Oranı

2.1.4. İGE-İ Eğitim Göstergeleri

İlçelerin eğitim göstergeleri ilgili yedi değişkenden oluşmaktadır. Bu değişkenler ilçe boyutunda olup okuryazarlık, eğitim süresi ve yüksek eğitim bilgileri genel ortalama ve kadınlara ait ortalamalar olarak derlenmiştir.

Tablo 9. İGE-İ Eğitim Değişkenleri

Eğitim Değişkenleri	Okur-Yazar Oranı
	Okur-Yazar Kadın Oranı
	Hiç Eğitim Almamış Kadın Oranı
	Üniversite Mezunu Oranı
	Üniversite Mezunu Kadın Oranı
	Ortalama Eğitim Süresi
	Kadınlarda Ortalama Eğitim Süresi

2.1.5. İGE-İ Sağlık Göstergeleri

Sağlık göstergeleri ilçe ölçeğinde alınarak; hastane, eczane ve ambulans sayıları ile özel hastane, devlet hastanesi ve üniversite hastanesi varlığı sağlık göstergeleri altında derlenmiştir. Bu göstergelere ek olarak kaba ölüm hızı da değerlendirmeye alınan başlıklardandır. Bu verilerin yanı sıra belediye faaliyet raporlarında yer alan hasta ve yaşlılara yönelik hizmetlerin çeşitliliği ve kalite puanıyla, aynı şekilde engellilere yönelik faaliyetler sağlık göstergelerine dahil edilerek toplamda 12 değişken (Tablo 10) kapsamıştır.

Tablo 10. İGE-İ Sağlık Değişkenleri

Sağlık Değişkenleri	Kaba Ölüm Hızı (binde)
	On Bin Kişiye Düşen Ambulans Sayısı
	On Bin Kişiye Düşen Eczane Sayısı
	Hastane Varlığı
	Toplam Hastane Sayısı
	Devlet Hastanesi Varlığı
	Üniversite Hastanesi Varlığı
	Özel Hastane Varlığı
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Kalite Puanı
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Kalite Puanı

2.1.6. İGE-İ Sosyal Yaşam Göstergeleri

İGE-İ bir diğer alt bileşeni olan Sosyal Yaşam göstergeleri arasında müze varlığı, sinema ve tiyatro sayıları yer almaktadır. Ayrıca ilçe belediyelerinin faaliyet raporlarında yer alan sosyal ve kültürel hizmetler de ele alınmıştır.

Sosyal Yaşam göstergeleri belirlenirken ilçe belediyelerinin faaliyet raporları taranmış ve raporda yer alan faaliyetler açık olarak listelenmiştir. İlgili raporların incelenmesiyle faaliyetlerin kültürel faaliyetler kategorilerinde yer alan aktiviteler Sosyal Yaşam göstergeleri altında değerlendirmeye alınmıştır. Sosyal Yaşam alanında göstergeler değerlendirilerek aktivitenin niteliği özetlenmiştir. Özetlenen göstergeler tekrar sınıflandırılmış ve nitelikler üçlü ölçekte değerlendirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda değerlendirme örnekleri sunulmaktadır.

Tablo 11. Faaliyet Değerlendirme Tablosu Örneği - Sosyal Yaşam

FAALİYET DETAYI	FAALİYET KATEGORİSİ	FAALİYET NİTELİĞİ	DEĞERLENDİRME
Yurттаşlık Eğitim Programı	Kültür	Eğitim Seminer	3
Kültür Merkezi Açılışı	Kültür	Merkez Açılışı	3
Kültür Gezileri	Kültür	Kültürel Gezi	2
Tiyatro Gösterileri	Kültür	Konser, Tiyatro, Sinema	2
Halk Kütüphanesi, Kitap Dağıtım	Kültür	Kütüphane Kitap	2
Müze Atölye Çalışmalarına Katılım	Kültür	Müze	2
Bahar Şenliği Etkinliği	Kültür	Etkinlik	1
Sanat Evinde Sergi Açılışı	Kültür	Sergi	1

Sosyal Yaşam göstergelerinde toplam yedi değişken değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 12. İGE-İ Sosyal Yaşam Değişkenleri

Sosyal Yaşam Değişkenleri	Özel Müze Varlığı
	Sinema Varlığı
	Tiyatro Varlığı
	Sosyal ve Kültürel Hizmetlerin Çeşitliliği
	Sosyal ve Kültürel Hizmetlerin Kalite Puanı
	Alışveriş Merkezi Varlığı
	Spor ve Eğlence Alanları (%)

2.1.7. İGE-İ Çevresel Performans Göstergeleri

Çevresel Performans, 2020 yılında veri seti artırılarak kapsamı genişletilmiştir. Bu bileşen altında yer alan değişkenler tamamen çevresel performansla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda değerlendirmeye alınan on altı değişken aşağıdaki gibidir.

Tablo 13. İGE-İ Çevresel Performans Değişkenleri

Çevresel Performans Değişkenleri	Sokak Hayvanlarına Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Çevreye Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Afetlere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı
	Aritma Tesisi Varlığı
	Aritılan/ Deşarj Edilen Atık Su Miktarı (m3/sn)
	Aritma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Oranı (%)
	Ambalaj Atık Yönetim Planı Varlığı
	Su Kütelleri (%)
	Yeşil Şehir Alanları (%)
	Kişi Başına Düşen Yeşil Alan (m2/Nüfus)
	Sürekli Sulanan Alanlar (%)
	Sulanmayan Ekilebilir Alanlar (%)
	Ormanlık Alanlar (%)
	Kişi Başına Düşen Ormanlık Alan
	Ekilebilir Alanların Sulanma Oranı
	Yeşil Alan Hedefi Varlığı

Sokak hayvanlarına, çevreye ve afetlere yönelik hizmetlere ilişkin değerlendirmeler belediye faaliyet raporlarından yapılan açık listeleme, niteliğinin özetlenmesi ve üçlü ölçekte değerlendirme çalışmasına dayanmaktadır.

2.1.8. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Göstergeleri

Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi, önceki dönemde çevresel performansla birlikte değerlendirilirken 2020 yılında düzenleme getirilerek ayrı bir bileşen olarak Ulaşım ve Erişilebilirlik göstergelerini içermektedir. Bu bağlamda endekse girdi sağlayan yedi değişken Tablo 14'te özetlenmiştir:

Tablo 14. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Değişkenleri

Ulaşım ve Erişilebilirlik Değişkenleri	Demiryolu Hat Varlığı
	Bisiklet Yolu Varlığı
	Metro, Hafif Metro, Tramvay Hattı Varlığı
	Karayolları ve Demir yolları (%)
	Şehir Merkezine Uzaklık
	Belediyeden Vilayete Uzaklık
	Belediyeden Havaalanına Uzaklık
	Denizyolu Ulaşımı Varlığı

2.1.9. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Göstergeleri

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği alt bileşeni, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile İGE-İ modelinin uyumlaştırma süreciyle birlikte oluşturulmuştur. İlgili değişkenler derlenirken ilçe belediyesindeki cinsiyet eşitliğine ilişkin göstergelerin yanında ilçede kadınlarla ilgili ikincil veriler hesaplanmıştır. Toplam sekiz göstergenin detayları Tablo 15'te yer almaktadır.

Tablo 15. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Değişkenleri

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Değişkenleri	Belediye Kadın Meclis Üyesi Sayısının Toplam Belediye Meclis Üyesi Sayısına Oranı
	Belediye Kadın Başkan Yardımcısı Sayısının Toplam Belediye Başkan Yardımcısı Sayısına Oranı
	Belediye Kadın Müdür Sayısının Toplam Belediye Müdür Sayısına Oranı
	Belediye Kadın Çalışan Sayısının Toplam Çalışan Sayısına Oranı
	İlçedeki Kadın Muhtar Sayısının Toplam Muhtar Sayısına Oranı
	Kadınlarda Ortalama Eğitim Süresi
	Adölesan Doğurganlık Hızı (binde)
	Kadınlarda Ortalama Evlenme Yaşı

2.2. İGE-İ ANA ENDEKS SONUÇLARI

2021 İnsani Gelişim Endeksi-İlçeler'in Ana Endeks sonuçlarına bakıldığında 160 ilçe arasında ilk sırayı 69,6 endeks skoruyla Kadıköy (İstanbul)'ün aldığı gözlenmektedir. İGE-İ çalışmaları incelendiğinde; 2017 yılında Çankaya, 2018 yılında Beşiktaş ve 2020 yılında Kadıköy ilk sırada yer almıştı. Kadıköy ilçesi bu yıl da birinci sırada yer almıştır. Çalışma sonuçlarında bu yıl Kadıköy'ü, Çankaya ve Beşiktaş izlemiştir. 2020 İGE-İ'de olduğu gibi ilk üç ilçe değişmemiş olup sıralama açısından Çankaya ve Beşiktaş yer değiştirmiştir.

İstanbul'dan Şişli, Bakırköy ve Üsküdar; İzmir'den Karşıyaka, Ankara'dan Keçiören ve Yeni-

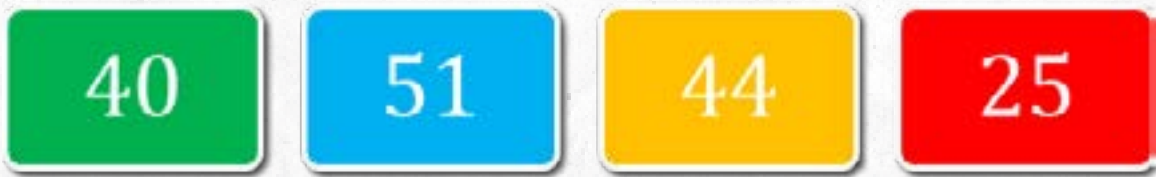
mahalle; Bursa'dan Nilüfer ilçeleri sıralamada öne çıkan ilçeler arasındadır. Ankara'dan Nalihan ve Şereflikoçhisar ile İzmir'den Beydağ ilçeleri ise endekste son sıralarda yer almıştır.

İGE-İ Endeksi 0-100 puan aralığında hesaplanmaktadır. Göreceli olarak yapılan karşılaştırmalara dayalı bu analizlerde hesaplanan tavan skorunun en yüksek değer olan 100'e yakınlığı İnsani Gelişme açısından en az sorunun yaşandığını göstermektedir. Endeksin tavan skoru 69,6, taban skoru 24,7 iken ortalama endeks skoru ise 42,4 olarak belirlendi. Ortalamanın üstünde kalan ilçe sayısı 88 iken; 72 ilçe İnsani Gelişme Endeksinde ortalamanın altında değerlere sahiptir.

Endekste yüksek skorlara sahip ve ilk sıralarda yer alan ilçelerin aynı iller üzerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. İGE-İ yayınlandığından bu yana; 2017 yılında İGE-İ Endeksindeki sıralamada ilk 30 ilçe toplam 7 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Antalya ve Kocaeli); 2018 yılında 8 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Antalya, Kocaeli, Samsun); 2020 yılında 8 ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Eskişehir, Antalya, Kocaeli, Muğla) ve bu yılda ise 11 ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Antalya, Muğla, Tekirdağ, Eskişehir, Kayseri, Samsun) yoğunlaşmıştır.

İnsani Gelişme Endeksi – İlçeler çalışmasında okunurluğun kolaylaşması için ilçelere ait endeks skorları çerçevesinde gruplandırma yapılmıştır. Bu **hiyerarşik kümeleme analizine** göre 4 ilçe grubu belirlenmiştir. Burada UNDP'nin kullandığı terminoloji benimsenerek, Çok Yüksek – Yüksek – Orta – Düşük İnsani Gelişme başlıklarına göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Çok Yüksek kategorisinde yer alan ilçeler Yeşil renk, Yüksek kategorisinde yer alan ilçeler Mavi renk, Orta kategorisinde yer alan ilçeler Sarı renk ve Düşük kategorisinde yer alan ilçeler ise Kırmızı renk ile temsil edilmiştir.

Şekil 2. İGE-İ Bölge Dağılımı

İGE-İ 2021 çalışmasına dahil olan 160 ilçenin sonuçları incelendiğinde Yeşil Bölgede yer alan Çok Yüksek İnsani Gelişme kümesine giren ilçe sayısı geçen yıla göre artış göstererek 34'ten 40'a yükselmiştir. Mavi Bölgede yer alan Yüksek İnsani Gelişme grubunda 51 ilçe bulunurken 44 ilçe Orta düzey İnsani Gelişme (Sarı Bölge) grubunda sınıflandırılmıştır. 25 ilçe ise Düşük İnsani Gelişmenin (Kırmızı Bölge) belirlendiği ilçeler olarak tespit edilmiştir.

Tablo 16. İGE-İ Ana Sonuçları – Yeşil Bölge

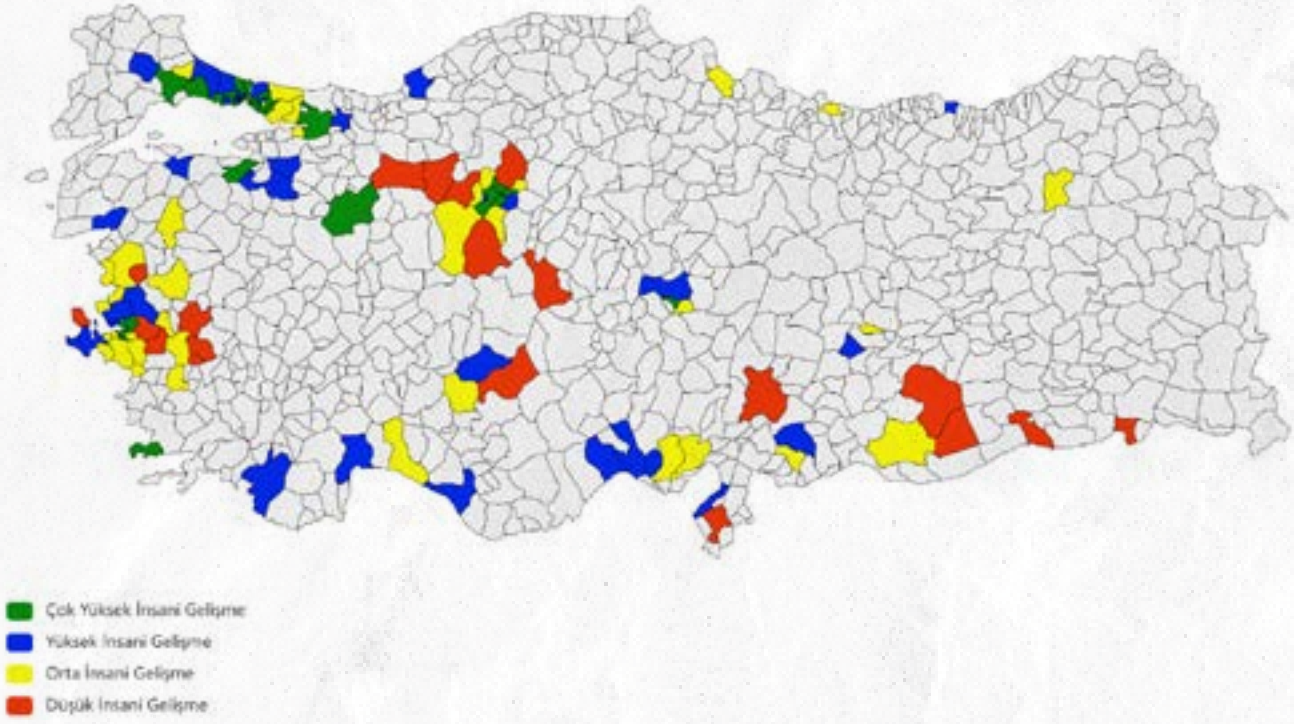
ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	İGE-İ
1	İstanbul	Kadıköy	69.63
2	Ankara	Çankaya	62.36
3	İstanbul	Beşiktaş	61.67
4	İstanbul	Şişli	59.66
5	İstanbul	Bakırköy	56.47
6	İstanbul	Üsküdar	55.20
7	İzmir	Karşıyaka	54.71
8	İstanbul	Maltepe	54.41
9	Bursa	Nilüfer	53.86
10	İstanbul	Sarıyer	53.69
11	Kocaeli	İzmit	52.97
12	Antalya	Muratpaşa	52.80
13	İstanbul	Fatih	52.72
14	İstanbul	Pendik	52.07
15	İstanbul	Tuzla	51.83
16	İstanbul	Ataşehir	50.73
17	Ankara	Keçiören	50.36
18	İstanbul	Beyoğlu	50.04
19	Ankara	Yenimahalle	49.97
20	İstanbul	Beylikdüzü	49.85
21	Eskişehir	Tepebaşı	49.79
22	İstanbul	Eyüpsultan	49.74
23	İstanbul	Kartal	49.64
24	İstanbul	Ümraniye	49.62
25	İstanbul	Büyükçekmece	49.59
26	İstanbul	Çekmeköy	49.52
27	Muğla	Bodrum	49.40
28	İzmir	Konak	49.28
29	Tekirdağ	Çorlu	48.93
30	İzmir	Balçova	48.88
31	İstanbul	Gaziosmanpaşa	48.01
32	Ankara	Altındağ	47.98
33	Antalya	Konyaaltı	47.89
34	Eskişehir	Odunpazarı	47.80
35	Kayseri	Melikgazi	47.13
36	Samsun	İlkadım	47.04
37	İzmir	Gazimir	46.98
38	İstanbul	Başakşehir	46.98
39	İzmir	Bornova	46.97
40	İstanbul	Küçükçekmece	46.93

2016 yılından bu yana sürdürdüğümüz İGE-İ raporlamasına bu yıl “**sıçrama yapanlar**” kategorisini de ekledik. Bu kategori önceki dönemde (İGE-İ 2020) daha düşük bölgelerde yer alıp bu yıl Yeşil Bölgeye, yani ‘Çok Yüksek İnsani Gelişme Bölgesine geçen ilçeleri kapsıyor. İstanbul’dan Pendik, Gaziosmanpaşa, Eyüpsultan, Büyükçekmece ve Küçükçekmece; Tekirdağ’dan Çorlu; Ankara’dan Altındağ; Kayseri’den Melikgazi ve Samsun’dan İlkadım ilçeleri İGE-İ 2021 çalışmasının “**sıçrama yapan**” ilçelerdir.

Harita 1. İGE-İ Türkiye Haritası

İGE-İ

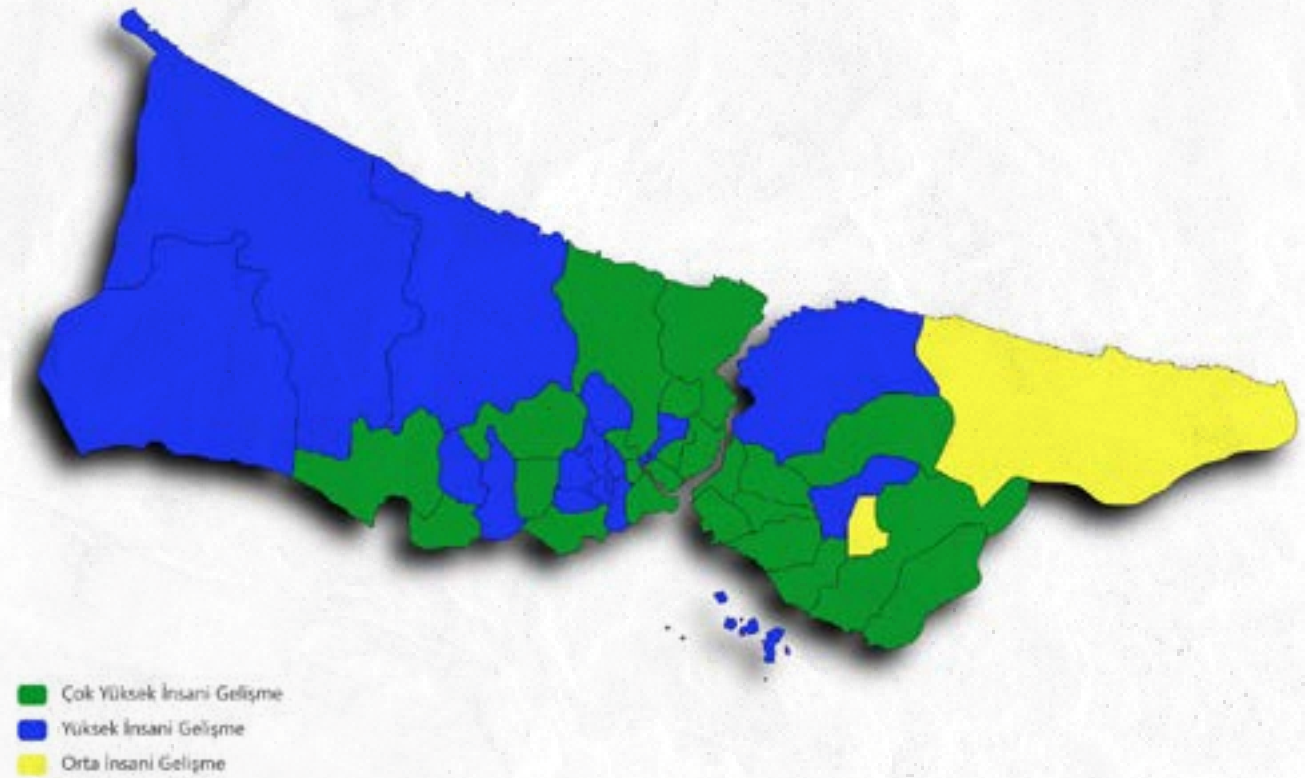
CLOUD4FEED |

Harita 2. İGE-İ İstanbul İlçeler Haritası

İGE-İ

CLOUD4FEED |

İGE-İ ilçe grupları olarak değerlendirildiğinde, insani gelişmişlik düzeyinin 2016 ve 2017 yılında Orta-Yüksek düzeyde yoğunlaştığı, 2020 yılında Orta düzeyde yoğunlaştığı, 2021 yılında ise göreceli olarak Çok Yüksek-Yüksek-Orta düzeyde yoğunlaştığı söylenebilir.

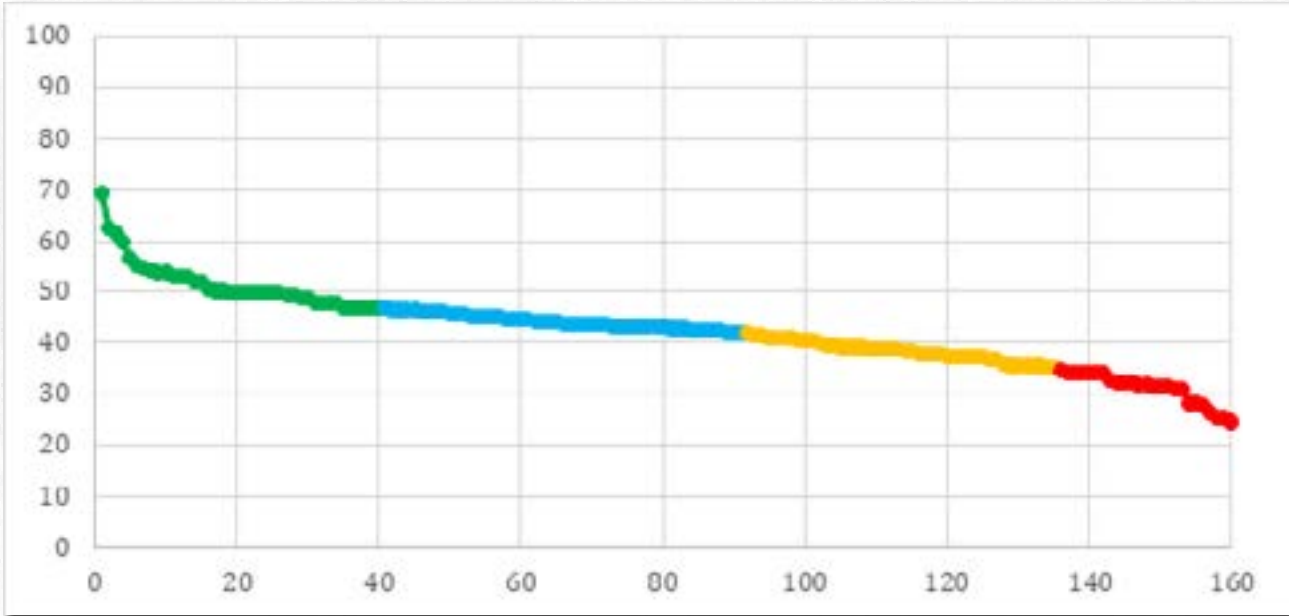
Tablo 17. Bölgelere Giren İlçe Sayıları Değişimi 2016-2021

	2016	2017	2020	2021
Yeşil Bölge İlçe Sayısı	18	30	34	40
Mavi Bölge İlçe Sayısı	56	49	25	51
Sarı Bölge İlçe Sayısı	64	66	62	44
Kırmızı Bölge İlçe Sayısı	12	16	17	25

2020 yılının raporu ile karşılaştırıldığında bu yıl endekse dahil olan ilçe sayısının 2020 yılına göre yükselmesi nedeniyle diğer bölgelerde artış ve azalışlar ile karşılaşmaktadır; Yeşil, Mavi ve Kırmızı Bölgeye giren ilçe sayısında bir artış gözlenmektedir. Burada dikkat çeken husus Kırmızı Bölgeye giren ilçe sayısının diğer yıllara göre artış göstermesi olmuştur.

Grupların ortalama endeks skorlarına bakıldığında Yeşil Bölgenin 51,6, Mavi Bölgenin 44,3, Sarı Bölgenin 38,4, Kırmızı Bölgenin ise 31 ortalama değere sahip olduğu gözlenmektedir.

Grafik 2. İGE-İ Ana Endeks Bölge Dağılımı

Sarı ve Mavi Bölgede ortalama değerlerin birbirine yakınlaştığı, Yeşil ve Kırmızı Bölgede kırılmanın olduğu gözlenmektedir. Yeşil Bölgede bulunan ilk beş ilçeden sonra önemli bir kırılmaya rastlanıldığı anlaşılmaktadır.

2.3. İGE-İ ALT ENDEKSLER

İGE-İ Ana Endeksinin sahip olduğu dokuz alt endeks ve bu endeksler altında çok sayıda değişken yer almaktadır. Bu bölümde İGE-İ'yi oluşturan alt boyutlardan Yönetişim ve Saydamlık, Sosyal Kapsama, Ekonomik Durum, Eğitim, Sağlık, Sosyal Yaşam, Çevresel Performans, Ulaşım ve Erişilebilirlik ile Toplumsal Cinsiyet Eşitliği endekslerine ilişkin sonuçlar ortaya konulacaktır.

2.3.1. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi

İGE-İ'nin asıl amacı ve öğretisi yerel düzeyde İnsani Gelişmenin ölçülmesine yönelik olduğundan, yönetim alanında yerel yönetimler dikkate alınmıştır. Dolayısıyla merkezi yönetime ilişkin bir hesaplama ya da ölçüm yöntemi kullanılmamıştır. İGE-İ'nin ilk alt boyutunu oluşturan Yönetişim ve Saydamlık Endeksi oluşturulurken Belediye Bilgi Paylaşımı ve Saydamlık Endeksi, Belediyeye Erişim Endeksi, Belediye Sosyal Medya Kullanım Endeksi, "Gizli Vatandaş" Endeksi ve Yerel Seçimlere Katılım Oranı olmak üzere 5 değişken kullanılmıştır.

İGE-İ'nin alt boyutu olan Yönetişim ve Saydamlık Endeksi oluşturulurken ilçe belediyelerinin faaliyet raporları ve internet siteleri de incelenmiştir. Bu indikatörlerle birlikte "Gizli Vatandaş" yöntemi ile araştırma kapsamındaki 160 ilçe belediyesiyle telefon ve e-posta yoluyla iletişime geçilmiş ve önceden oluşturulan senaryo soruları yönlendirilmiştir. Sorulara alınan yanıtlar ve geri dönüş oranı üzerinden bir ölçek belirlenmiş ve alt indikatör olarak hesaplamaya katılmıştır. Dolayısıyla yönetim endeksi bir yandan ilçedeki belediyenin resmi internet sitesi ve yayınladığı faaliyet raporlarına, öte yandan senaryo soruları ile deneyimleme metoduna dayandırılmıştır.

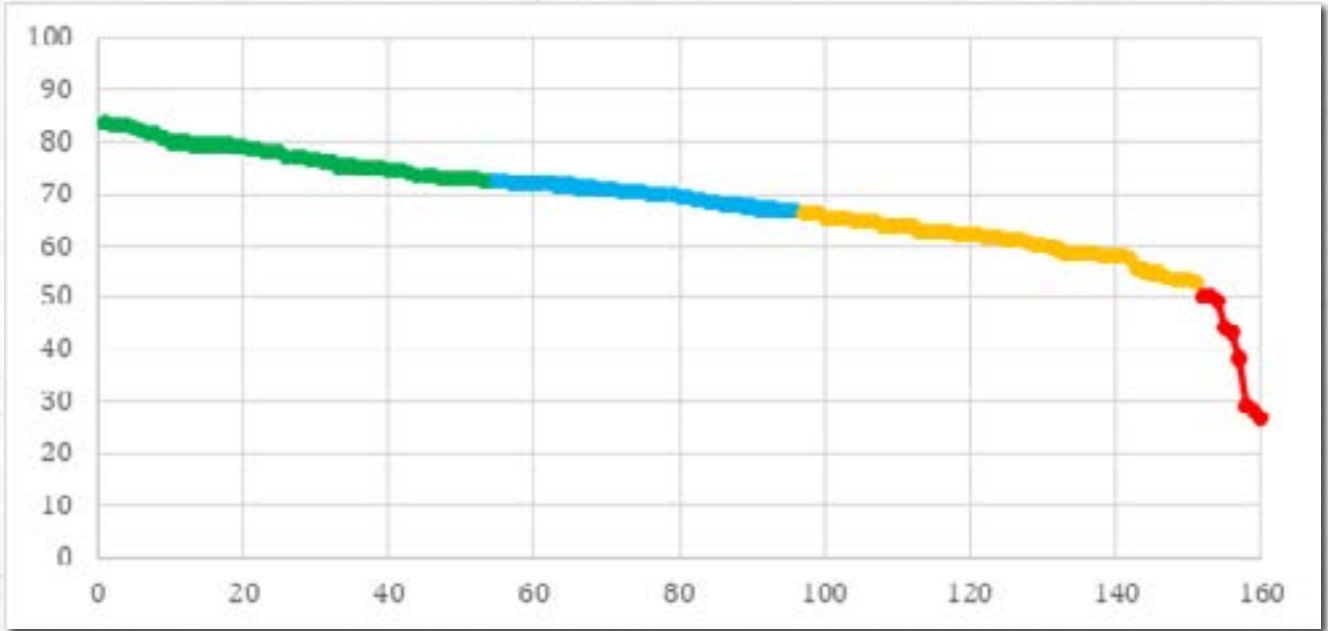
İGE-İ alt bileşeni olan Yönetişim ve Saydamlık Endeksinde ilk sırada 83,8 endeks skoru ile Kadıköy (İstanbul) gelmiştir. Bu ilçeyi Çankaya (Ankara), Maltepe ve Sultangazi (İstanbul), Melikgazi (Kayseri), İnegöl (Bursa), İzmit (Kocaeli), Sancaktepe (İstanbul) ve Çekmeköy (İstanbul) izlemektedir.

Tablo 18. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	YÖNETİŞİM VE SAYDAMLIK ENDEKSİ
1	İstanbul	Kadıköy	83.76
2	Ankara	Çankaya	83.21
3	İstanbul	Maltepe	83.15
4	İstanbul	Sultangazi	82.99
5	Kayseri	Melikgazi	82.73
6	Bursa	İnegöl	82.41
7	Kocaeli	İzmit	81.98
8	İstanbul	Sancaktepe	81.82
9	İstanbul	Çekmeköy	81.02
10	İstanbul	Fatih	79.96
11	İstanbul	Küçükçekmece	79.96
12	Ankara	Mamak	79.72
13	İstanbul	Kartal	79.71
14	İstanbul	Ataşehir	79.52
15	Eskişehir	Odunpazarı	79.40
16	İstanbul	Tuzla	79.34
17	İstanbul	Beşiktaş	79.31
18	Balıkesir	Karesi	79.27
19	Antalya	Alanya	79.11
20	İstanbul	Eyüpsultan	78.98
21	İstanbul	Sarıyer	78.63
22	Mersin	Tarsus	78.39
23	İstanbul	Beykoz	78.29
24	Ankara	Keçiören	78.17
25	İstanbul	Pendik	78.16
26	İstanbul	Şişli	77.10
27	İstanbul	Gaziosmanpaşa	77.04
28	İstanbul	Üsküdar	77.01
29	Sakarya	Serdivan	76.75
30	Malatya	Yeşilyurt	76.71
31	Ankara	Sincan	76.37
32	İzmir	Konak	76.16
33	İstanbul	Bağcılar	75.54
34	Antalya	Muratpaşa	75.39
35	İstanbul	Sultanbeyli	75.30
36	İstanbul	Beyoğlu	75.02
37	Bursa	Nilüfer	74.98
38	Kocaeli	Körfez	74.90
39	İstanbul	Arnavutköy	74.76
40	İstanbul	Başakşehir	74.44
41	Manisa	Yunussemre	74.28
42	Samsun	İlkadım	74.26
43	İzmir	Karşıyaka	73.79
44	Ankara	Gölbaşı	73.60
45	Muğla	Fethiye	73.54
46	İstanbul	Şile	73.32
47	İstanbul	Ümraniye	73.28
48	Eskişehir	Tepebaşı	73.24
49	İstanbul	Büyükçekmece	73.21
50	Tekirdağ	Çorlu	73.10
51	İstanbul	Avcılar	73.03
52	Bursa	Osmangazi	72.95
53	Konya	Selçuklu	72.74
54	Bursa	Yıldırım	72.73

Yönetişim ve Saydamlık Endeksi **hiyerarşik kümeleme analizine** uyarlandığında, 54 ilçe en yüksek grup olan Yeşil Bölgede yer almıştır. Yeşil Bölgede yer alan ilçe sayısı geçen yıl 32 iken bu yıl büyük oranda artış göstermiştir. Yüksek gruba tekabül eden Mavi Bölgede yer alan ilçe sayısı geçen yıl 46 bu yıl 42, Orta grup olan sarı bölgede geçen yıl 48 bu yıl 55 ve Düşük grup olan Kırmızı Bölgede ise geçen yıl 12 bu yıl ise 9 ilçe sınıflandırılmıştır. Bölgelerin endeks ortalamaları açısından bir değerlendirme yapıldığında; Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin ortalama endeks skoru 77,3 iken, Mavi Bölgede 69,9, Sarı Bölgede 60,7 ve Kırmızı Bölgede ise 39,9 değeriyle karşılaşılmaktadır. Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Kırmızı Bölgede bulunan ilçelerde Yönetişim Ve Saydamlık alanında önemli eksiklikler söz konusudur. Bu alt endeks kapsamında Yeşil Bölgede başta İstanbul, Ankara, Kayseri, Bursa, Kocaeli, Eskişehir, Balıkesir ve Antalya olmak üzere 17 ilden gelen ilçeler yer alırken Mavi Bölgede 18 il temsil edilmiştir. Geçen yıl ile karşılaştırma yapıldığında Yeşil ve Mavi bölgeden toplam 27 ilden gelen ilçeler sıralanırken bu yıl temsil edilen il sayısı 35'e yükselmiştir.

Grafik 3. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi

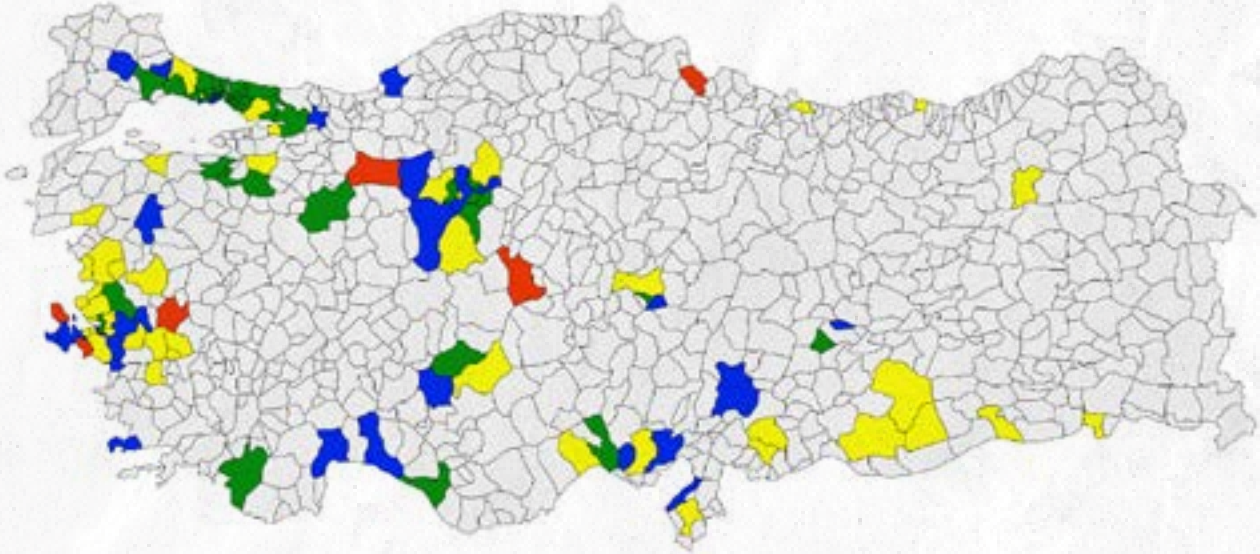

Mavi Bölge başta olmak üzere Yeşil Bölgede de görece olarak daha homojen bir yapı izlenirken Sarı Bölgede heterojen bir durum gözlenmektedir. Özellikle Kırmızı Bölgede büyük kırılmaların oluştuğu anlaşılmaktadır.

Harita 3. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi Türkiye Haritası

YÖNETİŞİM VE SAYDAMLIK ENDEKSİ

CLOUD4FEED |

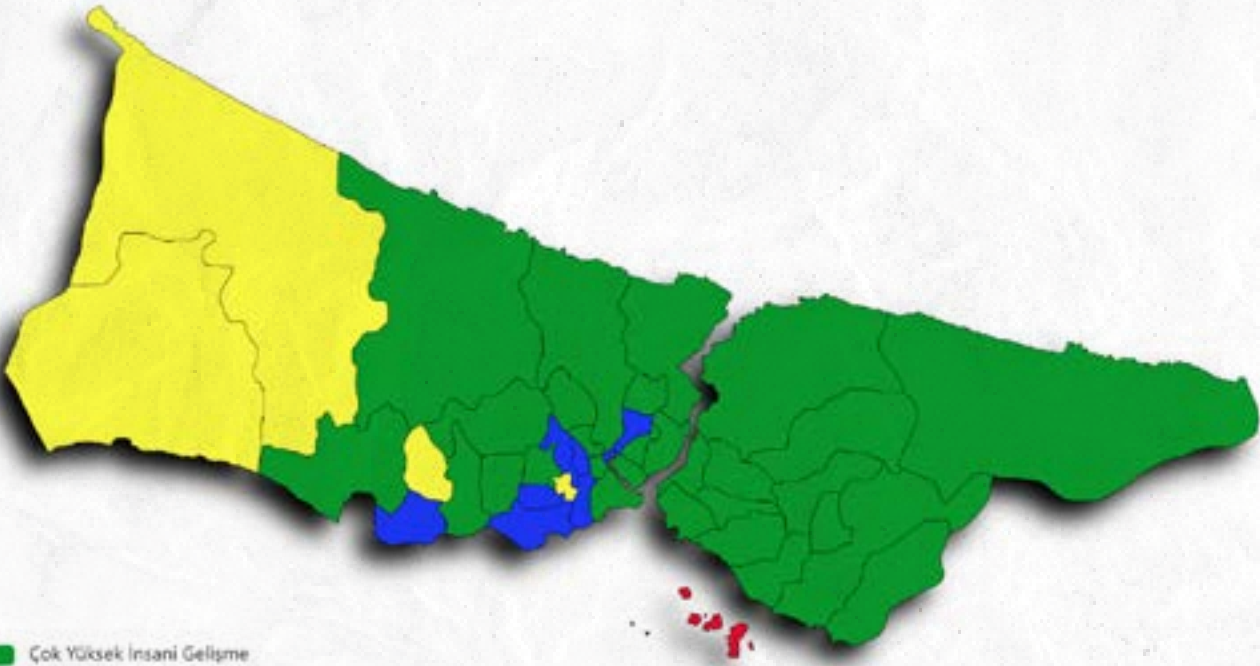

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Harita 4. İGE-İ Yönetişim ve Saydamlık Endeksi İstanbul Haritası

YÖNETİŞİM VE SAYDAMLIK ENDEKSİ

CLOUD4FEED |

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

2.3.2. İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi

İGE-İ'nin alt boyutlarından ikinci sırada yer alan Sosyal Kapsama Endeksi; araştırma kapsamındaki ilçe belediyelerinin faaliyet raporları incelenerek aile, çocuk, genç, hasta ve yaşlı, kadın, engelli ve mülteci kategorilerinde yer alan aktivitelerin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Sosyal Kapsama Endeksinde, aktivite çeşitliliği ve aktivitenin etkinliğine yönelik hesaplanan kalite puanı dikkate alınmıştır.

Endekste ilk sırada 50,9 endeks skoru ile Kadıköy (İstanbul) yer almıştır. Kadıköy'ü İstanbul'dan 37,4 endeks skoru ile Sancaktepe ve 34,5 endeks skoru ile Şişli; Ankara'dan 30,3 endeks skoru ile Keçiören izlemiştir. Bu ilçelerin dışında yine İstanbul'dan Çekmeköy, Ümraniye, Üsküdar, Maltepe, Esenyurt ve Gaziosmanpaşa öne çıkan ilçeler arasındadır.

Tablo 19. İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi – Yeşil Bölge

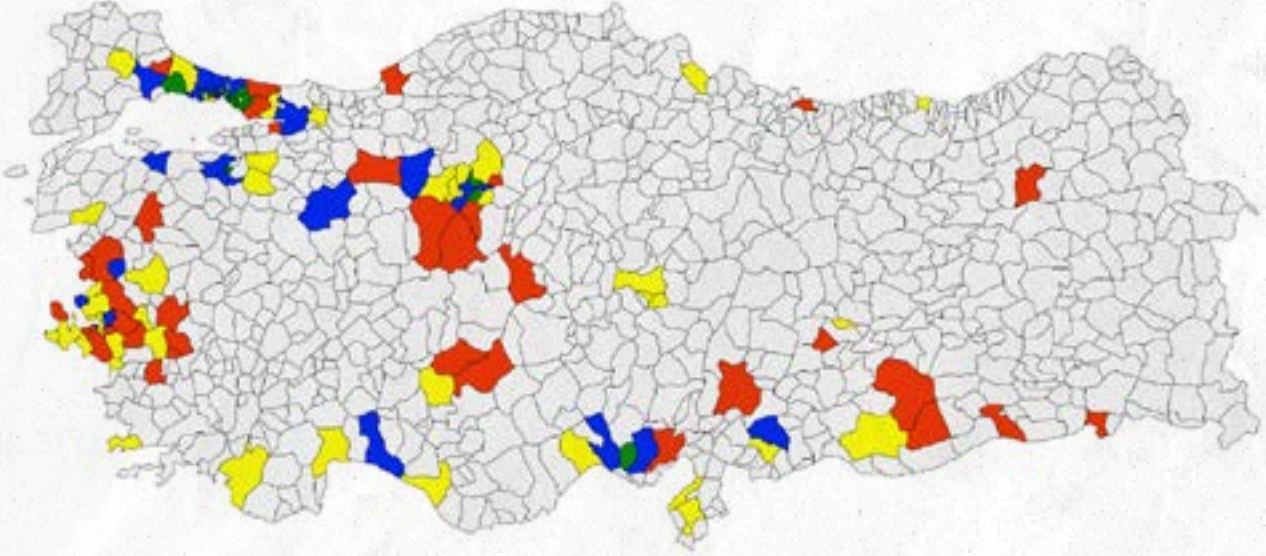
ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	SOSYAL KAPSAMA ENDEKSİ
1	İstanbul	Kadıköy	50.85
2	İstanbul	Sancaktepe	37.39
3	İstanbul	Şişli	34.45
4	Ankara	Keçiören	30.27
5	İstanbul	Çekmeköy	28.35
6	İstanbul	Ümraniye	27.02
7	İstanbul	Üsküdar	26.94
8	İstanbul	Maltepe	25.97
9	İstanbul	Esenyurt	25.47
10	İstanbul	Gaziosmanpaşa	23.60
11	Bursa	Yıldırım	22.52
12	İstanbul	Esenler	21.94
13	İstanbul	Küçükçekmece	21.57
14	İstanbul	Kartal	20.22
15	Adana	Seyhan	19.77
16	Ankara	Çankaya	19.50
17	İstanbul	Pendik	18.13
18	İstanbul	Silivri	17.56
19	İstanbul	Tuzla	17.15

İlgili endeks oluşturulurken belediye faaliyet raporlarından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Endekste yer alan ilçeler kategorik gruplar açısından değerlendirildiğinde Yeşil Bölgede geçen dönem 12 ilçe kümelenmişken bu yıl bölgedeki ilçe sayısı 19 olmuştur. Yüksek grup olan Mavi Bölgede geçen dönem 32 bu yıl 38, Orta grup olan Sarı Bölgede geçen dönem 52 bu yıl 55 ve Düşük grup olan Kırmızı Bölgede ise geçen dönem 42 bu yıl 48 ilçe sınıflandırılmıştır. Bölgelerin ortalama endeks skorları incelendiğinde; Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin endeks skoru 25,7, Mavi Bölgede 10,9, Sarı Bölgede 6,1 ve Kırmızı Bölgede 2,7 değeriyle karşılaşılmaktadır. Bu alt başlık altında Yeşil Bölgede İstanbul, Ankara, Bursa ve Adana olmak üzere 4 il temsil edilmektedir ve Mavi Bölgeden 14 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir. Sosyal Kapsama Endeksinde geçen yıl en yüksek endeks skorunun 56 ve bu yıl en yüksek endeks skorunun 50,9 olması yerel yönetimlerin sosyal kapsama alanında yaptıkları çalışmalarını genişletmeleri gerektiğini göstermektedir.

Harita 5 İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi Türkiye Haritası

SOSYAL KAPSAMA ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

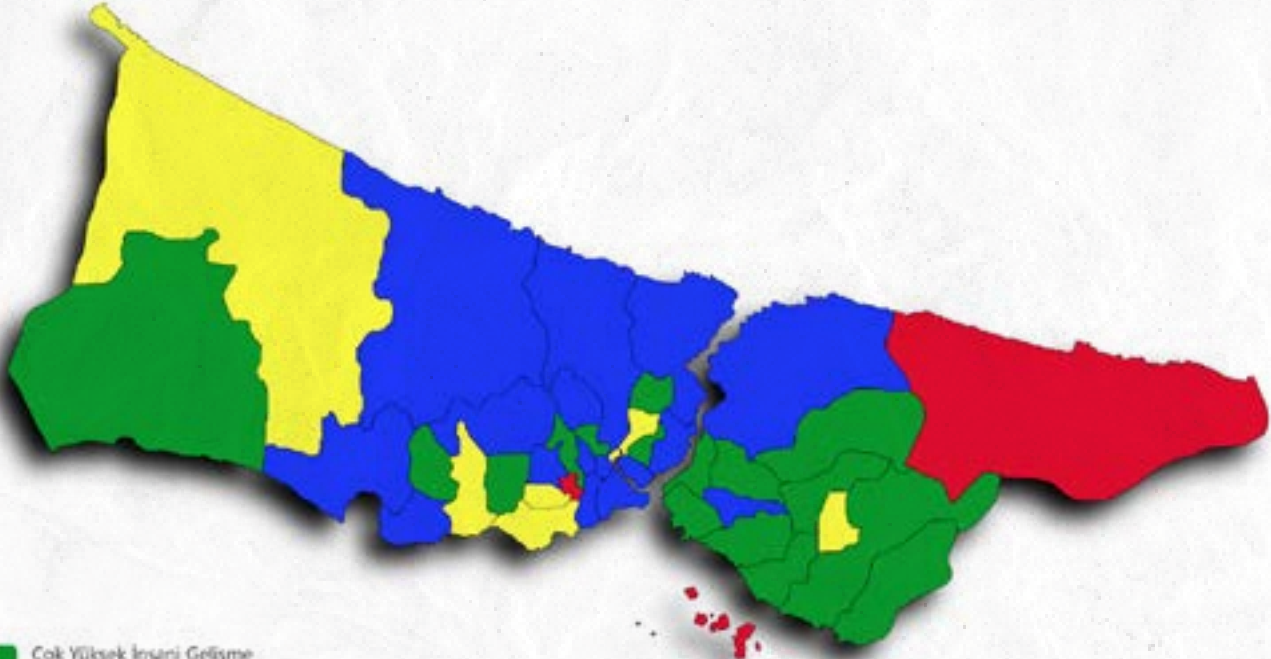

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Harita 6 İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

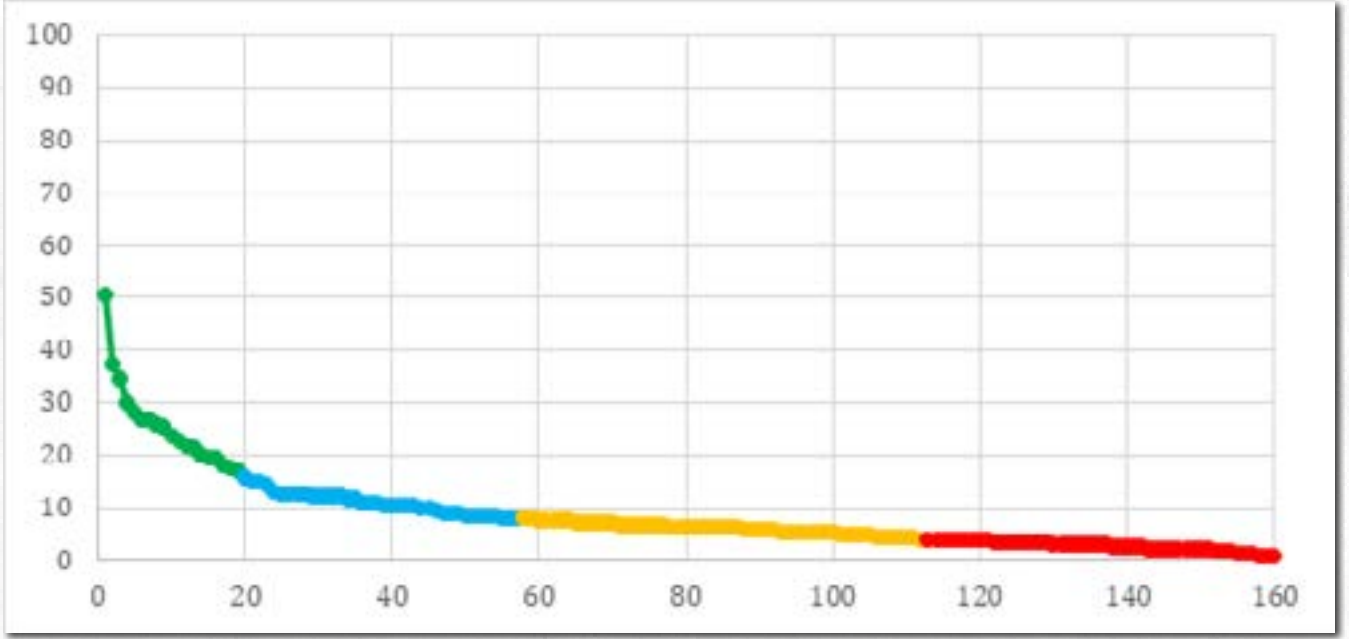
SOSYAL KAPSAMA ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Grafik 4. İGE-İ Sosyal Kapsama Endeksi

Sosyal Kapsama alanında Mavi, Sarı ve kırmızı bölgede ortalama değerlerin birbirine yakınlaştığı görülmektedir. Bölgeler arası geçişlerde normal düzeyler yakalanırken özellikle Yeşil Bölgede, bölge içinde ilk sıralarda yer alan ilçelerden sonra dramatik bir kırılmaya rastlanmaktadır.

2.3.3. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi

Ekonomik Durum Endeksi İGE-İ'yi oluşturan bir diğer alt endekstir. Gelişmiş ülke statüsünde yer alan ülkelerin İnsani Gelişme açısından da yüksek bir seviyede yer aldıkları görünmektedir. Gelişmiş ülkeler sanayileşme evrelerini tamamlamış, yüksek gelir kategorisinde yer alan ülkelerdir. Dolayısıyla gelir ile İnsani Gelişme arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum İGE-İ Ana Endeks ile alt bileşeni olan Ekonomik Durum Endeksi çerçevesinde değerlendirildiğinde benzer bir durum gözlenmiştir. İGE-İ Ana Endekste ilk sıralarda yer alan ilçelerin, alt bileşen olan Ekonomik Durum Endeksinde de ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

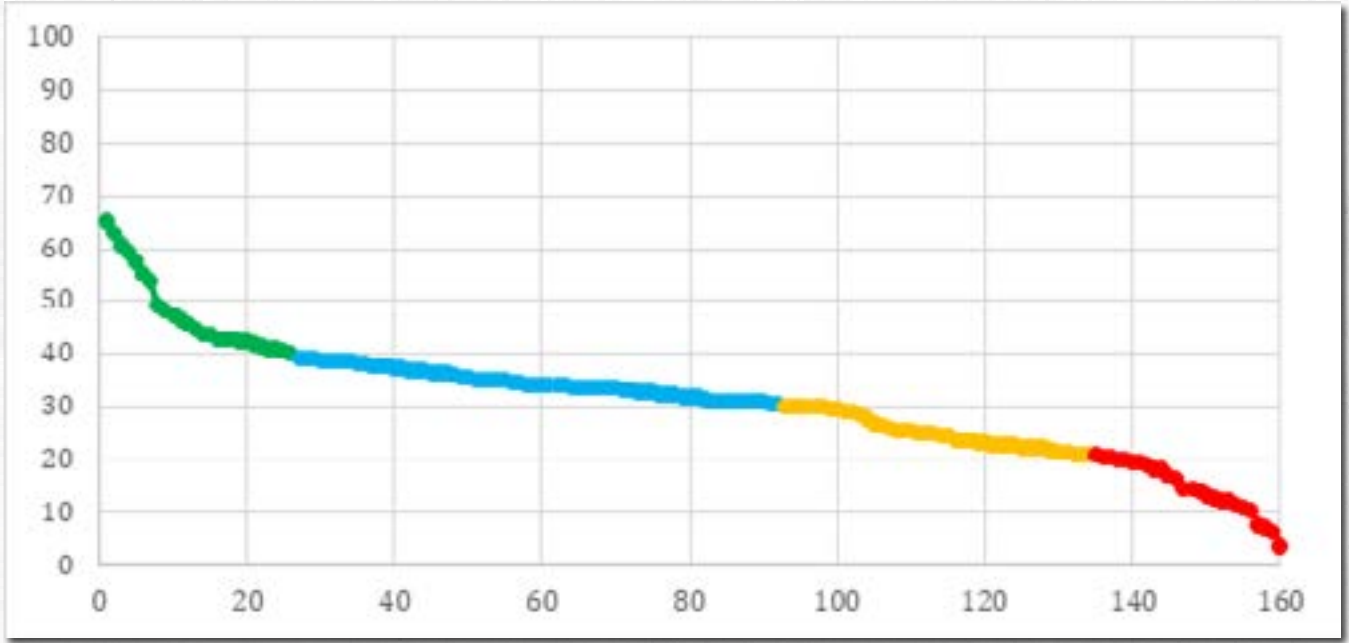
İGE-İ'nin 2020 yılında yayınlanan raporunda Bodrum (Muğla) ilçesi ilk sırada yer alırken bu yıl İstanbul'dan Beşiktaş, Şişli, Kadıköy ve Bakırköy ilçeleri Ekonomik Durum Endeksinde ön sıralardadır. İzmir'den Çeşme, Ankara'dan Çankaya ve İstanbul'dan Sarıyer, Üsküdar, Ataşehir ve Maltepe ilk sıralarda yer alan ilçeler arasındadır.

Tablo 20. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	EKONOMİK DURUM ENDEKSİ
1	İstanbul	Beşiktaş	65.37
2	İstanbul	Şişli	62.89
3	İstanbul	Kadıköy	60.84
4	İstanbul	Bakırköy	59.49
5	İzmir	Çeşme	57.35
6	Ankara	Çankaya	55.33
7	İstanbul	Sarıyer	54.07
8	İstanbul	Üsküdar	49.14
9	İstanbul	Ataşehir	48.47
10	İstanbul	Maltepe	47.31
11	Muğla	Bodrum	46.69
12	İstanbul	Ümraniye	45.44
13	Antalya	Muratpaşa	44.59
14	İstanbul	Fatih	43.69
15	İstanbul	Başakşehir	43.64
16	İstanbul	Adalar	43.07
17	İzmir	Konak	42.81
18	Antalya	Konyaaltı	42.78
19	Ankara	Yenimahalle	42.44
20	İstanbul	Beyoğlu	42.43
21	İstanbul	Kartal	41.82
22	İstanbul	Pendik	41.30
23	Antalya	Alanya	41.03
24	İstanbul	Zeytinburnu	40.84
25	Bursa	Nilüfer	40.63
26	İstanbul	Büyükdere	40.22

Ekonomik Durum Endeksinde en yüksek grup olan Yeşil Bölgede yer alan ilçe sayısı geçen yıl 22, bu yıl ise bu bölgede yer alan ilçe sayısı 26'ya yükselmiştir. Yüksek grup olan Mavi Bölgede geçen yıl 34, bu yıl 66; Orta grup olan Sarı Bölgede geçen yıl 71 bu yıl 42 ve Düşük grup olan Kırmızı Bölgede ise geçen yıl 11 bu yıl 26 ilçenin kümelendiği görülmektedir. Ekonomik Durum Endeksinde altı ilden Yeşil Bölgede kümelenen ilçelerin ortalama endeks skoru 47,8'dir. Mavi Bölgede kümelenen ilçelerin ortalama endeks skoru 34,7; Sarı Bölgede 25,2 ve Kırmızı Bölgede ise 14,7 değeriyle karşılaşılmaktadır. Bu alt bileşen altında Yeşil Bölgede İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, Muğla ve Bursa olmak üzere sadece altı ilin temsil edildiği görülürken Mavi Bölgede 25 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir.

Grafik 5. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi

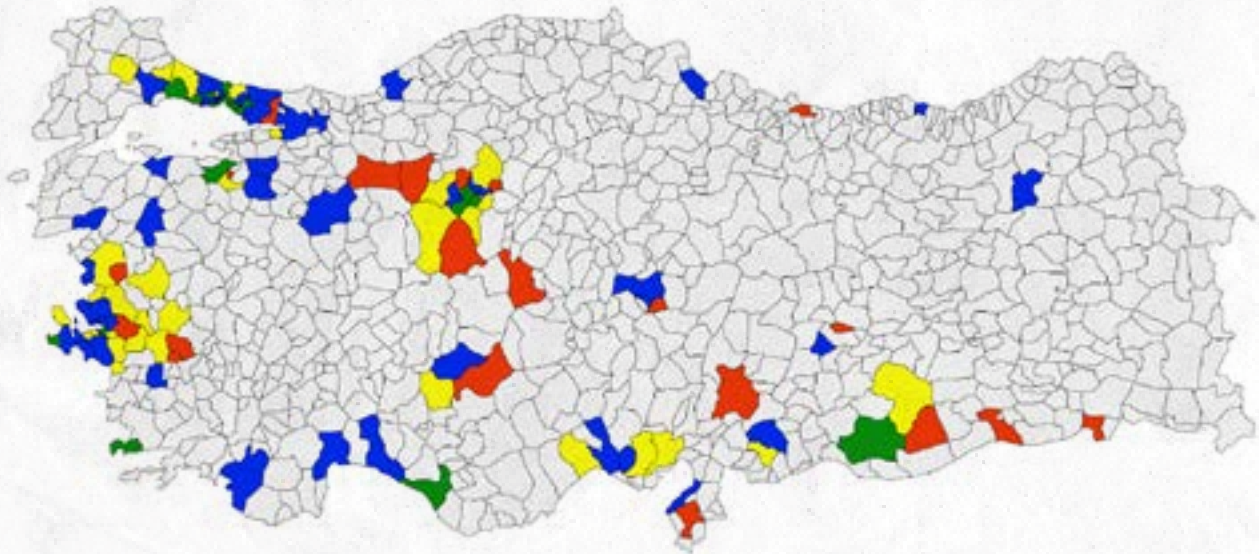

Ekonomik Durum Endeksi genel olarak incelendiğinde 160 ilçe arasında Sarı ve Mavi Bölgede yoğunlaşmanın yaşandığı görülmektedir. İlçe kırılmaları bölgeler içinde Yeşil ve Kırmızı bölgede yaşandığı gözlenmektedir.

Harita 7. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi Türkiye Haritası

EKONOMİK DURUM ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

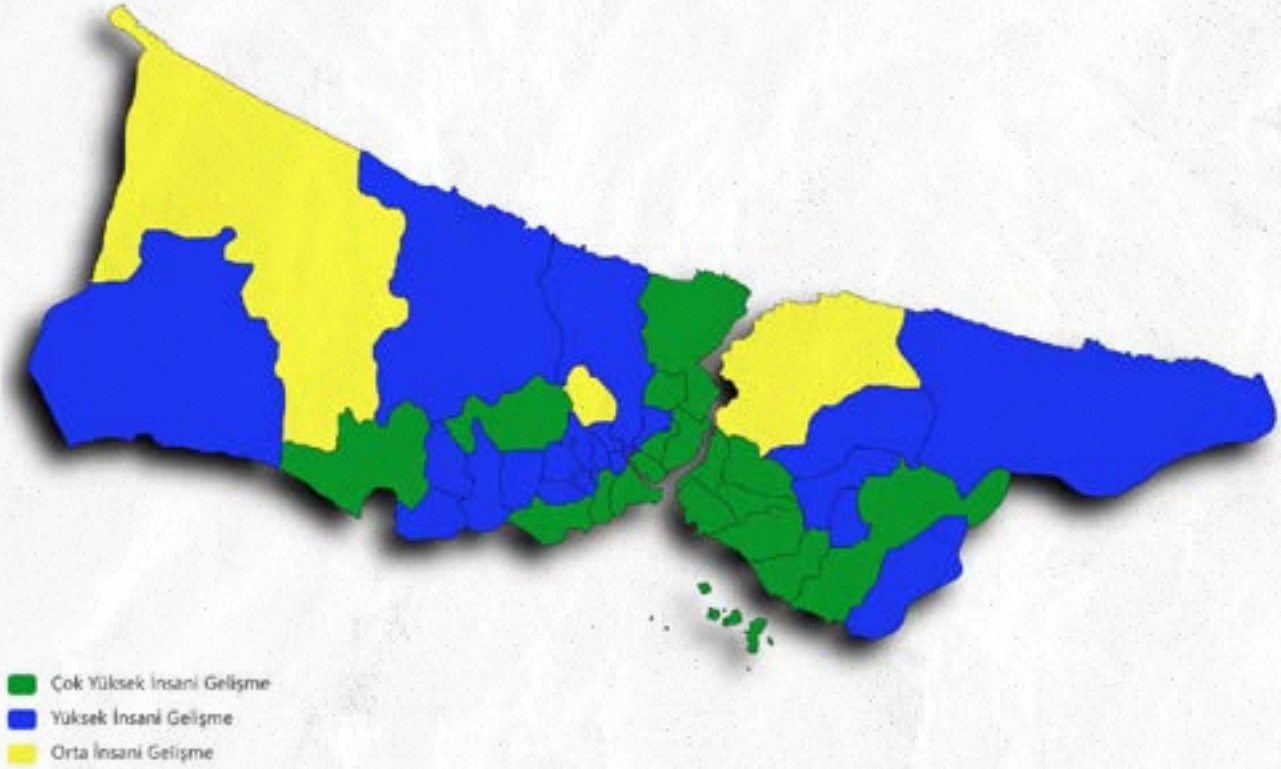

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Harita 8. İGE-İ Ekonomik Durum Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

EKONOMİK DURUM ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

2.3.4. İGE-İ Eğitim Endeksi

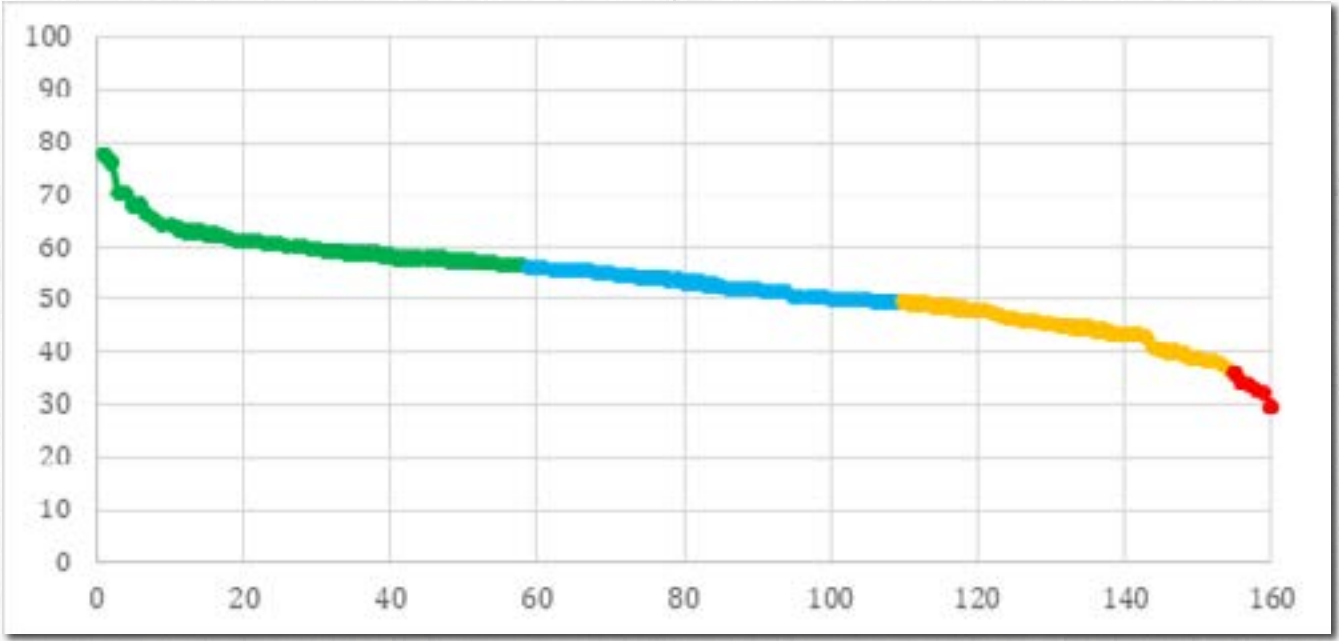
UNDP'nin formülünü tasarladığı İnsani Gelişme Endeksinde eğitime ilişkin veriler hep var olmakla birlikte, endekste değişmeyen ve yerini koruyan temel bir indikatör haline gelmiştir. Nitelikli eğitimin sağlanmasının yanı sıra yaşam boyu öğrenim fırsatlarını sağlamak İnsani Gelişme için büyük önem taşımaktadır. Bu yıl hazırlanan ve 160 ilçeyi kapsayan İGE-İ'nin alt boyutlarından biri olan Eğitim Endeksinde ilk sıralarda yer alan ilçeler Ankara'dan Çankaya ve İstanbul'dan Beşiktaş olup diğer ilçelere göre endeks skorları en yüksek iki ilçedir. Endekste öne çıkan diğer ilçeler ise İstanbul'dan Beylikdüzü ve Bakırköy; Adana'dan Çukurova ve İzmir'den Balçova'dır.

Eğitim Endeksinde kategorik gruplamada Çok Yüksek grupta geçen dönem 22 ilçe yer alırken bu yıl bölgedeki ilçe sayısı 58'e yükselmiştir. Yüksek grup olan Mavi Bölgede geçen dönem 34 bu yıl 51; Orta düzey olan Sarı Bölgede geçen dönem 71 bu yıl 45; Düşük grup olan Kırmızı Bölgede ise geçen dönem 11 bu yıl 6 ilçe sınıflandırılmıştır. 21 ilden Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin ortalama endeks skoru 61,1; 18 ilden Mavi Bölgede yer alan ilçelerin ortalama endeks skoru 52,9 iken Sarı Bölgede 44,6 ve Kırmızı Bölgede ise 33 değeriyle karşılaşılmaktadır. Bu başlık altında Yeşil Bölgede İstanbul ve İzmir başta olmak üzere 21 ilin temsil edildiği görülürken Mavi Bölgede 18 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir.

Tablo 21. İGE-İ Eğitim Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	EĞİTİM ENDEKSİ
1	Ankara	Çankaya	77.67
2	İstanbul	Beşiktaş	76.15
3	İstanbul	Beylikdüzü	70.36
4	İstanbul	Bakırköy	70.32
5	Adana	Çukurova	68.27
6	İzmir	Balçova	68.26
7	İstanbul	Çatalca	66.30
8	İstanbul	Kadıköy	65.41
9	İzmir	Urla	64.58
10	Bursa	Nilüfer	64.43
11	Antalya	Konyaaltı	63.36
12	Kocaeli	İzmit	63.05
13	İzmir	Dikili	63.00
14	Ankara	Kahramankazan	62.82
15	İzmir	Güzelbahçe	62.53
16	İstanbul	Beykoz	62.39
17	İzmir	Karşıyaka	62.20
18	İstanbul	Güngören	61.48
19	İstanbul	Büyükçekmece	61.38
20	Balıkesir	Bandırma	61.19
21	Tekirdağ	Çorlu	61.09
22	Balıkesir	Karesi	61.06
23	İstanbul	Adalar	60.90
24	Samsun	Atakum	60.55
25	İstanbul	Başakşehir	60.55
26	Zonguldak	Ereğli	60.40
27	Samsun	İlkadım	60.23
28	İstanbul	Pendik	60.07
29	Balıkesir	Edremit	60.00
30	Eskişehir	Odunpazarı	59.76
31	İzmir	Foça	59.32
32	Kırklareli	Lüleburgaz	59.29
33	İzmir	Gazimur	59.19
34	Kayseri	Talas	59.11
35	Kayseri	Kocasinan	59.09
36	Ankara	Yenimahalle	58.76
37	İstanbul	Şişli	58.69
38	Konya	Selçuklu	58.68
39	Eskişehir	Tepebaşı	58.44
40	İstanbul	Maltepe	58.29
41	Mersin	Akdeniz	58.18
42	İstanbul	Ümraniye	58.15
43	Manisa	Şehzadeler	58.06
44	Antalya	Muratpaşa	58.06
45	Muğla	Bodrum	58.02
46	Kahramanmaraş	Onikişubat	57.96
47	Trabzon	Ortahisar	57.79
48	İstanbul	Kağıthane	57.71
49	Ankara	Nallıhan	57.71
50	İzmir	Aliağa	57.68
51	İzmir	Karaburun	57.54
52	İstanbul	Tuzla	57.05
53	Mersin	Mezitli	56.96
54	Manisa	Turgutlu	56.90
55	Manisa	Salihli	56.83
56	İstanbul	Kartal	56.76
57	Erzurum	Yakutiye	56.75
58	Ankara	Haymana	56.59

Grafik 6. İGE-İ Eğitim Endeksi

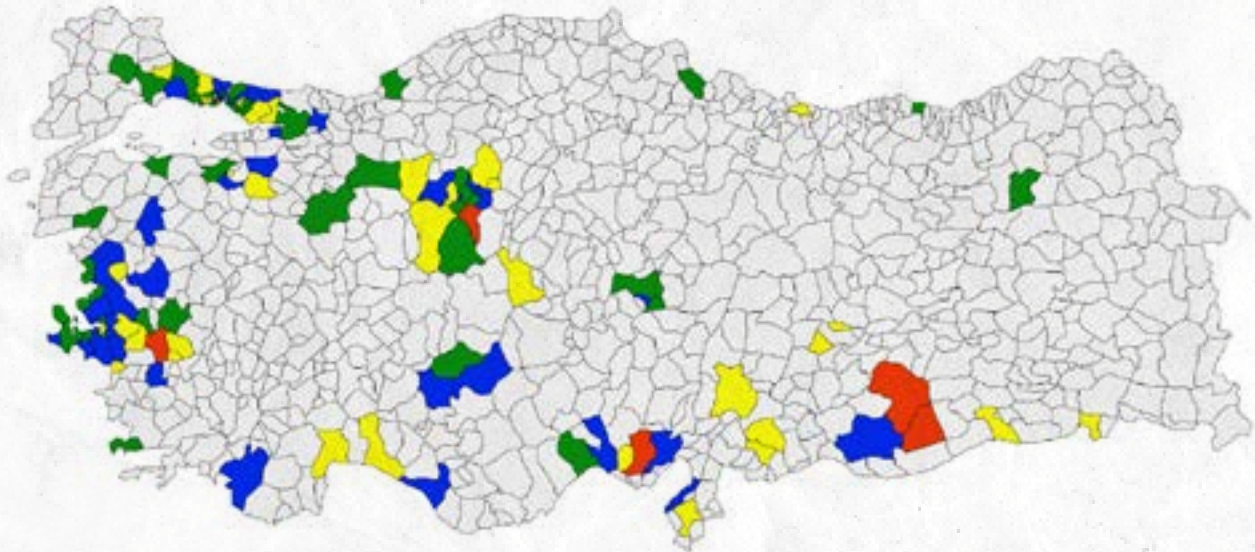

Eğitim Endeksi genel olarak incelendiğinde 160 ilçe arasında Yeşil, Mavi ve Sarı Bölgede yoğunlaşmanın yaşandığı görülmektedir. Yeşil Bölgede bulunan ve endekste ilk sıralarda yer alan ilçelerde kırılmanın yaşandığı gözlenmektedir. İGE-İ'nin alt bileşeni olan Eğitim Endeksinin genel bir değerlendirmesi yapıldığında diğer alt bileşenlere kıyasla ilçeler yüksek skorlara sahiptir.

Harita 9. İGE-İ Eğitim Endeksi Türkiye Haritası

EĞİTİM ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

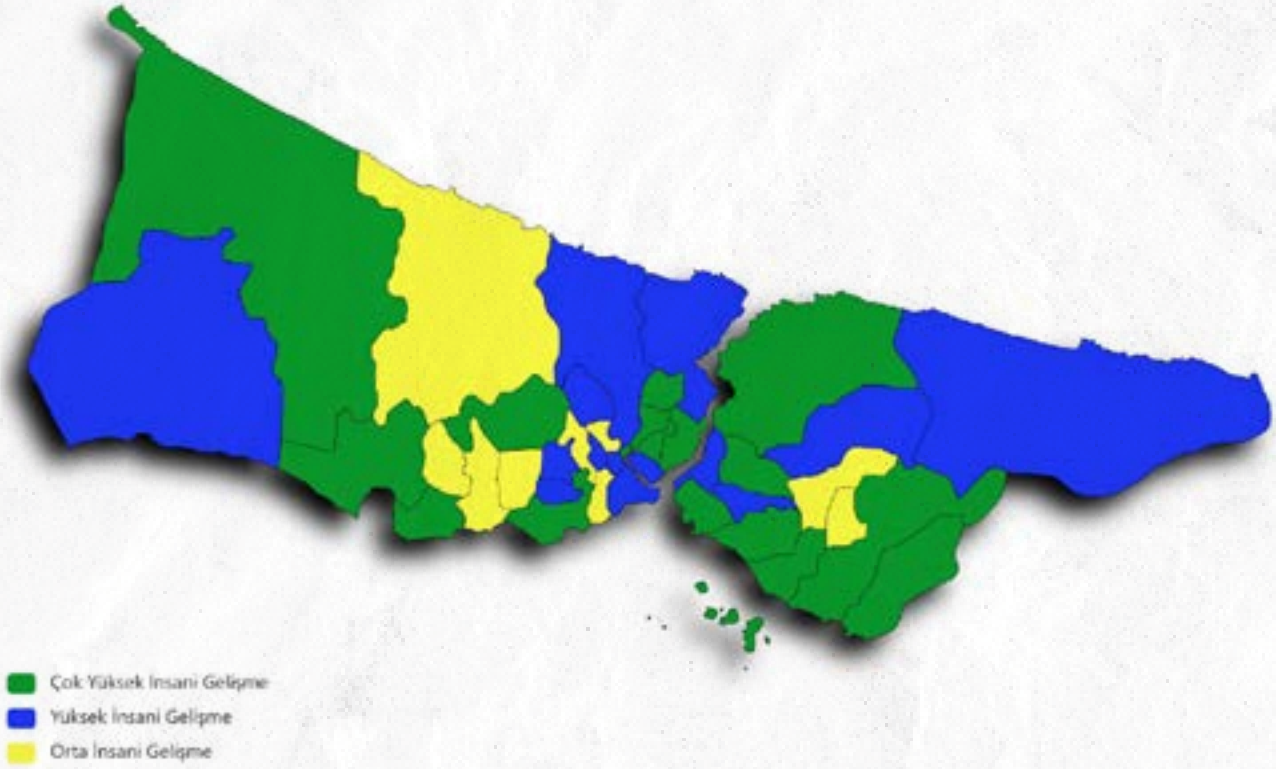

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Harita 10. İGE-İ Eğitim Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

EĞİTİM ENDEKSİ

CLOUD4FREE | acsight

2.3.5. İGE-İ Sağlık Endeksi

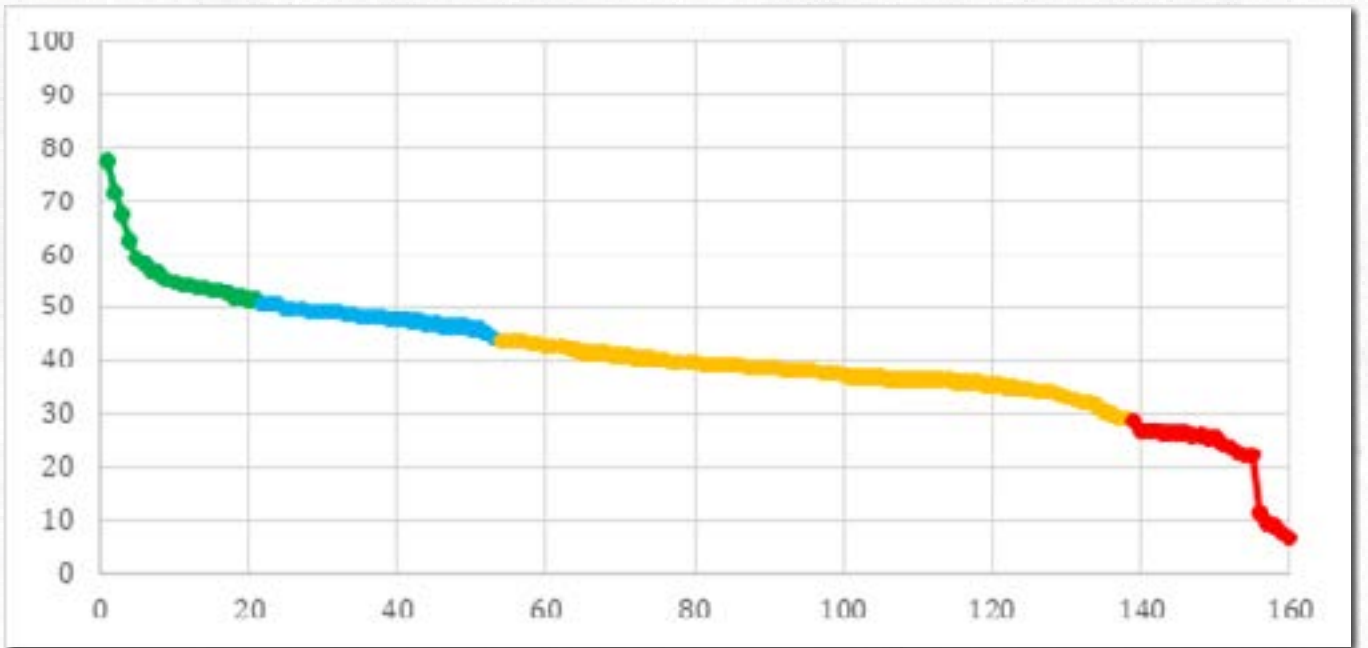
İnsani Gelişme için eğitimde olduğu gibi sağlık alanındaki göstergeler de değişmeyen ve önem arz eden bir boyutu oluşturmaktadır. İGE-İ'nin alt bileşeni olan Sağlık Endeksinin sonuçları incelendiğinde, İstanbul'dan Kadıköy ve Gaziosmanpaşa ile Ankara'dan Çankaya ilk üç sırada yer almaktadır. Bu alt bileşende ilk sıralarda yer alan diğer ilçeler ise İstanbul'dan Şişli, Fatih, Maltepe, Tuzla ile İzmir'den Konak'tır.

Sağlık Endeksinde kategorik gruplar kapsamında değerlendirilme yapıldığında Çok Yüksek grup olan Yeşil Bölgede geçen dönem 26 ilçe kümelenmişken bu yıl bu bölgedeki ilçe sayısı 21 olmuştur. Yüksek grup olan Mavi Bölgede geçen dönem ile değişiklik göstermeyip bu yıl da 32 ilçe kümelenmiştir. Orta grup olan Sarı Bölgede geçen dönem 52 bu yıl 85 ve Düşük grup olan Kırmızı Bölgede ise geçen dönem 42 bu yıl 22 ilçe sınıflandırılmıştır. Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin ortalama endeks skoru 57,4 iken, Mavi Bölgede 48,1; Sarı Bölgede 37,8 ve Kırmızı Bölgede ise değeri 21,7 ile karşılaşılmaktadır. Bu başlık altında yeşil bölgede İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Tekirdağ ve Adana olmak üzere 7 ilin temsil edildiği görülürken Mavi Bölgede 20 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir.

Tablo 22. İGE-İ Sağlık Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	SAĞLIK ENDEKSİ
1	İstanbul	Kadıköy	77.80
2	İstanbul	Gaziosmanpaşa	71.50
3	Ankara	Çankaya	67.41
4	İstanbul	Şişli	62.68
5	İstanbul	Fatih	59.23
6	İstanbul	Maltepe	58.38
7	İstanbul	Tuzla	57.07
8	İzmir	Konak	56.71
9	İstanbul	Üsküdar	55.21
10	Ankara	Altındağ	54.91
11	Bursa	Nilüfer	54.28
12	İstanbul	Bağcılar	54.15
13	İstanbul	Bakırköy	53.95
14	Ankara	Keçiören	53.73
15	Tekirdağ	Çorlu	53.60
16	Antalya	Muratpaşa	53.57
17	İzmir	Karşıyaka	52.76
18	İstanbul	Zeytinburnu	52.11
19	Adana	Seyhan	52.04
20	Antalya	Alanya	51.75
21	Ankara	Yenimahalle	51.59

Grafik 7. İGE-İ Sağlık Endeksi

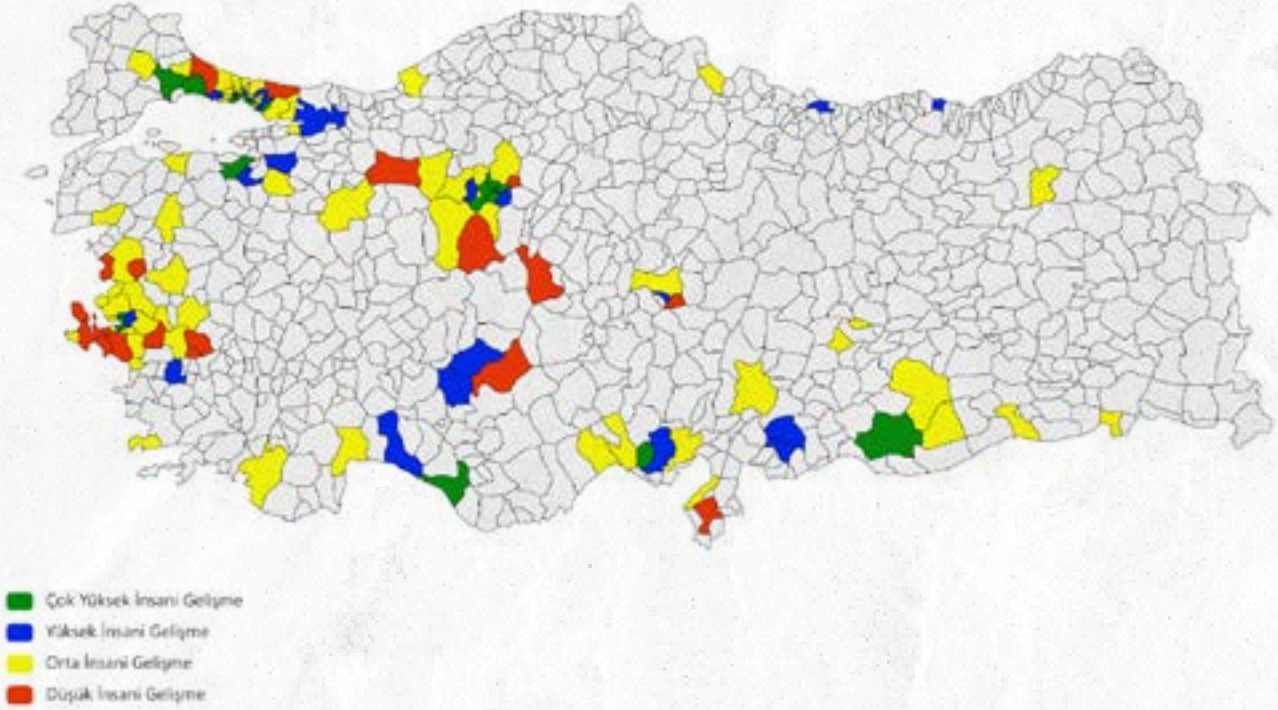

İGE-İ'nin alt bileşeni olan Sağlık Endeksinde göreceli olarak kırılmanın Yeşil ve Kırmızı Bölgede gerçekleştiği görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapıldığında Mavi ve özellikle Sarı Bölgede ortalama değerlerin yoğunlaştığı izlenmektedir.

Harita 11. İGE-İ Sağlık Endeksi Türkiye Haritası

SAĞLIK ENDEKSİ

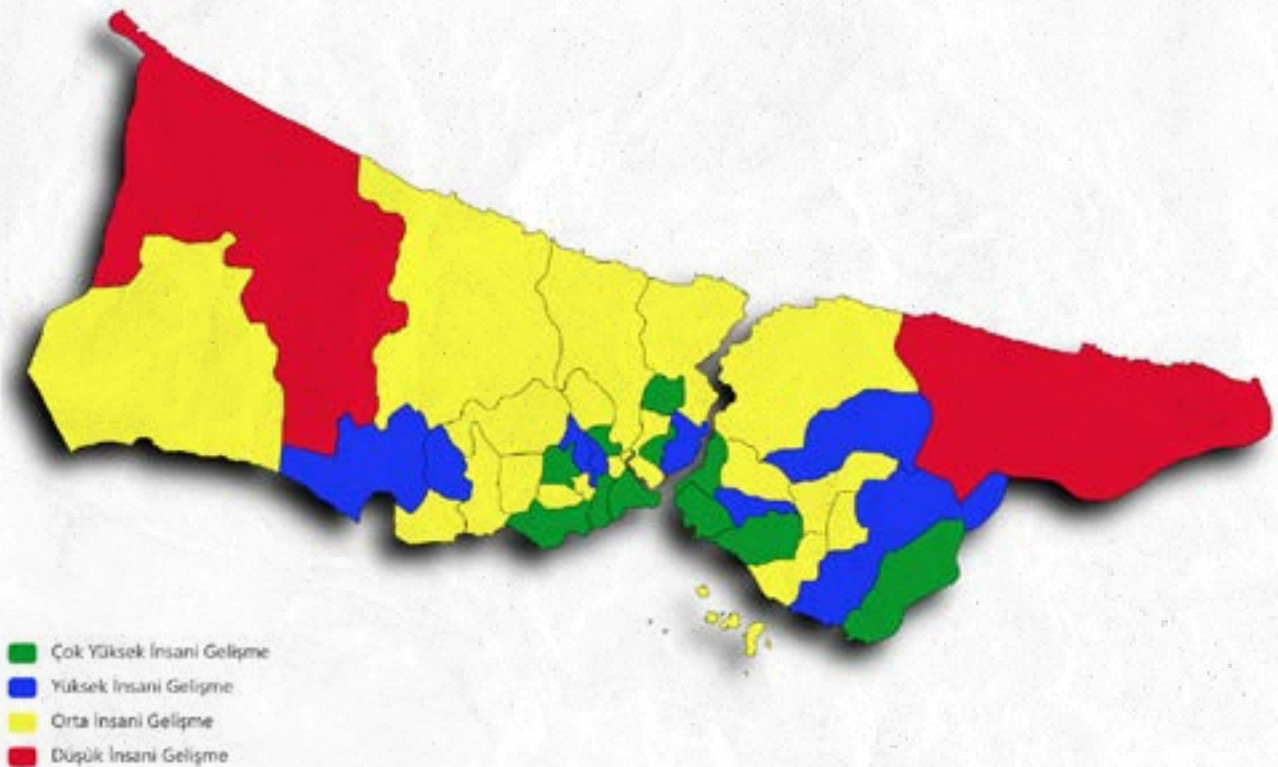
CLOUD4FEED |

Harita 12. İGE-İ Sağlık Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

SAĞLIK ENDEKSİ

CLOUD4FEED |

2.3.6. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi

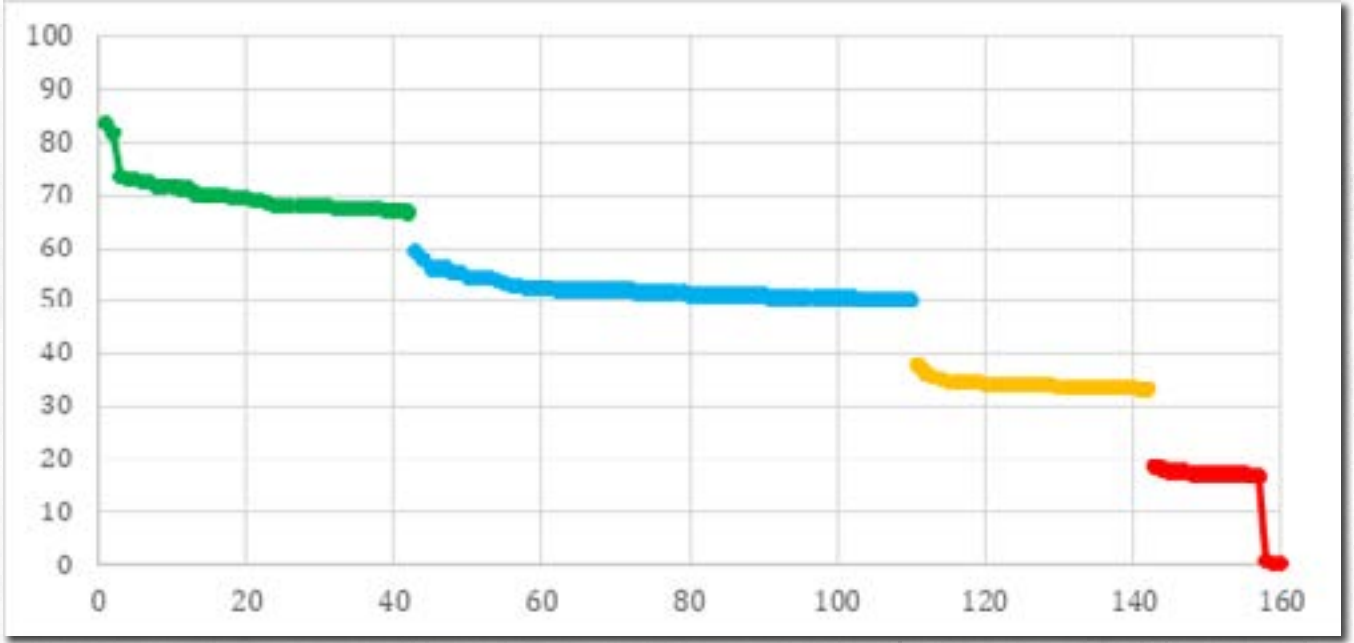
İGE-İ'nin bir diğer alt bileşeni olan Sosyal Yaşam Endeksi oluşturulurken ilçedeki sinema, tiyatro, müze varlığı gibi veriler ile ilçe belediyesinin kültürel ve sosyal alanda yaptığı faaliyetler dikkate alınmıştır. Endeksin sonuçlarına göre Kadıköy, Şişli, Eyüpsultan ve Fatih (İstanbul) ilk sıralarda yer almıştır. Bu ilçelerin dışında Muratpaşa (Antalya), Beşiktaş ve Pendik (İstanbul), İlkadım (Samsun) öne çıkan diğer ilçeler arasında yer almıştır.

Sosyal Yaşam Endeksinde Çok Yüksek grupta geçen dönem 22 ilçe yer alırken bu yıl 42 ilçeye yükselmiştir. Yüksek grubu temsil eden Mavi Bölgede geçen dönem 34 bu yıl 68, Orta düzeyi temsil eden Sarı Bölgede geçen dönem 71 bu yıl 32, Düşük bölgeyi temsil eden Kırmızı Bölgede ise geçen yıl 11 bu yıl 18 ilçe sınıflandırılmıştır. Kategorik gruplar açısından ilçelerin ortalama endeks skorlarına bakıldığında; Yeşil Bölgede ortalama endeks skoru 69,9; Mavi Bölgede 52,1; Sarı Bölgede 34,4 ve Kırmızı Bölgede 14,6 değeriyle karşılaşılmaktadır. Mavi Bölgede 20 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir.

Tablo 23. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	SOSYAL YAŞAM ENDEKSİ
1	İstanbul	Kadıköy	83.62
2	İstanbul	Şişli	81.56
3	İstanbul	Eyüpsultan	73.52
4	İstanbul	Fatih	73.11
5	Antalya	Muratpaşa	73.05
6	İstanbul	Beşiktaş	72.78
7	İstanbul	Pendik	72.76
8	Samsun	İlkadım	71.66
9	İstanbul	Üsküdar	71.59
10	İstanbul	Sarıyer	71.51
11	İstanbul	Tuzla	71.42
12	İstanbul	Beyoğlu	71.28
13	Eskişehir	Tepebaşı	70.28
14	Ankara	Keçiören	69.90
15	Bursa	Nilüfer	69.76
16	Antalya	Kepez	69.73
17	Ankara	Altındağ	69.71
18	Muğla	Bodrum	69.64
19	Kahramanmaraş	Onikişubat	69.63
20	Malatya	Yeşilyurt	69.46
21	İzmir	Konak	69.16
22	İzmir	Karşıyaka	68.84
23	Kocaeli	İzmit	68.41
24	İstanbul	Arnavutköy	68.22
25	İstanbul	Avcılar	68.20
26	Gaziantep	Şehitkamil	68.06
27	Bursa	İnegöl	68.04
28	İstanbul	Bakırköy	67.95
29	Muğla	Fethiye	67.94
30	Ankara	Etimesgut	67.87
31	Kırklareli	Lüleburgaz	67.85
32	Ankara	Çankaya	67.74
33	İstanbul	Kağıthane	67.71
34	Konya	Selçuklu	67.60
35	Trabzon	Ortahisar	67.48
36	Kayseri	Kocasinan	67.47
37	İstanbul	Esenyurt	67.45
38	Balıkesir	Edremit	67.45
39	Ankara	Yenimahalle	67.26
40	İstanbul	Adalar	67.14
41	İzmir	Bornova	67.01
42	Şanlıurfa	Eyyübiye	66.68

Grafik 8. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi

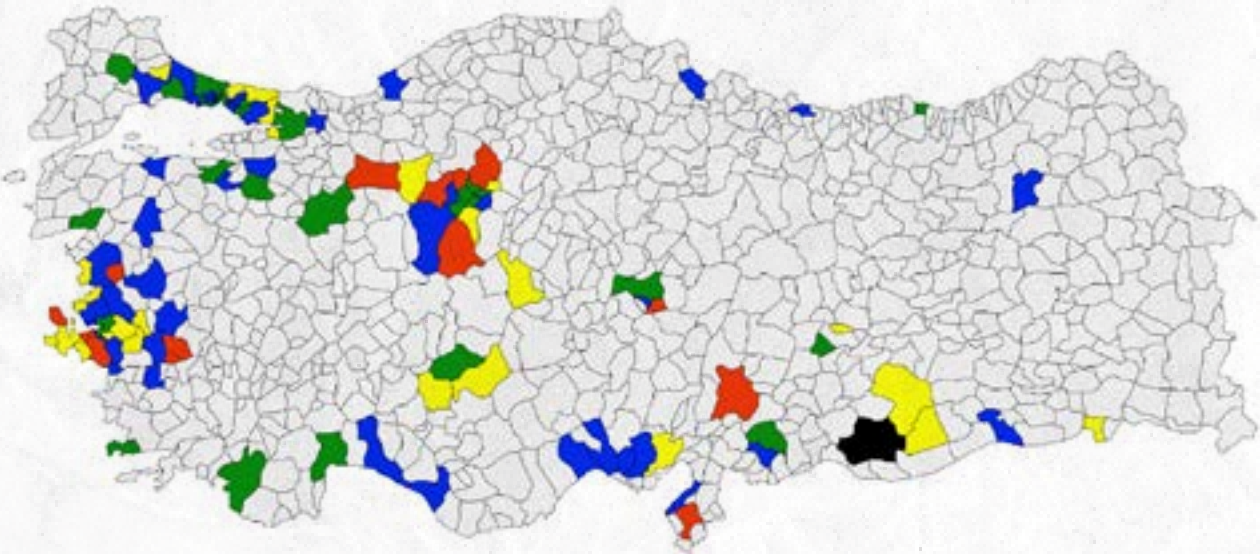

Sosyal Yaşam Endeksinde bölge içi düzeylerde dramatik kırılmalar Yeşil ve Kırmızı Bölgede görülmekte, bölgeler arası geçişlerde ise tüm bölge düzeylerinde dramatik kırılmalara rastlanmaktadır.

Harita 13. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi Türkiye Haritası

SOSYAL YAŞAM ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Harita 14. İGE-İ Sosyal Yaşam Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

SOSYAL YAŞAM ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

2.3.7. İGE-İ Çevresel Performans Endeksi

Çevresel Performans Endeksi çerçevesinde hesaplamaya alınan veri seti, 160 ilçe düzeyinde olup çevresel performansa konu olan göstergelere yer verilmiştir. Belediyenin çevreye ve afetlere yönelik çalışmaları ile sokak hayvanlarını kapsayan hizmetleri bu başlık altında değerlendirilmiştir. İlçede arıtma tesisinin varlığı, kişi başına düşen yeşil alan miktarları, belediyenin stratejik hedeflerinde yeşil alana yönelik hedefleri de kapsayan 16 gösterge düzeyinde endeks hesaplaması yapılmıştır.

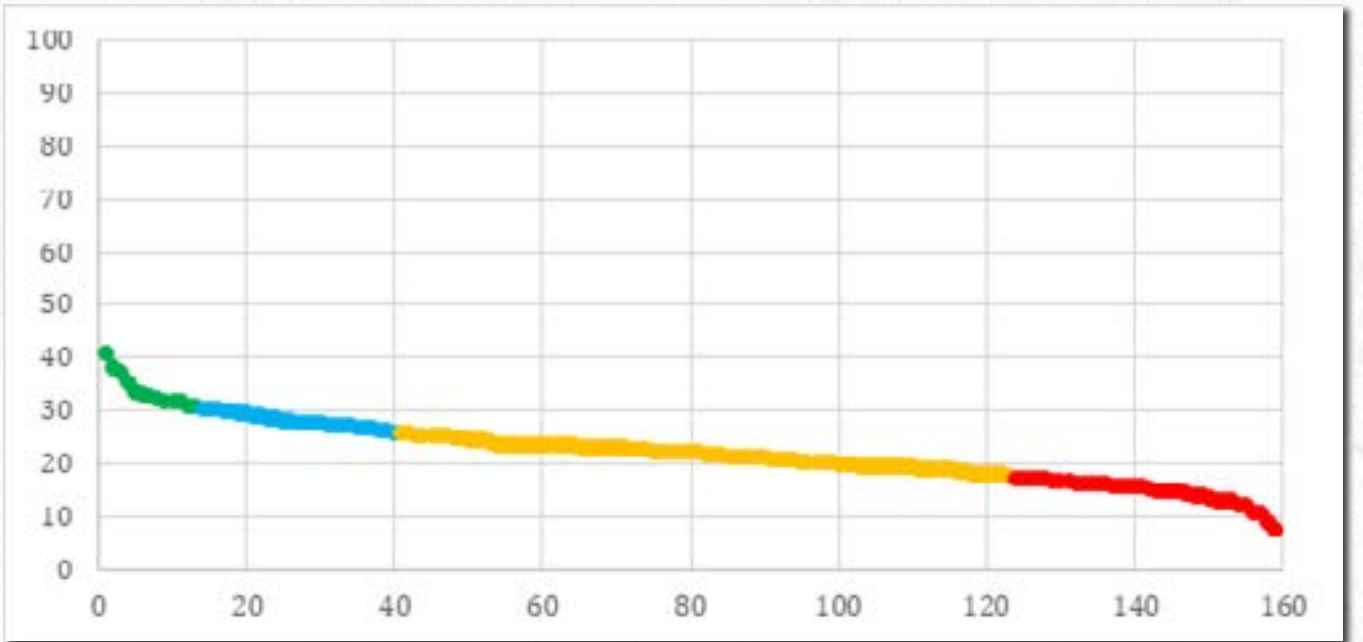
Endeksin sonuçlarına göre, ilk 10'da yer alan ilçeler İstanbul ve Mersin ilinden olduğu gözlenmiştir. İstanbul'dan Sarıyer, Kadıköy, Beykoz; Mersin'den Akdeniz, İstanbul'dan Beşiktaş ve Avcılar, Mersin'den Tarsus; yine İstanbul'dan Silivri, Bakırköy ve Fatih endekste öne çıkan ilçeler olarak yerini almıştır.

Tablo 24. İGE-İ Çevresel Performans Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	ÇEVRESEL PERFORMANS ENDEKSİ
1	İstanbul	Sarıyer	41.01
2	İstanbul	Kadıköy	38.23
3	İstanbul	Beykoz	37.29
4	Mersin	Akdeniz	35.63
5	İstanbul	Beşiktaş	33.80
6	İstanbul	Avcılar	33.35
7	Mersin	Tarsus	32.62
8	İstanbul	Silivri	32.37
9	İstanbul	Bakırköy	32.11
10	Adana	Yüreğir	31.82
11	İzmir	Ödemiş	31.81
12	İstanbul	Fatih	31.10
13	İzmir	Torbali	30.93

Çevresel Performans Endeksi kategorik olarak gruplar kapsamında incelendiğinde Çok Yüksek grup olan Yeşil Bölgede geçen dönem 12 ilçe, bu yıl bölgedeki ilçe sayısı 13 olmuştur. Yüksek grup olan Mavi Bölgede geçen 15 dönem bu yıl 27; Orta grup olan Sarı Bölgede geçen dönem 72 bu yıl 83 ve Düşük grup olan Kırmızı Bölgede ise geçen dönem 39 bu yıl 37 ilçe sınıflandırılmıştır. Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin ortalama endeks skoru 34 iken, Mavi Bölgede 28,3; Sarı Bölgede 21,8 ve Kırmızı Bölgede ise 14,8 değeriyle karşılaşılmaktadır. Bu başlık altında Yeşil Bölgede İstanbul, Mersin, Adana ve İzmir olmak üzere dört ilin temsil edildiği görülürken Mavi Bölgede 18 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir.

Grafik 9. İGE-İ Çevresel Performans Endeksi

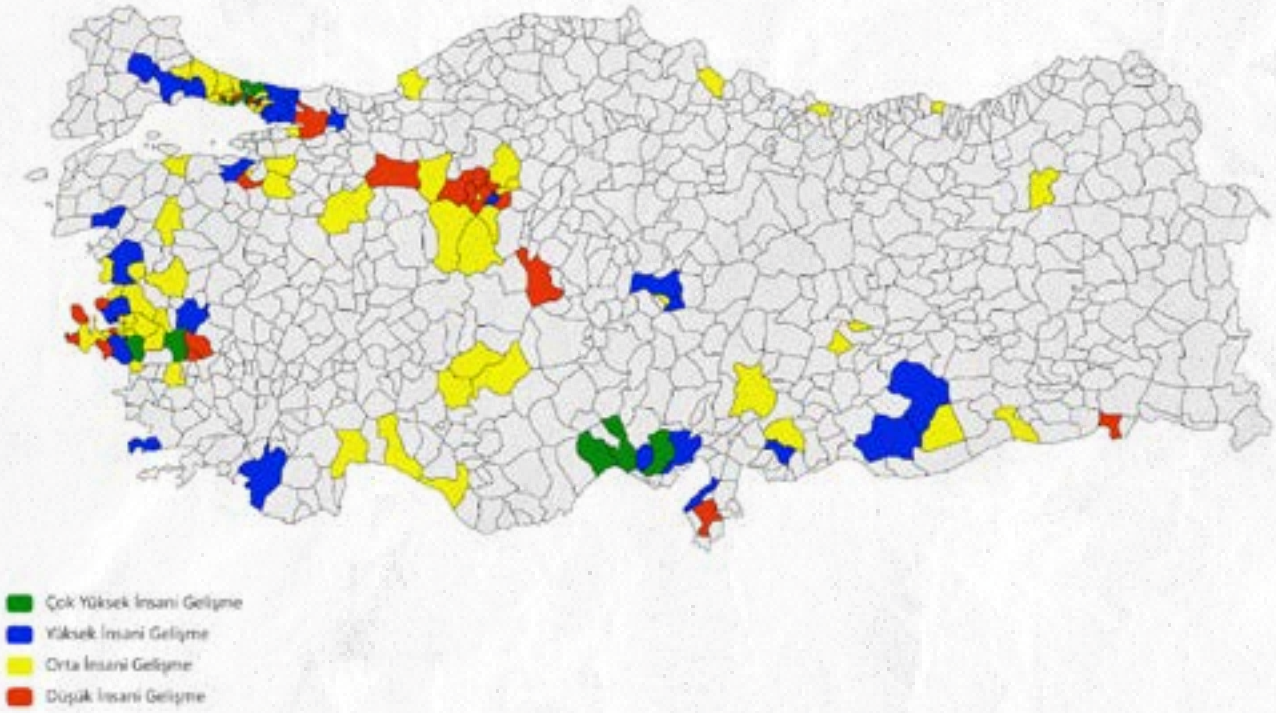

İlgili alanda 160 ilçenin büyük bir bölümü orta-alt seviyede yani Sarı Bölgede yoğunlaşmıştır. Kırmızı ve Mavi Bölge görece olarak yoğunlaşmada ikinci sırada yer almaktadır. Yeşil Bölgede bulunan ilçe sayısı diğer bölgelere kıyasla düşük kalmıştır. Kırılma açısından değerlendirildiğinde dramatik bir kırılmaya rastlanmamıştır.

Harita 15. İGE-İ Çevresel Performans Endeksi Türkiye Haritası

BELEDİYE ÇEVRESEL PERFORMANS ENDEKSİ

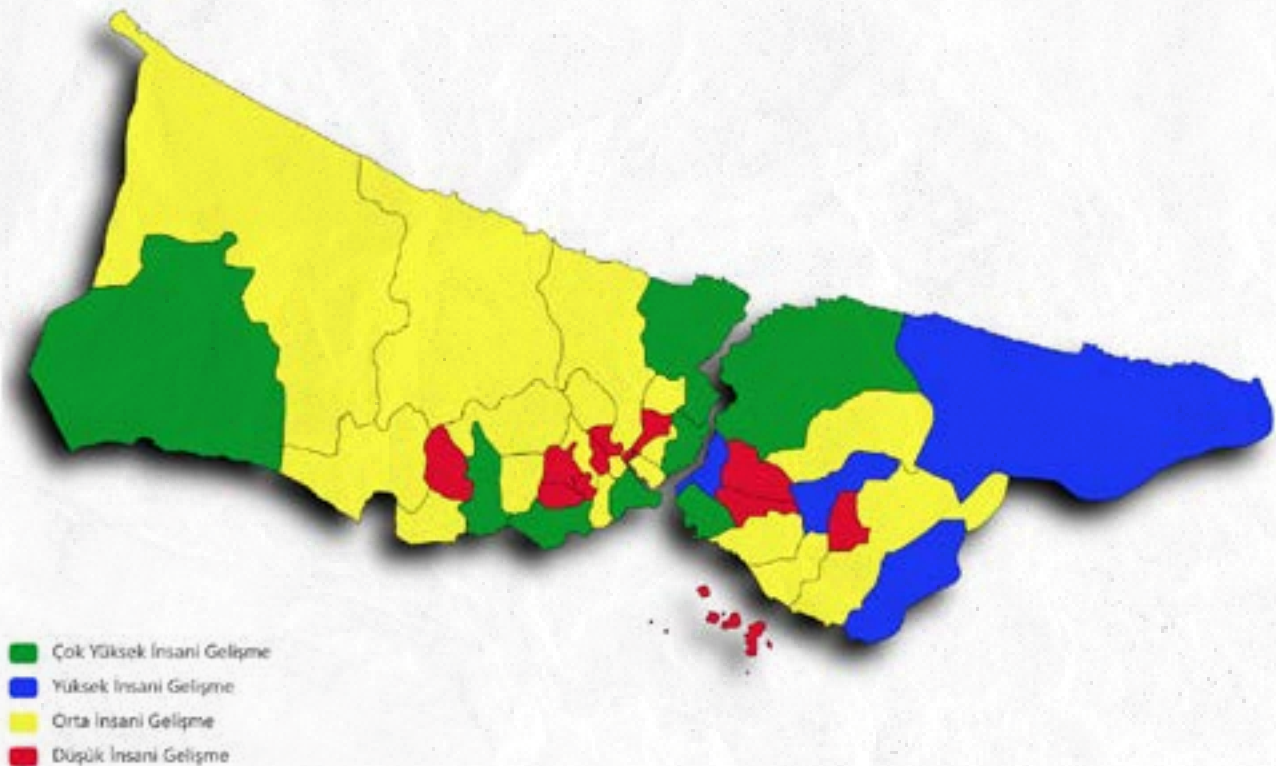
CLOUD&FEED | acsight

Harita 16. İGE-İ Çevresel Performans Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

BELEDİYE ÇEVRESEL PERFORMANS ENDEKSİ

CLOUD&FEED | acsight

2.3.8. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi

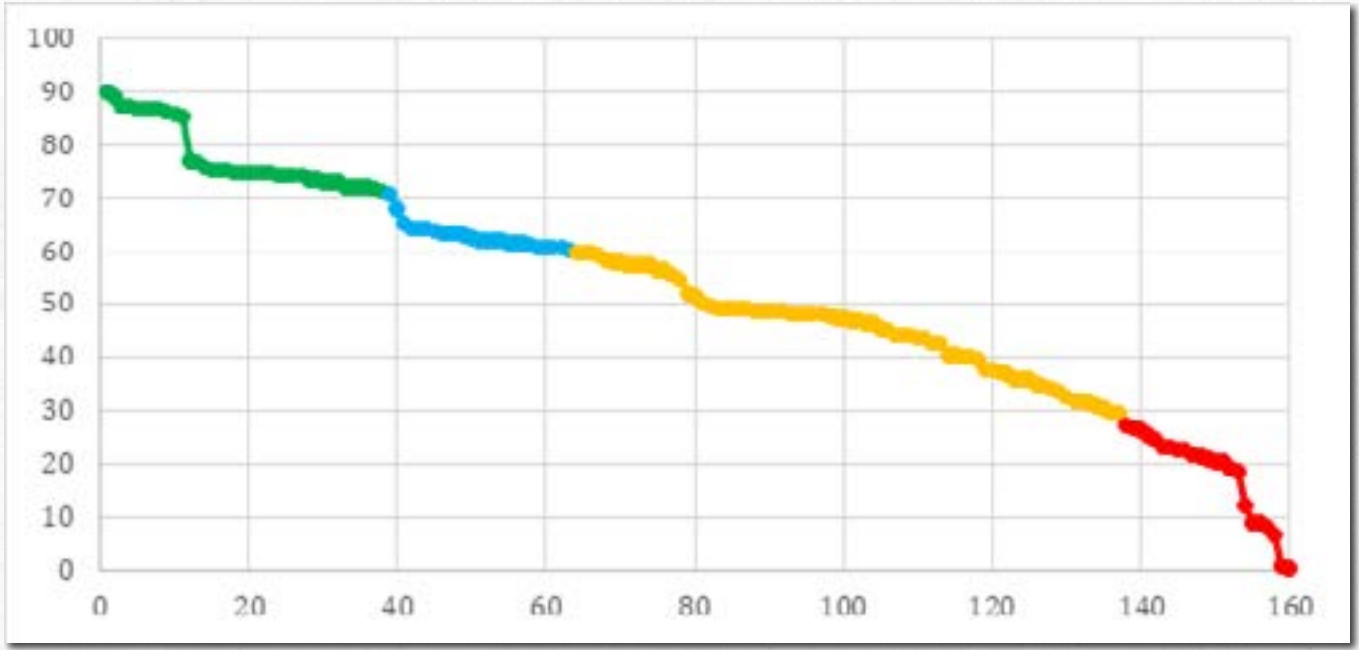
İGE-İ'nin alt bileşeni olarak üretilen Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi, ilçedeki ulaşım altyapısı ve ilçenin erişilebilir olma ölçütleri dikkate alınarak hesaplanmıştır. Endeks skorlarının sıralanma sonuçlarına göre İstanbul'dan Beşiktaş, Kadıköy, Fatih ve Bakırköy ilk sıralarda yer almıştır. Bu ilçeleri Samsun'dan İlkadım; İstanbul'dan Üsküdar; İzmir'den Konak; Kocaeli'den İzmit ve Antalya'dan Muratpaşa takip ederek Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksinde öne çıkan ilçeler arasında yer almıştır.

Tablo 25. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	ULAŞIM VE ERİŞİLEBİLİRLİK ENDEKSİ
1	İstanbul	Beşiktaş	89.85
2	İstanbul	Kadıköy	88.89
3	İstanbul	Fatih	87.27
4	İstanbul	Bakırköy	87.16
5	Samsun	İlkadım	87.01
6	İstanbul	Üsküdar	86.95
7	İzmir	Konak	86.88
8	Kocaeli	İzmit	86.75
9	Antalya	Muratpaşa	86.20
10	İzmir	Karşıyaka	86.09
11	İstanbul	Beyoğlu	85.66
12	İstanbul	Şişli	77.39
13	İstanbul	Ataşehir	76.88
14	Ankara	Yenimahalle	75.61
15	İstanbul	Zeytinburnu	75.59
16	Adana	Seyhan	75.50
17	Ankara	Altındağ	75.30
18	İzmir	Gazimir	75.01
19	İstanbul	Eyüpsultan	74.86
20	Kayseri	Kocasinan	74.84
21	Antalya	Kepez	74.76
22	Eskişehir	Tepebaşı	74.73
23	Kayseri	Melikgazi	74.73
24	İstanbul	Maltepe	74.50
25	Eskişehir	Odunpazarı	74.46
26	Adana	Çukurova	74.27
27	Ankara	Çankaya	74.26
28	İstanbul	Avcılar	73.69
29	İstanbul	Kartal	73.32
30	İstanbul	Pendik	73.24
31	İstanbul	Tuzla	73.01
32	İzmir	Bornova	72.90
33	İstanbul	Kağıthane	72.30
34	İstanbul	Sarıyer	72.27
35	Tekirdağ	Süleymanpaşa	72.14
36	Bursa	Yıldırım	71.99
37	Bursa	Osmangazi	71.82
38	Bursa	Nilüfer	71.09

Endeksteki Çok Yüksek grup olan Yeşil Bölgede 38, Yüksek grup olan Mavi Bölgede 25, Orta grup olan Sarı Bölgede 74 ve Düşük grup olan Kırmızı Bölgede ise 23 ilçe kümelennmiştir. Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin ortalama endeks skoru 77,9 iken, Mavi Bölgede 63, Sarı Bölgede 45,6 ve Kırmızı Bölgede ise 17,9 değeriyle karşılaşılmaktadır. Bu alt bileşen altında Yeşil Bölgede İstanbul, Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Samsun ve Tekirdağ olmak üzere on bir ilin temsil edildiği görülürken Mavi Bölgede 10 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir.

Grafik 10. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi

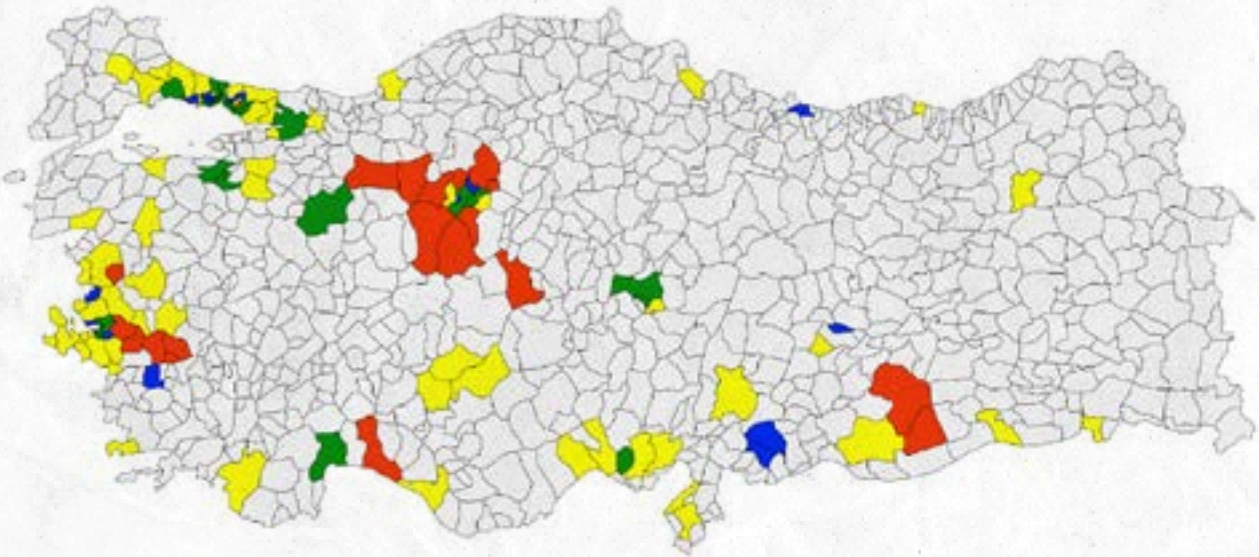

Ulaşım ve Erişilebilirlik alanında genel bir değerlendirme yapıldığında bölge düzeyinde ve bölge geçişlerinde dramatik kırılmalar olduğu izlenilmiştir.

Harita 17. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi Türkiye

ULAŞIM ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

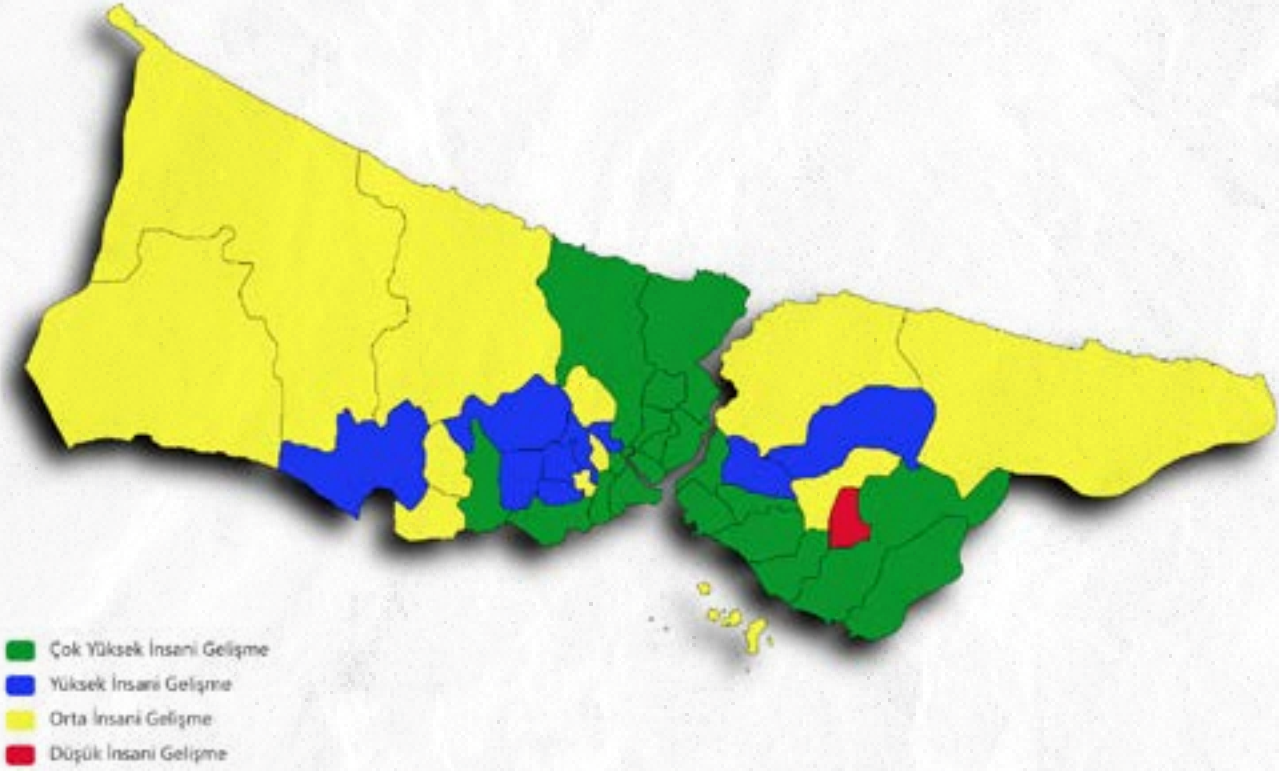

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Harita 18. İGE-İ Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

ULAŞIM ENDEKSİ

CLOUD4FEED | acsight

2.3.9. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi

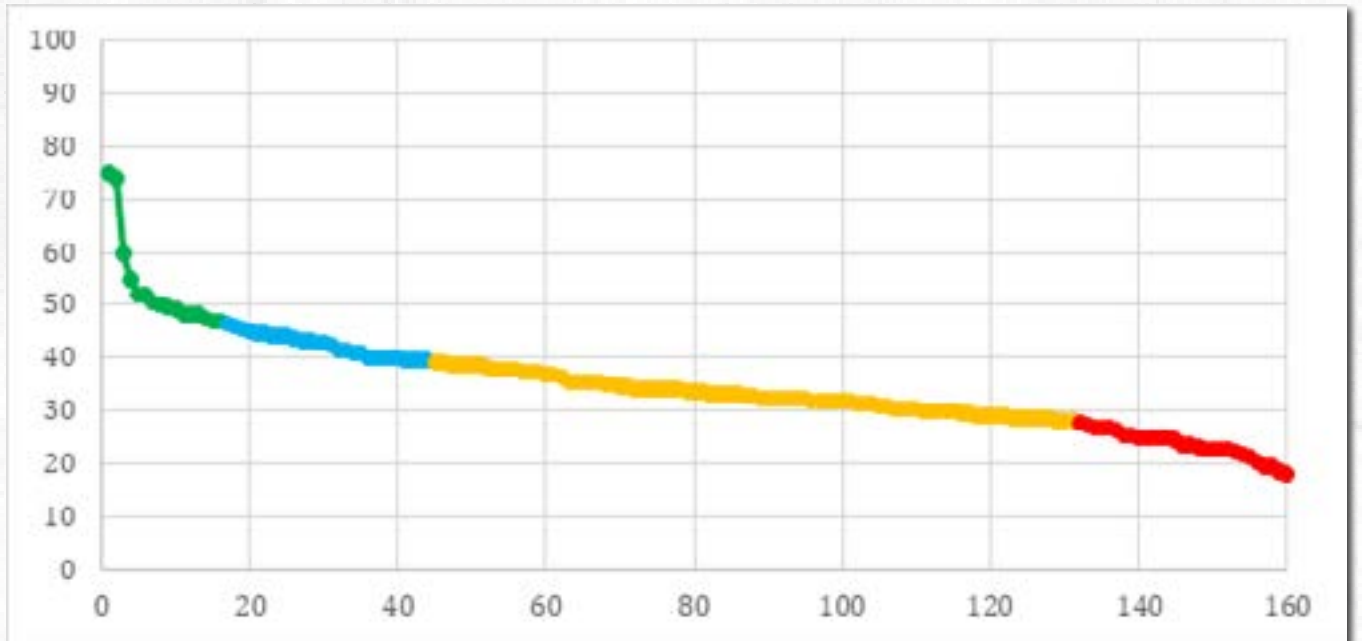
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği alt endeksi 2020 yılında üretilerek ilk kez araştırmaya konu edilmiştir. Endeks, ilçe belediyesinde cinsiyet eşitliğine ilişkin göstergeler ile ilçedeki kadınlara yönelik ikincil verileri kapsamaktadır. Bu bileşende ilk sırada 75 endeks skoru ile Kadıköy (İstanbul), ikinci sırada ise 73,8 endeks skoru ile Karşıyaka (İzmir) sıralanmıştır. Bu sıralamayı daha düşük endeks skorlarına sahip ilçeler olarak Ankara'dan Çankaya, İstanbul'dan Beşiktaş, Bakırköy ve Beylikdüzü, İzmir'den Gazimemur, Zonguldak'tan Ereğli ve İzmir'den Çiğli izlemiştir.

Tablo 26. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi – Yeşil Bölge

ENDEKS SIRASI	İL	İLÇE	TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ENDEKSİ
1	İstanbul	Kadıköy	75.01
2	İzmir	Karşıyaka	73.81
3	Ankara	Çankaya	59.73
4	İstanbul	Beşiktaş	54.81
5	İstanbul	Bakırköy	52.09
6	İstanbul	Beylikdüzü	51.93
7	İzmir	Gaziemir	50.44
8	Zonguldak	Ereğli	50.20
9	İzmir	Çiğli	49.81
10	Mersin	Toroslar	49.34
11	Antalya	Konyaaltı	48.59
12	Eskişehir	Odunpazarı	48.59
13	Muğla	Bodrum	48.53
14	İstanbul	Büyükçekmece	47.58
15	Eskişehir	Tepebaşı	47.15
16	Bursa	Nilüfer	47.12

Endeks kümelemesinde Çok Yüksek grubu temsil eden Yeşil Bölgede 16, Yüksek grubu temsil eden Mavi Bölgede 28, Orta grubu temsil eden Sarı Bölgede 87 ve Düşük grubu temsil eden Kırmızı Bölgede ise 29 ilçe kümelenmiştir. Yeşil Bölgede yer alan ilçelerin ortalama endeks skoru 53,4 iken, Mavi Bölgede 42,5; Sarı Bölgede 33,1 ve Kırmızı Bölgede ise 23,7 değeriyle karşılaşılmaktadır. Bu başlık altında Yeşil Bölgede İzmir, İstanbul, Ankara, Antalya, Eskişehir, Mersin, Zonguldak, Muğla ve Bursa olmak üzere 9 ilin temsil edildiği görülürken Mavi Bölgede 14 ilden gelen ilçeler sıralamaya girmiştir.

Grafik 11. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi

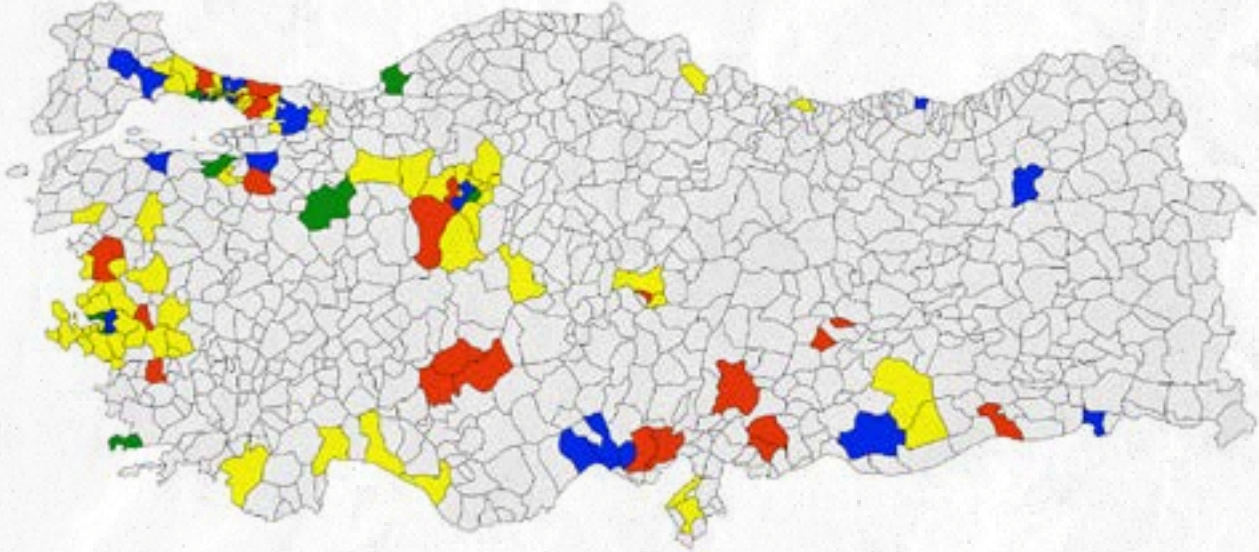

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksinde araştırmaya alınan tüm ilçeler arasında yoğunlaşmanın Orta-alt grupta yani Sarı Bölgede olduğu gözlenmektedir. Göreceli olarak ikinci sırada yoğunlaşmanın Kırmızı ve Mavi Bölgede olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Yeşil Bölgede önemli kırılmalara rastlanmaktadır.

Harita 19. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi Türkiye Haritası

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

CLOUD4FEED |

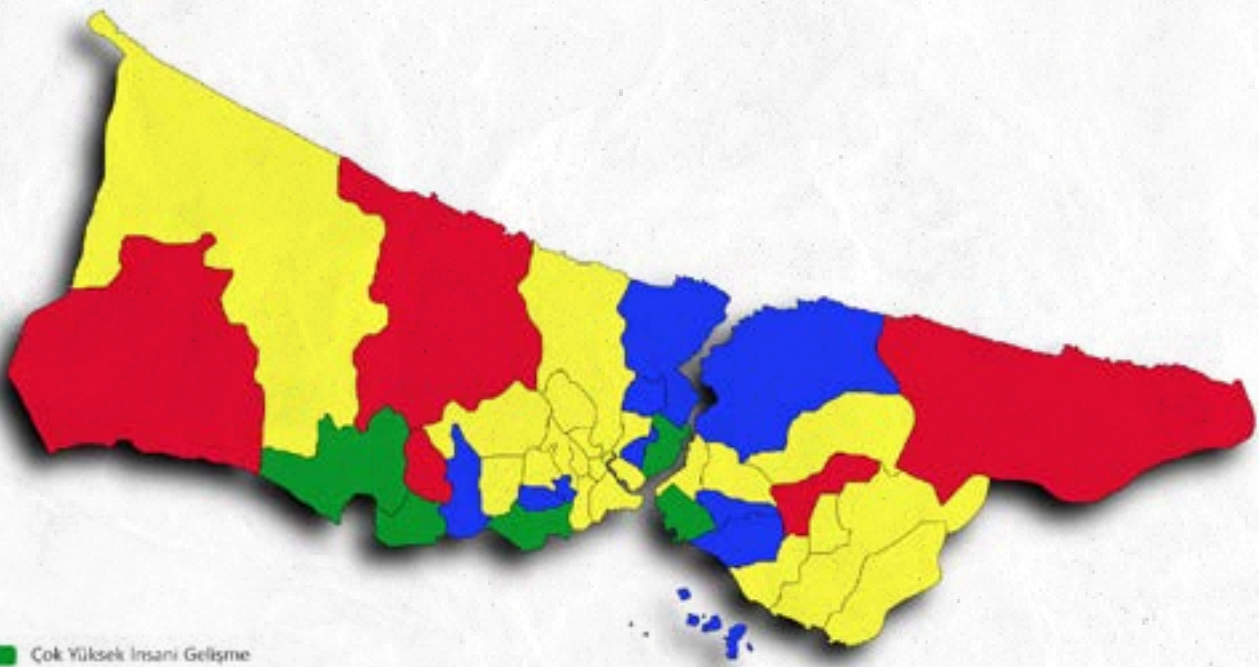

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

Harita 20. İGE-İ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi İstanbul İlçeler Haritası

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ENDEKSİ

CLOUD4FEED |

- Çok Yüksek İnsani Gelişme
- Yüksek İnsani Gelişme
- Orta İnsani Gelişme
- Düşük İnsani Gelişme

EK 1: İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ İLÇELER-VERİ TABANI TABLOSU

ENDEKSLER	DEĞİŞKEN	KAYNAK	DÖNEM
YÖNETİŞİM ve SAYDAMLIK ENDEKSİ	Belediye Bilgi Paylaşımı ve Saydamlık Endeksi	Belediye Faaliyet Raporları - Belediye Resmi İnternet Siteleri	2021-2022
	Belediyeye Erişim Endeksi	Belediye Faaliyet Raporları - Belediye Resmi İnternet Siteleri	2022
	Belediye Sosyal Medya Kullanım Endeksi	Belediye Resmi İnternet Siteleri	2021-2022
	Gizli Vatandaş Endeksi	Gizli Vatandaş Anketi	2022
	Son Yerel Seçim Katılım Oranı	Yüksek Seçim Kurulu	2019
SOSYAL KAPSAMA ENDEKSİ	Aileye Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Gençlere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Kadınlara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Mültecilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Belediyecilik Hizmetlerinin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
EKONOMİK DURUM ENDEKSİ	Alışveriş Merkezi Varlığı	Web Taraması	2022
	Alışveriş Merkezi Sayısı	Web Taraması	2022
	Banka Çeşitliliği	Türkiye Bankalar Birliği	2021
	On Bin Kişiye Düşen Banka Şube Sayısı	Türkiye Bankalar Birliği	2021
	Kiralık Konut Piyasa Bedeli (m2)	Sahibindex	2022
	Satılık Konut Piyasa Bedeli (m2)	Sahibindex	2022
	Satılık Konut Piyasa Bedelindeki Yıllık Değişim (m2)	Sahibindex	2022
	On Bin Kişiye Düşen Mini Market Sayısı	Web Taraması	2022
	On Bin Kişiye Düşen Süpermarket Sayısı	Web Taraması	2022
	Hipermarket Varlığı	Web Taraması	2022
	Yaş Bağımlılık Oranı	TÜİK	2021
	EĞİTİM ENDEKSİ	Okur-Yazar Oranı	TÜİK
Okur-Yazar Kadın Oranı		TÜİK	2020
Hiç Eğitim Almamış Kadın Oranı		TÜİK	2020
Üniversite Mezunu Oranı		TÜİK	2020
Üniversite Mezunu Kadın Oranı		TÜİK	2020
Ortalama Eğitim Süresi		TÜİK	2020
Kadınlarda Ortalama Eğitim Süresi		TÜİK	2020

SAĞLIK ENDEKSİ	Kaba Ölüm Hızı (binde)	TÜİK	2019
	On Bin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	Sağlık Bakanlığı	2019
	On Bin Kişiye Düşen Ambulans Sayısı	Sağlık Bakanlığı	2019
	Hastane Varlığı	Web Taraması	2022
	Toplam Hastane Sayısı	Türkiye Kamu ve Özel Sağlık Kurumları Rehberi	2022
	Devlet Hastanesi Varlığı	Web Taraması	2022
	Üniversite Hastanesi Varlığı	Web Taraması	2022
	Özel Hastane Varlığı	Web Taraması	2022
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Hasta ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Engellilere Yönelik Hizmetlerin Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
SOSYAL YAŞAM ENDEKSİ	Özel Müze Varlığı	Kültür Bakanlığı	2021
	Sinema Varlığı	Web Taraması	2022
	Tiyatro Varlığı	Web Taraması	2022
	Sosyal ve Kültürel Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Alışveriş Merkezi Varlığı	Web Taraması	2022
	Spor ve Eğlence Alanları (%)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
BELEDİYE ÇEVRESEL PERFORMANS ENDEKSİ	Sokak Hayvanlarına Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Çevreye Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Afetlere Yönelik Hizmetlerin Çeşitliliği ve Kalite Puanı	Belediye Faaliyet Raporları	2021
	Aritma Tesisi Varlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2022
	Aritılan/ Deşarj Edilen Atık Su Miktarı (m3/sn)	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2020
	Aritma Tesisi ile Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Oranı (%)	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2020
	Ambalaj Atık Yönetim Planı Varlığı	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	2022
	Su Kütleleri (%)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Yeşil Şehir alanları (%)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Kişi Başına Düşen Yeşil Alan (m2/ Nüfus)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Sürekli Sulanan Alanlar (%)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Sulanmayan Ekilebilir Alanlar (%)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Ormanlık Alanlar (%)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Kişi Başına Düşen Ormanlık Alan	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Ekilebilir Alanların Sulanma Oranı	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
Yeşil Alan Hedefi Varlığı	Belediye Stratejik Planları	2020-2024	

ULAŞIM VE ERİŞİLEBİLİRLİK ENDEKSİ	Demiryolu Hat Varlığı	TCDD - Web Taraması	2022
	Bisiklet Yolu Varlığı	Web Taraması	2022
	Metro, Hafif Metro, Tramvay Hattı Varlığı	Web Taraması	2022
	Karayolları ve Demir yolları (%)	Tarım ve Orman Bakanlığı	2018
	Şehir Merkezine Uzaklık	Google Haritalar	2020
	Belediyeden Vilayete Uzaklık	Google Haritalar	2022
	Belediyeden Havaalanına Uzaklık	Google Haritalar	2022
	Denizyolu Ulaşımı Varlığı	Web Taraması	2022
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ENDEKSİ	Belediye Kadın Meclis Üyesi Sayısının Toplam Belediye Meclis Üyesi Sayısına Oranı	İlçe Belediyeleri	2019 - 2020
	Belediye Kadın Başkan Yardımcısı Sayısının Toplam Belediye Başkan Yardımcısı Sayısına Oranı	İlçe Belediyeleri	2019 - 2020
	Belediye Kadın Müdür Sayısının Toplam Belediye Müdür Sayısına Oranı	İlçe Belediyeleri	2019 - 2020
	Belediye Kadın Çalışan Sayısının Toplam Çalışan Sayısına Oranı	İlçe Belediyeleri	2019 - 2020
	İlçedeki Kadın Muhtar Sayısının Toplam Muhtar Sayısına Oranı	İlçe Belediyeleri	2019 - 2020
	Kadınlarda Ortalama Eğitim Süresi	TÜİK	2020
	Kadınlarda Ortalama Evlenme Yaşı	TÜİK	2019
	Adölesan Doğurganlık Hızı (binde)	TÜİK	2018

EK 2: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İnsani Gelişmenin birtakım alt boyutlarının olması, bu boyutlara ilişkin endeks hesaplamalarını da zorunlu kılmıştır. Ana endeks olarak kurgulanan İnsani Gelişme Endeksi de zaten bu alt boyutların bir bileşkesidir. Tüm boyutların eşit oranda İnsani Gelişmeyi etkilemediği kabul edildiğinden, endeksin hesaplanmasında ağırlıklandırılmış ortalama yönteminden faydalanılmıştır. Ağırlıklandırılmış ortalama yöntemiyle önce birbirinden farklı nitelikte oluşan alt boyutlara ilişkin hesaplamalar yapılmış, sonrasında tüm veri setini tek bir değer ile temsil etmeyi sağlayacak İnsani Gelişme Endeksi yine aynı yöntemle belirlenmiştir.

Literatürde ülke, il, bölge ya da ilçe karşılaştırmalarını içeren çeşitli endeks hesaplamaları ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, genellikle Temel Bileşenler Analizinin uygulandığı görülmüştür. Çok değişkenli istatistik yöntemlerinden biri olan Temel Bileşen Analizi ile farklı değişkenlerden oluşan bir veri matrisinde boyut indirgemesi yapılarak daha az sayıda değişkenle temsiliyet sağlanmaya çalışılmakta ve endeks buna göre hesaplanmaktadır. Ancak Temel Bileşenler Analizi sonucunda oluşturulan değişken ve boyut seti, toplam varyansın yalnızca bir kısmını açıklamaktadır. Bu noktada ölçme ve değerlendirmede bilgi kaybı yaşanmakta, kimi zaman sonuçlarda sapmalar meydana gelmektedir.

Bu çalışmada ise Temel Bileşenler Analizi yöntemi bahsi geçen durumlar nedeniyle tercih edilmemiş, çok boyutlu ve soyut olan İnsani Gelişme kavramının tek boyutlu, ölçülebilir ve somut bir hale getirilmesine imkân tanıyan Ağırlıklandırılmış Ortalama Yöntemi benimsenmiştir.

Veri setindeki tüm değerlerin toplamının, o verideki birim sayısına bölünmesiyle aritmetik ortalama hesaplanırken Ağırlıklandırılmış Ortalama hesabında ise önem derecesine göre ilgili değişkenlere ağırlık verilerek hesaplamalar yapılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki 32 büyükşehir ve 160 ilçe düzeyinde elde edilen veri seti ham verilerden olduğundan öncelikle veri madenciliğine tabi tutulmuştur. Veriler kişi başına, birim başına düşen değerlerle birlikte, çeşitli kategorik puanlandırmalara dönüştürülmüştür³. Öte yandan verilerin ölçü birimlerindeki farklılıkların giderilmesi ve tek boyuta indirgenebilmesi için normalize edilmiştir. Veri setinin normalizasyonunda Asgari-Azami Normalleştirilmesi (Min-Max Normalisation) yöntemi benimsenmiştir. Böylece bir değişken serisinde en büyük ve en küçük değerler ele alınarak diğer veriler bu değerlere göre normalleştirilmiştir. En küçük değer 0 iken en büyük değer 1 olacak şekilde yapılan normalleştirme sonucunda tüm veri seti 0-1 aralığında dağılmıştır. Öte yandan normalize edilen veri setinin okunurluğu, anlaşılabilirliği ve izlenebilirliği bu haliyle kolaylaştırılmıştır.

$$X_{normal} = \frac{x - x_{asgari}}{x_{azami} - x_{asgari}}$$

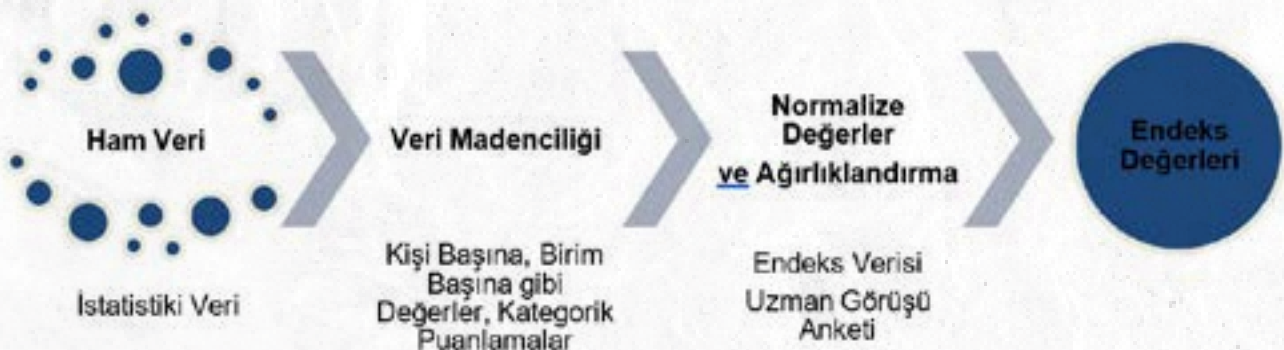
Yukarıdaki formül ile 0-1 aralığına dönüştürülen veriler ile çok sayıda ve farklı boyutta yer alan veri setinin tek boyuta indirgenmesi sağlanmıştır. Verilerin normalize edilmesi sonucunda, her değişken için belirlenmiş ağırlıklar ile endeks hesaplanmasına geçilmiştir. Burada ağırlıkların belirlenmesinde birçok uluslararası endeks çalışmasında başvurulan yöntem olan Uzman Görüşü Anketi (Expert Opinion Survey) yöntemine başvurulmuştur. Konuyla ilgili akademisyenler ve uzmanlar üzerinden yapılan ankette toplam 50 katılımcıdan görüş alınmış ve endekste ki boyut ağırlıklandırılmalarında bu görüşlerden faydalanılmıştır. Endeksin hesaplanmasında normalize değerler ve ağırlıklar kullanılarak aşağıdaki formül uygulanmıştır.

$$Endeks = \frac{\sum_i \sum_j A_{ji} X_{ji}}{\sum_i \sum_j A_{ji}}$$

A_{ji} : j ana değişkeninin i' inci alt değişkenin ağırlığı

X_{ji} : j ana değişkeninin i' inci alt değişkeninin normalize edilmiş değeri

Şekil 3. Endeks Hesaplama Yöntemi

³ Detayları ilerleyen bölümde açıklanan değişkenler başlığında hangi veri setinde nasıl bir dönüştürme ve uyarlama yapıldığı izlenebilir.

Endeks sonuçlarının değerlendirilmesinde ise sadece bir sıralama ve skorlamaya bağlı kalınmamış, ilçeler arası benzerliklerin ortaya konulması amacıyla Kümeleme Analizi kullanılmıştır. Çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden biri olan Kümeleme (Hair, vd.; 1998), analitik bir teknik olup doğal gruplamaları bilinmeyen bir kitleden birimlerin karakteristik özellikleri dikkate alınarak benzerliklerine ya da farklılıklarına göre alt gruplara ayrıştırılması işlemidir. Bu noktada birbirinden ayrılan gruplar kendi içinde homojen bir yapı sergilemektedir.

Kümeleme Analizinin etkin bir sonuç vermesi ve grupların kendi içinde homojen bir yapıda şekillenmesi için kümeleme algoritmasının doğru seçilmesi gereklidir. Kümeleme Analizindeki temel algoritmalar hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan olarak adlandırılmaktadır (Ketchen, vd.; 1996). Hiyerarşik Kümeleme Analizi, birimleri veya nesnelere uzaklık ölçü birimleri ile benzerlikleri derecesine göre belirli aşamalarda çeşitli kümeleme teknikleriyle^{4*} birleştirilmesini amaçlarken Hiyerarşik Olmayan Kümeleme yönteminde k-ortalamlar tekniği kullanılmaktadır. K-Ortalamlar tekniği birimleri grup içi değişkenliği minimum, gruplar arası değişkenliği maksimum yapacak şekilde k gruba ayırmayı amaçlayan iteratif bir kümeleme algoritmasıdır (Ketchen, vd.; 1996). K-Ortalamlar Tekniğinde önsel bilgi ile k küme sayısı belirlenmektedir. Bu çalışmada k değeri 4 olarak belirlenmiştir. Bunun nedeni ise Birleşmiş Milletlerin hazırladığı İnsani Gelişme Endeksinin 4 grup düzeyinde kategorileştirilmesidir. Böylece ilçeler düzeyinde oluşturulan İnsani Gelişme Endeksi ana ve alt boyutlar açısından Çok Yüksek, Yüksek, Orta ve Düşük İnsani Gelişme Kategorileri ile kümelenebilir.

⁴ * Tek Bağlantı Kümeleme Yöntemi, Ortalama Bağlantı Kümeleme Yöntemi, Tam Bağlantı Kümeleme Yöntemi, Medyan Bağlantı Kümeleme Yöntemi, Küresel Ortalama Bağlantı Yöntemi Ve Wald Bağlantı Kümeleme Yöntemi.

EK 3: İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ – İLÇELER ENDEKS SONUÇLAR

İL	İLÇE	YÖNETİŞİM VE SAYDAMLIK EN-DEKSI	SOSYAL KAPSAMA ENDEKSI	EKONOMİK DURUM ENDEKSI	EĞİTİM ENDEKSI	SAĞLIK ENDEKSI	SOSYAL YAŞAM ENDEKSI	ÇEVRESEL PERFORMANS ENDEKSI	ULAŞIM ve ERIŞİLEBİLİRLİK ENDEKSI	TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ENDEKSI	İGE İ
İstanbul	Kadıköy	83,8	50,9	60,8	65,4	77,8	83,6	38,2	88,9	75,0	69,6
Ankara	Çankaya	83,2	19,5	55,3	77,7	67,4	67,7	27,2	74,3	59,7	62,4
İstanbul	Beşiktaş	79,3	12,2	65,4	76,1	50,0	72,8	33,8	89,9	54,8	61,7
İstanbul	Şişli	77,1	34,5	62,9	58,7	62,7	81,6	19,2	77,4	44,2	59,7
İstanbul	Bakırköy	66,7	7,4	59,5	70,3	53,9	68,0	32,1	87,2	52,1	56,5
İstanbul	Üsküdar	77,0	26,9	49,1	56,2	55,2	71,6	29,6	87,0	37,0	55,2
İzmir	Karşıyaka	73,8	7,6	39,2	62,2	52,8	68,8	24,0	86,1	73,8	54,7
İstanbul	Maltepe	83,2	26,0	47,3	58,3	58,4	52,3	25,4	74,5	44,2	54,4
Bursa	Nilüfer	75,0	15,9	40,6	64,4	54,3	69,8	29,5	71,1	47,1	53,9
İstanbul	Sarıyer	78,6	12,3	54,1	55,6	42,7	71,5	41,0	72,3	41,7	53,7
Kocaeli	İzmit	82,0	10,3	36,0	63,1	50,8	68,4	16,7	86,8	45,8	53,0
Antalya	Muratpaşa	75,4	7,9	44,6	58,1	53,6	73,0	21,1	86,2	46,1	52,8
İstanbul	Fatih	80,0	10,9	43,7	50,5	59,2	73,1	31,1	87,3	37,3	52,7
İstanbul	Pendik	78,2	18,1	41,3	60,1	48,0	72,8	19,0	73,2	35,5	52,1
İstanbul	Tuzla	79,3	17,2	38,9	57,1	57,1	71,4	26,6	73,0	29,4	51,8
İstanbul	Ataşehir	79,5	11,8	48,5	56,2	50,7	54,2	17,2	76,9	39,9	50,7
Ankara	Keçiören	78,2	30,3	33,4	53,1	53,7	69,9	12,2	60,5	37,8	50,4
İstanbul	Beyoğlu	75,0	15,0	42,4	50,8	43,4	71,3	22,2	85,7	37,7	50,0
Ankara	Yenimahalle	69,3	13,0	42,4	58,8	51,6	67,3	13,4	75,6	41,0	50,0
İstanbul	Beylikdüzü	71,6	12,3	38,0	70,4	41,9	51,9	18,8	57,6	51,9	49,8
Eskişehir	Tepebaşı	73,2	12,9	33,3	58,4	40,9	70,3	24,6	74,7	47,2	49,8
İstanbul	Eyüpsultan	79,0	8,1	38,9	55,6	38,0	73,5	23,0	74,9	39,2	49,7
İstanbul	Kartal	79,7	20,2	41,8	56,8	43,7	54,0	23,6	73,3	31,2	49,6
İstanbul	Ümraniye	73,3	27,0	45,4	58,1	42,9	55,4	15,9	64,2	35,6	49,6
İstanbul	Büyükçekmece	73,2	9,2	40,2	61,4	47,1	54,4	22,4	70,9	47,6	49,6
İstanbul	Çekmeköy	81,0	28,4	37,3	53,1	49,2	54,2	23,6	63,3	32,1	49,5
Muğla	Bodrum	69,8	5,3	46,7	58,0	41,4	69,6	29,0	51,8	48,5	49,4
İzmir	Konak	76,2	7,8	42,8	43,2	56,7	69,2	23,5	86,9	39,0	49,3
Tekirdağ	Çorlu	73,1	14,9	38,9	61,1	53,6	51,1	27,5	46,6	43,2	48,9
İzmir	Balçova	67,5	14,7	37,6	68,3	49,6	51,2	25,3	65,2	35,4	48,9
İstanbul	Gaziosmanpaşa	77,0	23,6	33,9	45,1	71,5	56,0	14,1	64,5	32,2	48,0
Ankara	Altındağ	70,2	10,6	34,5	53,3	54,9	69,7	23,8	75,3	31,2	48,0
Antalya	Konyaaltı	66,7	6,7	42,8	63,4	38,2	51,8	29,3	60,9	48,6	47,9
Eskişehir	Odunpazarı	79,4	8,1	22,1	59,8	49,1	50,4	23,6	74,5	48,6	47,8
Kayseri	Melikgazi	82,7	6,3	38,7	50,2	49,2	56,3	21,9	74,7	25,6	47,1
Samsun	İlkadım	74,3	1,2	29,1	60,2	39,4	71,7	19,7	87,0	27,9	47,0
İzmir	Gaziemir	70,1	5,5	34,1	59,2	39,6	51,9	23,0	75,0	50,4	47,0
İstanbul	Başakşehir	74,4	11,0	43,6	60,6	32,2	52,5	23,5	60,9	32,2	47,0
İzmir	Bornova	62,3	12,4	36,4	50,7	49,9	67,0	25,1	72,9	43,8	47,0
İstanbul	Küçükçekmece	80,0	21,6	35,3	48,6	38,8	58,0	25,7	62,1	31,6	46,9

Muğla	Fethiye	73,5	6,5	35,1	56,0	42,6	67,9	26,3	49,5	37,4	46,8
Adana	Seyhan	72,4	19,8	39,0	41,0	52,0	52,2	28,7	75,5	40,0	46,7
İstanbul	Avçılar	73,0	7,9	37,1	43,3	39,3	68,2	33,3	73,7	41,7	46,5
Konya	Selçuklu	72,7	4,0	38,3	58,7	49,3	67,6	18,3	48,6	26,8	46,5
İstanbul	Kağıthane	70,6	6,4	35,2	57,7	39,4	67,7	13,2	72,3	34,4	46,4
İstanbul	Zeytinburnu	72,2	11,8	40,8	47,5	52,1	53,0	19,9	75,6	33,1	46,3
Kayseri	Kocasinan	65,5	4,9	33,6	59,1	39,5	67,5	30,3	74,8	30,4	46,2
Balıkesir	Karesi	79,3	3,2	33,5	61,1	38,5	50,6	23,8	62,3	33,2	46,2
İstanbul	Bağcılar	75,5	12,1	37,8	50,2	54,1	52,0	15,0	63,9	32,5	46,1
Kırklareli	Lüleburgaz	72,4	4,5	30,3	59,3	36,8	67,9	28,0	29,4	46,4	45,7
İstanbul	Beykoz	78,3	8,7	25,0	62,4	41,5	36,3	37,3	47,6	45,3	45,7
Antalya	Alanya	79,1	7,4	41,0	50,4	51,8	51,8	21,3	44,3	28,5	45,5
Mersin	Tarsus	78,4	8,4	30,6	54,0	39,1	52,1	32,6	45,6	39,9	45,3
Antalya	Kepez	70,0	5,9	37,8	48,4	38,8	69,7	19,1	74,8	32,5	45,3
Trabzon	Ortahisar	60,7	4,6	34,5	57,8	48,2	67,5	22,4	50,1	39,8	45,1
Balıkesir	Edremit	58,4	5,5	38,5	60,0	36,5	67,4	28,0	49,5	39,2	45,0
İstanbul	Bahçelievler	70,8	5,8	36,7	55,2	41,0	51,1	16,0	61,5	43,0	45,0
İstanbul	Sancaktepe	81,8	37,4	33,8	40,4	41,1	52,0	26,7	37,8	22,2	44,8
Kahramanmaraş	Onikişubat	71,2	5,5	30,9	58,0	46,4	69,6	16,7	35,8	29,0	44,6
Sakarya	Adapazarı	71,5	7,2	32,0	54,3	49,3	50,5	28,0	59,6	30,0	44,6
İstanbul	Esenler	72,3	21,9	34,4	44,2	48,2	51,7	19,6	68,0	28,2	44,6
Denizli	Merkezefendi	64,0	6,5	39,2	54,1	43,6	50,8	21,5	58,5	42,5	44,4
İstanbul	Bayrampaşa	67,6	12,6	34,3	54,9	48,4	50,7	15,4	54,9	34,7	44,4
Gaziantep	Şehitkamil	62,2	8,0	39,3	48,8	49,0	68,1	26,0	62,2	23,5	44,2
Adana	Çukurova	62,5	12,6	24,4	68,3	40,5	33,9	16,5	74,3	44,5	44,1
İzmir	Çeşme	70,0	4,2	57,4	54,8	36,2	34,8	16,5	51,4	32,4	44,0
Ankara	Mamak	79,7	7,7	29,6	50,8	44,2	55,4	12,4	48,6	34,3	44,0
Balıkesir	Bandırma	61,0	9,0	32,7	61,2	38,6	51,1	22,8	48,6	44,8	44,0
Bursa	Osmangazi	72,9	10,9	22,7	53,5	46,2	50,7	17,2	71,8	34,1	43,9
Zonguldak	Ereğli	67,9	2,2	32,6	60,4	35,9	50,2	21,0	39,8	50,2	43,8
Denizli	Pamukkale	68,3	12,6	31,4	52,0	47,7	50,8	20,3	58,1	32,6	43,7
İstanbul	Güngören	65,1	3,5	33,7	61,5	38,5	51,2	9,2	59,8	40,0	43,6
İzmir	Çiğli	62,6	6,9	33,7	50,2	38,3	52,2	26,1	61,5	49,8	43,5
İstanbul	Sultangazi	83,0	9,8	22,1	50,1	37,3	52,5	20,1	47,9	38,3	43,5
Bursa	Yıldırım	72,7	22,5	19,6	46,2	50,8	52,1	18,1	72,0	28,8	43,4
Manisa	Yunussemre	74,3	2,9	28,8	53,6	43,9	52,2	20,8	46,9	38,6	43,4
Bursa	İnegöl	82,4	7,2	31,1	48,5	36,4	68,0	21,1	32,0	22,9	43,4
İstanbul	Silivri	64,9	17,6	35,1	53,9	43,3	56,0	32,4	29,6	25,7	43,4
Mersin	Akdeniz	62,7	5,9	25,4	58,2	41,5	50,6	35,6	57,4	39,5	43,3
Ankara	Etimesgut	61,8	6,1	35,4	50,0	39,4	67,9	20,1	60,5	32,7	43,1
Hatay	İskenderun	67,2	6,1	36,8	49,8	41,4	51,8	26,9	56,4	31,7	42,9
İstanbul	Adalar	50,2	3,0	43,1	60,9	32,4	67,1	14,1	45,3	40,0	42,8
Malatya	Yeşilyurt	76,7	2,4	32,3	46,9	34,2	69,5	23,4	48,4	23,2	42,7
İstanbul	Arnavutköy	74,8	10,2	30,9	48,0	40,0	68,2	20,7	34,2	21,8	42,6
İzmir	Bayraklı	70,2	10,0	29,7	46,5	35,2	50,9	20,6	63,5	42,7	42,5
Tekirdağ	Süleymanpaşa	68,6	2,6	31,8	46,5	44,9	50,5	20,5	72,1	37,2	42,5
Mersin	Yenişehir	57,9	6,2	36,4	50,6	47,4	50,6	23,3	57,6	40,2	42,4
İstanbul	Esenyurt	66,4	25,5	36,3	38,6	49,2	67,5	15,1	35,9	22,9	42,4

İzmir	Urla	69,6	4,8	34,4	64,6	28,8	34,0	23,3	44,3	35,1	42,2
İzmir	Menemen	58,2	7,2	34,0	51,7	40,6	51,1	30,6	56,5	37,7	42,1
İstanbul	Çatalca	61,3	5,3	27,8	66,3	26,8	51,0	22,5	43,6	38,7	42,0
İzmir	Torbali	66,9	4,4	24,9	55,6	34,8	50,7	30,9	57,4	33,7	41,9
Balıkesir	Altıeylül	69,7	4,0	32,4	52,4	34,9	51,4	24,5	49,9	29,6	41,7
Aydın	Efeler	58,1	3,2	34,9	52,1	48,2	50,3	23,9	62,5	26,9	41,4
Manisa	Akhisar	64,0	8,0	30,0	55,7	36,9	52,8	23,5	40,5	30,0	41,3
Antalya	Manavgat	67,4	10,3	35,5	45,3	46,4	50,3	23,2	27,0	35,0	41,3
İstanbul	Sultanbeyli	75,3	7,7	34,1	43,8	37,7	59,5	16,6	25,3	28,2	40,9
İzmir	Aliğa	65,3	5,4	26,2	57,7	37,1	33,8	25,9	64,3	34,3	40,9
Erzurum	Yakutiye	53,9	1,9	31,0	56,8	43,9	50,3	19,7	49,2	41,0	40,8
Sakarya	Serdivan	76,7	10,3	20,6	52,0	35,5	51,4	17,1	34,8	30,2	40,8
Ankara	Sincan	76,4	5,5	30,8	39,6	46,6	53,2	13,0	44,5	27,1	40,4
Kocaeli	Körfez	74,9	6,1	20,6	49,5	38,4	35,4	27,8	59,8	30,5	40,1
Kocaeli	Gebze	66,0	2,2	33,0	43,3	36,4	52,6	27,5	57,9	25,2	39,7
İzmir	Selçuk	71,0	7,3	23,9	49,5	33,0	51,0	18,0	40,5	31,7	39,6
Ordu	Altınordu	61,9	2,0	20,2	48,0	46,8	50,7	21,4	61,8	32,0	39,2
Samsun	Atakum	44,1	4,2	30,9	60,6	35,8	51,4	19,4	47,6	38,0	39,1
Gaziantep	Şahinbey	64,1	6,8	23,6	44,8	46,3	51,1	26,9	61,4	18,5	39,1
Kocaeli	Gölcük	65,5	4,0	22,3	55,2	36,4	33,9	22,1	59,5	32,2	39,0
İzmir	Foça	60,2	8,3	31,2	59,3	30,5	34,4	16,1	40,2	32,0	38,8
Konya	Meram	68,3	5,4	23,6	51,4	48,1	33,4	25,3	48,5	21,4	38,8
Manisa	Turgutlu	68,0	4,9	21,1	56,9	36,6	37,9	23,8	43,0	25,0	38,8
İstanbul	Şile	73,3	3,3	34,1	52,0	23,5	35,1	27,7	40,2	20,5	38,6
Adana	Ceyhan	66,9	3,5	21,1	54,9	37,1	33,8	27,5	55,6	25,1	38,6
Ankara	Polatlı	72,2	3,8	22,9	49,4	36,4	51,0	19,6	24,5	25,2	38,3
İzmir	Buca	59,8	4,0	21,7	50,2	36,7	34,0	24,4	63,5	39,7	38,1
İzmir	Bergama	58,2	3,5	25,1	54,2	33,8	50,5	30,3	32,7	26,7	38,0
İzmir	Karabağlar	64,8	4,4	21,5	51,8	39,7	18,5	19,3	63,2	43,1	38,0
Manisa	Şehzadeler	72,4	3,3	18,2	58,1	40,4	17,6	21,5	46,7	28,7	37,9
Mersin	Toroslar	63,8	6,6	22,4	55,6	36,7	17,3	24,9	31,6	49,3	37,8
Erzurum	Palandöken	55,2	2,8	30,5	54,3	26,7	51,7	14,8	49,4	26,6	37,6
Adana	Yüreğir	62,3	8,6	30,3	32,4	46,5	54,4	31,8	49,5	18,2	37,6
Mersin	Mezitli	58,4	6,2	25,6	57,0	29,3	34,3	22,4	31,9	38,7	37,5
İzmir	Dikili	53,2	3,6	32,9	63,0	25,4	34,4	19,8	30,8	33,5	37,5
Tekirdağ	Çerkezköy	71,0	3,3	23,0	45,8	36,3	34,3	25,4	42,7	29,7	37,4
Ankara	Kahramankazan	70,2	6,6	18,1	62,8	37,9	18,2	15,7	18,5	34,0	37,3
İzmir	Güzelbahçe	59,3	1,0	29,3	62,5	25,6	17,1	23,3	47,0	33,8	37,0
Malatya	Battalgazi	68,9	5,6	19,2	43,2	40,3	34,6	21,3	60,7	24,4	36,8
Kayseri	Talas	69,0	6,2	19,8	59,1	11,3	17,8	30,3	48,9	28,1	36,0
İzmir	Narlıdere	61,8	3,5	29,9	55,6	29,8	17,4	17,4	37,6	29,2	35,6
Van	Tuşba	58,3	2,2	21,1	44,3	33,1	33,8	21,8	62,0	37,0	35,6
İzmir	Seferihisar	50,1	5,8	31,0	55,0	26,5	34,5	15,8	30,7	35,7	35,5
Ankara	Akyurt	72,6	3,7	20,8	45,6	26,6	34,2	19,4	21,0	33,4	35,4
İzmir	Menderes	64,8	2,9	31,7	51,6	9,1	17,4	28,6	48,3	34,2	35,3
Ankara	Gölbaşı	73,6	4,0	26,7	35,8	38,7	34,3	21,6	20,6	28,5	35,3
İzmir	Ödemiş	62,7	6,6	21,2	34,1	38,9	51,6	31,8	23,3	28,7	35,1
Konya	Karatay	64,1	2,0	16,2	50,0	26,8	33,6	22,3	48,8	22,9	34,5

Ankara	Beypazarı	72,0	9,3	14,1	44,9	29,1	33,6	22,7	8,9	30,8	34,3
Mardin	Artuklu	55,5	2,6	10,5	48,7	35,6	50,2	23,0	48,7	19,7	34,3
Adana	Sarıçam	60,3	1,8	19,6	52,2	26,1	33,6	14,8	48,4	23,7	34,3
Manisa	Salihli	26,9	1,0	29,9	56,8	36,0	50,0	27,4	37,4	30,2	34,1
Kocaeli	Darıca	61,4	8,3	10,9	44,9	42,7	34,1	7,8	44,0	30,4	34,1
İzmir	Kemalpaşa	71,2	3,9	12,4	38,2	39,1	34,3	22,0	19,2	36,4	34,0
Ankara	Çubuk	66,2	6,5	23,4	37,9	39,6	17,7	22,6	20,2	30,3	32,9
Şanlıurfa	Haliliye	38,1	3,9	26,2	40,3	47,9	50,4	15,8	22,9	28,9	32,3
Şanlıurfa	Eyyübiye	49,1	3,9	25,6	33,7	26,6	66,7	18,0	21,9	25,1	32,3
İzmir	Bayındır	53,1	1,0	22,9	49,1	22,6	33,8	18,8	21,5	32,2	32,2
Şanlıurfa	Siverek	57,9	2,6	23,1	32,6	34,3	34,1	30,1	26,5	30,9	32,0
Hatay	Defne	64,7	4,7	16,8	42,8	26,5	16,8	17,1	35,8	33,7	31,9
Kahramanmaraş	Dulkadiroğlu	71,7	0,9	14,7	38,1	35,6	17,5	18,3	36,9	22,8	31,5
Şırnak	Cizre	55,0	1,3	3,5	45,9	34,1	33,6	10,9	33,7	44,9	31,5
Ankara	Ayaş	58,6	4,7	24,5	49,8	31,3	0,2	13,1	27,4	34,6	31,5
Ankara	Haymana	57,5	1,6	14,6	56,6	22,1	17,1	20,5	12,2	30,4	31,0
Ankara	Pursaklar	63,1	4,5	12,7	36,8	36,4	34,3	19,6	23,1	19,6	30,8
İzmir	Kiraz	61,5	1,7	12,4	40,3	23,9	17,2	16,4	6,7	33,1	28,2
Şanlıurfa	Viranşehir	53,6	2,2	6,4	29,4	34,7	33,4	19,1	22,6	38,8	28,1
İzmir	Kınık	54,8	9,0	13,2	46,2	9,3	17,0	17,9	9,2	29,4	27,6
İzmir	Karaburun	28,0	2,1	30,3	57,5	7,5	0,6	17,5	35,3	31,7	26,6
Ankara	Nallıhan	29,3	2,0	11,5	57,7	22,3	17,0	11,0	0,6	35,6	25,4
Ankara	Şereflikoçhisar	43,2	3,0	7,7	39,0	25,9	33,6	14,6	0,3	29,4	25,4
İzmir	Beydağ	53,4	3,3	7,1	48,0	6,9	0,3	16,3	8,2	34,1	24,7

- (2021). Adalar Belediyesi Faaliyet Raporu. http://adalar.bel.tr/files_upload/plan/1656941328.pdf
- (2021). Adapazarı Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.adapazari.bel.tr/dokuman-d/24/208/2021-yili-faaliyet-raporu>
- (2021). Akdeniz Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.akdeniz.bel.tr/2021_faaliyet_raporu.pdf
- (2021). Akhisar Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.akhisar.bel.tr/images/rapor/faaliyet/2021%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- (2021). Akyurt Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.akyurt.bel.tr/uploads/pages/faaliyet-raporlari/akyurt-belediyesi-2021-faaliyet-raporu.pdf>
- (2021). Alanya Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.alanya.bel.tr/Documents/Faaliyet/2021/2021.pdf>
- (2021). Aliğa Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.aliaga.bel.tr/assets/upload/dosyalar/aliaga_belediyesi_2021-faaliyet-raporu.pdf
- (2021). Altıeylül Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.altieylul.bel.tr:8585/app-assets/Upload/Dosya/Ortak/2021-faaliyet%20raporu.pdf>
- (2021). Altındağ Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.altindag.bel.tr/#!faaliyet_raporlari
- (2021). Altınordu Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.altinordu.bel.tr/Document/Detail/idare-faaliyet-raporu/>
- (2021). Arnavutköy Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.arnavutkoy.bel.tr/yayin/1/2021-faaliyet-raporu>
- (2021). Artuklu Belediyesi Faaliyet Raporu. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/DcpN2+2021_ARTUKLU_BELEDI_YESI_FAALI_YET_RAPORU_Kopya.pdf
- (2021). Atakum Belediyesi Faaliyet Raporu. [https://www.atakum.bel.tr/upload/files/2022042011302021%20faaliyet%20son%20%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1%20\(1\).pdf](https://www.atakum.bel.tr/upload/files/2022042011302021%20faaliyet%20son%20%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1%20(1).pdf)
- (2021). Ataşehir Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.atasehir.bel.tr/Uploads/ActivityReport/Files/0c017c791d464f57b3cf2edeae45c6fd.pdf>
- (2021). Avcılar Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.avcilar.bel.tr/icerikDosyalar/62567791b9ee41649833873.pdf>
- (2021). Ayaş Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.ayas.bel.tr/faaliyetraporlari/1/2021+-YILI+FAAL%C4%B0YET+RAPORU>
- (2021). Bağcılar Belediyesi Faaliyet Raporu. <http://m.bagcilar.bel.tr/faaliyetraporu>
- (2021). Bahçelievler Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://kontrol.bahcelievler.bel.tr/uploads/documents/RAPORLAR/Faaliyet/2021FaaliyetRaporu.pdf>
- (2021). Bakırköy Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.bakirkoy.bel.tr/files_upload/kurumsalmenu/1650368945.pdf
- (2021). Balçova Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.balcova.bel.tr/Upload/files/raporlar/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf>
- (2021). Bandırma Belediyesi Faaliyet Raporu. https://bandirma.bel.tr/files/bandirma-belediyesi-2021-yili-faaliyet-raporupdf_26-04-2022_09-46-09.pdf

- Banka ve Sektör Bilgileri. (2021). Türkiye Bankalar Birliği: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>
- (2021). Başakşehir Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.basaksehir.bel.tr/Content/files/stratejik-yonetim/Faaliyet_Raporlari/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf
- (2021). Battalgazi Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.battalgazi.bel.tr/static/dosya/fr2021.pdf>
- (2021). Bayındır Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://bayindir.bel.tr/storage/reports/2021-Mali-Y%C4%B1l%C4%B1-Faaliyet-Raporu.pdf>
- (2021). Bayraklı Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.bayrakli.bel.tr/Upload/files/faaliyet%20raporlar%C4%B1/2021_faaliyet_raporu.pdf
- (2021). Bayrampaşa Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.bayrampasa.bel.tr/isDosyalar/2022/04/19/is_5928.pdf
- (2021). Bergama Belediyesi Faaliyet Raporu. <http://bergama.bel.tr/wp-content/uploads/2022/04/2021-FAALİYET-RAPORU.pdf>
- (2021). Beşiktaş Belediyesi Faaliyet Raporu. https://besiktas.bel.tr/Resimler/file/Faaliyet_Raporu_2021.pdf
- (2021). Beydağ Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.beydag.bel.tr/2021-faaliyet-raporu/>
- (2021). Beykoz Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.beykoz.bel.tr/medya/Documents/DokumentsList/beykoz_237_sjxnqfivir3o4.pdf
- (2021). Beylikdüzü Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.beylikduzu.istanbul/BBImages/Slider/Image/faaliyet-raporu-2021.pdf>
- (2021). Beyoğlu Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://beyoglu.bel.tr/wp-content/uploads/2022/04/Web2-2021-FAALİ%CC%87YET-RAPORU-WEB1-1.pdf>
- (2021). Beypazarı Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.beypazari.bel.tr//Contents//images/a63f4e02-0569-7460-bbec-b604adc76c74.pdf>
- (2021). Bodrum Belediyesi Faaliyet Raporu. https://bodrum.bel.tr/upload/dosyalar/faaliyet_raporu_2021.pdf
- (2021). Bornova Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://bornova.bel.tr/dokumanlar/>
- (2021). Buca Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.buca.bel.tr/files/Buca_2021_faaliyet_raporu.pdf
- (2021). Büyükçekmece Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://webapi.bcekmece.bel.tr//Media/faaliyet-raporu/2021%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- (2021). Çankaya Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.cankaya.bel.tr/uploads/files/cankaya_faaliyet_raporu2021.pdf
- (2021). Çatalca Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.catalca.bel.tr/images/evrak/21072204052862231001.pdf>
- (2021). Çekmeköy Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.cekmekoy.bel.tr/uploads/genel-dosya/2021-yili-faalitet-raporu-5160-d.pdf>
- (2021). Çerkezköy Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://cerkezkoy.bel.tr/faaliyet-raporlari/2021-yili-faaliyet-raporu/14>
- (2021). Çeşme Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.cesme.bel.tr/faaliyet-raporlari#gallery-1>

- Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü - İl Çevre Durum Raporları. (2020). Retrieved from T.C.Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı: <https://ced.csb.gov.tr/2020-yili-il-cevre-durum-raporlari-i-102101>
- (2021). Ceyhan Belediyesi Faaliyet Raporu. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/5cs4G+Ceyhan_Bel_2021_Yili_Faal_Rap_.pdf
- (2021). Çiğli Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.cigli.bel.tr/doc/faaliyet-raporlari/faaliyet-raporu-2021.pdf>
- (2021). Cizre Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.cizre.bel.tr/download/faaliyet-raporu-2021.pdf>
- (2021). Çorlu Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.corlu.bel.tr/upload/tr/dosya/dokuman-yonetimi/625/2021_05052022084338-2.pdf
- (2021). Çubuk Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.cubuk.bel.tr/2021faaliyetraporu.pdf>
- (2021). Çukurova Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.cukurova.bel.tr/images/faaliyet/2021.pdf>
- (2021). Darıca Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.darica.bel.tr/dosya/dokuman/2021faaliyetRaporu.pdf>
- (2021). Defne Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.defne.bel.tr/wp-content/uploads/2022/04/2021-YILI-BASKANLIK-FAALIYET-RAPORU.pdf>
- (2021). Dikili Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.izmir-dikili.bel.tr/assets/upload/2021faaliyet_2634-1834.pdf
- (2021). Dulkadiroğlu Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.dulkadiroglu.bel.tr/images/2021_YILI_FAALIYET_RAPORU.pdf
- (2021). Edremit Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://edremit.bel.tr:8081/app-assets/Upload/Dosya/Faaliyet/Dosya-0-2026-637868235027525426.pdf>
- (2021). Efeler Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.efeler.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- Emlak360 - Emlak Endeksi. (2022). Sahibinden.com: <https://www.sahibinden.com/emlak360/emlak-endeksi>
- (2021). Ereğli Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.kdzeregli.bel.tr/images/dokumanlar/faaliyet_raporlari/faaliyet2021.pdf
- (2021). Esenler Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://esenler.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporu/2021-yili-faaliyet-raporu/>
- (2021). Esenyurt Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.esenyurt.bel.tr/Resimler/Raporlar-Resim/2021_YILI_FAALIYET_RAPORU.pdf
- (2021). Etimesgut Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.etimesgut.bel.tr/userfiles/files/Etimesgut_2021_Faaliyet_Raporu.pdf
- (2021). Eyüpsultan Belediyesi Faaliyet Raporu. https://eyupsultan.bel.tr/userfiles/files/faaliyet_2021.pdf
- (2021). Fatih Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.fatih.bel.tr//images/File/b68a59604ce-1485caa90628b25a7ac67.pdf>
- (2021). Fethiye Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.fethiye.bel.tr/dosya/2021_faaliyet.pdf

- (2021). Foça Belediyesi Faaliyet Raporu. [https://www.foca.bel.tr/tayosis/userfiles/files/FO%-c3%87A%20BELED%c4%b0YES%c4%b0%202021%20YILI%20FAAL%c4%b0YET%20RAPORU-compressed-compressed\(2\).pdf](https://www.foca.bel.tr/tayosis/userfiles/files/FO%-c3%87A%20BELED%c4%b0YES%c4%b0%202021%20YILI%20FAAL%c4%b0YET%20RAPORU-compressed-compressed(2).pdf)
- (2021). Gaziemir Belediyesi Faaliyet Raporu. http://www.gaziemir.bel.tr/dosyalar/faaliyet_raporu_2021.pdf
- (2021). Gaziosmanpaşa Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/userfiles/pdf/17502021faaliyet-raporu.pdf>
- (2021). Gebze Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.gebze.bel.tr/dosya/20220418122036.pdf>
- (2021). Gölbaşı Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.ankaragolbasi.bel.tr/uploads/faaliyetraporu_v/2021-faaliyet-raporu.pdf
- (2021). Gölcük Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.golcuk.bel.tr/yayin/27/0/1/2021-faaliyet-programi>
- Güncel Seçim İstatistikleri. (2018 / 2019). T.C. Yüksek Seçim Kurulu: <https://www.ysk.gov.tr/istatistik/5644>
- (2021). Güngören Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://admin.gungoren.bel.tr/repository/repo/image/catalog/web/Kurumsal/Raporlar%20Planlar/faaliyetraporlari/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- (2021). Güzelbahçe Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.guzelbahce.bel.tr/images/faaliyet_raporu/2021_faaliyet_raporu.pdf
- (2021). Haliliye Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.haliliye.bel.tr/icerik/6011/29/2021-yili-faaliyet-raporu>
- (2021). Haymana Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.haymana.bel.tr/public/faaliyet-raporlari/2021-yili-faaliyet-raporu/8>
- (2021). İlkadım Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.ilkadim.bel.tr/uploads/files/ilkadim_compressed.pdf
- (2021). İnegöl Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.inegol.bel.tr/Content/Upload/Dokuman/filepath/3191-inegol-belediyesi-2021-idari-faaliyet-raporu-1651838246.pdf>
- (2021). İskenderun Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.iskenderun.bel.tr/tema/genel/uploads/faaliyet_raporlari/dosya/2021-faaliyet-raporu-s%C4%B1k%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1ld%C4%B1.pdf
- İstatistik Veri Portalı. (2021). TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/>
- (2021). İzmit Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://izmit.bel.tr/wp-content/uploads/2022/04/IZMIT-BELEDIYESI-FAALIYET-RAPORU.pdf>
- (2021). Kadıköy Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.kadikoy.bel.tr/Kurumsal/Kurumsal-Raporlar>
- (2021). Kağıthane Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.kagithane.istanbul/images/download/2021-Faaliyet-Raporu.pdf>
- (2021). Kahramankazan Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.kahramankazan.bel.tr/faaliyet-raporlari/kahramankazan-belediyesi-2021-faaliyet-raporu/18#pdf>
- (2021). Karabağlar Belediyesi Faaliyet Raporu. http://www.karabaglar.bel.tr/files/2021-yili-faaliyet-raporupdf_04-04-2022_10-20-09.pdf

- (2021). Karaburun Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.karaburun.bel.tr/files/10mb-2021-yili-faaliyet-raporupdf_25-04-2022_10-01-41.pdf
- (2021). Karatay Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.karatay.bel.tr/uploads/1f31cafd-c160794a.pdf>
- (2021). Karesi Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://ebelediye.karesi.bel.tr/web/fr2021/index.html>
- (2021). Karşıyaka Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.karsiyaka.bel.tr/public/uploads/file-1649761057659.pdf>
- (2021). Kartal Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.kartal.bel.tr/tr/dosyalar/faaliyet_raporu/2021/2021_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf
- (2021). Keçiören Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.kecioren.bel.tr/faaliyet_raporlari_dosya_eki/2021_mali_yili_faaliyet_raporukecioren.bel.tr26.pdf
- (2021). Kemalpaşa Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.izmir-kemalpasa.bel.tr/assets/upload/2021-faaliyetraporu-small_9052-2391.pdf
- (2021). Kepez Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.kepez-bld.gov.tr/page_31_faaliyet-raporlari
- (2021). Kınık Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://kinik.bel.tr/wp-content/uploads/2022-FAAL%C4%B0YET-RAPORU.pdf>
- (2021). Kiraz Belediyesi Faaliyet Raporu. https://kiraz.bel.tr/faaliyet_raporu/2021_FAALIYET_RAPORU.pdf
- (2021). Kocasinan Belediyesi Faaliyet Raporu. https://kocasinan.bel.tr/uiimg/content_5002_2022-09-12_2021_mali_yili_Idare_faaliyet_raporu_19042022_091853.pdf
- (2021). Konak Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.konak.bel.tr/files/2021-yili-faaliyet-raporupdf_06-04-2022_09-58-46.pdf
- (2021). Konyaaltı Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.konyaalti.bel.tr/raporgoster?fileName=2021-yili-faaliyet-raporu.pdf&id=108>
- (2021). Körfez Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.korfez.bel.tr/yayin/96/0/1/2021-butce-yili-faaliyet-raporu>
- (2021). Küçükçekmece Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://kucukcekmece.istanbul/Content/dosya/1946/faaliyet-raporu-2021-kucuk-34036-3457658.pdf>
- (2021). Lüleburgaz Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://luleburgaz.bel.tr/faaliyet-raporlari/2021-yili-faaliyet-raporu/11>
- (2021). Maltepe Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.maltepe.bel.tr/upload/files/2021_Faaliyet_Raporu.pdf
- (2021). Mamak Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://wpimages.mamak.bel.tr/2022/04/2021-faaliyet.pdf>
- (2021). Manavgat Belediyesi Faaliyet Raporu. <http://cdn.interanaliz.info/domain/manavgat.bel.tr/faaliyet-raporu-2021.pdf>
- (2021). Melikgazi Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.melikgazi.bel.tr/images/acilirdosya/20220408115921_0.pdf
- (2021). Menderes Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.menderes.bel.tr/uploads/2021_Faaliyet_Raporu.pdf

- (2021). Menemen Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.menemen.bel.tr/Upload/files/2021%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- (2021). Meram Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.meram.bel.tr/upload/sdosyalar/MT-YyNjc4MmQ3YjUwMjc.pdf>
- (2021). Merkezefendi Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.merkezefendi.bel.tr/formlar/2021-faaliyet-raporu.pdf>
- Merkezi Dağıtım Sistemi. (2021). TÜİK: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>
- (2021). Mezitli Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://mezitli.bel.tr/faaliyet-raporu/>
- (2021). Muratpaşa Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://muratpasa-bld.gov.tr/Uploads/773d01ecc6384ea5b84720c5b9780648.pdf>
- Müzecilik Faaliyetleri - Özel Müzeler. (2022). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43980/ozel-muzeler.html>
- (2021). Nallıhan Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.nallihan.bel.tr/core/uploads/page/document/1205_0404221219317918.pdf
- (2021). Narlıdere Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.narlidere-bld.gov.tr/Upload/files/faaliyetraporu/2021%20Mali%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- (2021). Nilüfer Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.nilufer.bel.tr/i/pdf/87.pdf>
- (2021). Ödemiş Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.odemis.bel.tr/dosyalar/genel/Odemis_Belediyesi_2021_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf
- (2021). Odunpazarı Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://odunpazarı.bel.tr/upload/files/2021%20Y%c4%b1%c4%b1%20%c4%b0dare%20Faaliyet%20Raporu-.pdf>
- (2021). Onikişubat Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.onikisubat.bel.tr/PdfSayfa.aspx?id=185>
- (2021). Ortahisar Belediyesi Faaliyet Raporu. http://www.trabzonortahisar.bel.tr/uploads/FCK_PDF/60.pdf
- (2021). Osmangazi Belediyesi Faaliyet Raporu. https://osmangazi.bel.tr/skin/base/images/rapor/belge/2021_Faaliyet_Raporu_v3.pdf
- (2021). Palandöken Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.palandoken.bel.tr/dokumanlar/edokumanlar/2021_Yili-Faaliyet-Raporu.pdf
- (2021). Pamukkale Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.pamukkale.bel.tr/upload/2021FaaliyetRaporu.pdf>
- (2021). Pendik Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.pendik.bel.tr/data/dokumanlar/625e8e9ebbeef_2021-yili-faaliyet-raporu.pdf
- (2021). Polatlı Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.polatli.bel.tr/faaliyet-raporlari/2021-yili-faaliyet-raporu/10>
- (2021). Pursaklar Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.pursaklar.bel.tr/data/625d28fc1bd8b01288af09a4/2021%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- (2021). Şahinbey Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.sahinbey.bel.tr/upload/tr/dosya/dokumanyonetimi/64/%C5%9EAHINBEY-BELEDIYESI-2021-MALI-YILI-FAALIYET-RAPO-RU1_21042022153006-2.pdf
- (2021). Salihli Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.salihli.bel.tr/external/dokuman/2021_FAAL%C4%B0YET_RAPORU1649416814.pdf

- (2021). Sancaktepe Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.sancaktepe.bel.tr/userFiles/files/E-Dergi/2021%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf>
- (2021). Sarıçam Belediyesi Faaliyet Raporu. http://www.saricam.bel.tr/files/saricam_2021.pdf
- (2021). Sarıyer Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://sariyer.bel.tr/ckuploads/ckfiles/Faaliyet%202021-8.4.2022-12.25.pdf?time=1649764384192>
- (2021). Seferihisar Belediyesi Faaliyet Raporu. <http://seferihisar.bel.tr/wp-content/uploads/2022/04/2021-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf>
- (2021). Şehitkamil Belediyesi Faaliyet Raporu. <http://cdn.sehitkamil.bel.tr/assets/images/dergi/faaliyetraporu2021/mobile/index.html#p=8>
- (2021). Şehzadeler Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.sehzadeler.bel.tr/uploads/images/MANSA_AEHZADELER_BELEDYES_2021_YILI__FAALYET_RAPORU.pdf
- (2021). Selçuk Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.selcuk.bel.tr/filesserver/uploads/ru-2gkn.pdf>
- (2021). Selçuklu Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.selcuklu.bel.tr/files_upload/kurum-salmenu/1650973046.pdf
- (2021). Serdivan Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.serdivan.bel.tr/media/Pdf/faaliyet-raporlari/2021-faaliyetRaporu.pdf>
- (2021). Şereflikoçhisar Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.sereflikochisar.bel.tr/tema/genel/uploads/faaliyet_raporlari/dosya/2021faaliyet.pdf
- (2021). Seyhan Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.seyhan.bel.tr/upload/faaliyet-raporlari/2021.pdf>
- (2021). Şile Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://sile.bel.tr/upload/files/2021-faaliyet-raporu.pdf>
- (2021). Silivri Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.silivri.bel.tr/uploads/faaliyet_raporu_2021_.pdf
- (2021). Sincan Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.sincan.bel.tr/public/source/faaliyet-raporlari/Sincan%20Belediyesi%202021%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- (2021). Şişli Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://webapi.sisli.bel.tr/file/c1b0963f-17c2-4537-a152-388300aa24f2.pdf>
- (2021). Siverek Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.siverek.bel.tr/dokuman/siverek-2021-faaliyet-raporu-2021.pdf>
- (2021). Süleymanpaşa Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.suleymanpasa.bel.tr/pdf.php?d=2021FaaliyetRaporu>
- (2021). Sultanbeyli Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.sultanbeyli.bel.tr/wp-content/uploads/2022/06/2021-yili-Faaliyet-Raporu-Baski1.pdf>
- (2019). T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu: <https://www.titck.gov.tr/>
- (2018). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı: <https://corinecbs.tarimorman.gov.tr/>
- (2021). Talas Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.talas.bel.tr/images/ustmenu/20220405140220_0.pdf
- (2021). Tarsus Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.tarsus.bel.tr/upload/document/faaliyet-raporlari/Tarsus_Belediyesi_2021_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf

- (2021). Tepebaşı Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.tepebasi.bel.tr/stratejikplan/FaaliyetRaporu2021.pdf>
- (2021). Torbalı Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.torbali.bel.tr/assets/upload/2021_faaliyet_raporu_9606-1740.pdf
- (2021). Toroslar Belediyesi Faaliyet Raporu. <http://toroslar-bld.gov.tr/faaliyet-raporlari#>
- (2021). Turgutlu Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.turgutlu.bel.tr/app/files/3616_5113_4863-2021_FAALIYET.pdf
- (2021). Tuşba Belediyesi Faaliyet Raporu. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/spOQC+TUSBA_BELEDIYESI_2021_FAALIYET_RAPORU.pdf
- (2021). Tuzla Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.tuzla.bel.tr/Files/pdf/faaliyet/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistikler, <https://www.tuik.gov.tr>
- (2021). Ümraniye Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://umraniye.bel.tr/userfiles/files/Faaliyet/2021Faaliyet.pdf>
- (2021). Urla Belediyesi Faaliyet Raporu. <http://www.urla.bel.tr/Upload/files/FR2021-kapakl%C4%B1.pdf>
- (2021). Üsküdar Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2021FaaliyetRaporuKopyalanamazKucuk.pdf>
- (2021). Viranşehir Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.viransehir.bel.tr/kurumsal/185-faaliyet-raporlari>
- (2021). Yakutiye Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.yakutiye.bel.tr/icerik.php?Id=477>
- (2021). Yenimahalle Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.yenimahalle.bel.tr/Dosyalar/MaliRaporDosyaları/MaliRapor_66c77aa1-2dcf-4117-b648-ecb65e32fc7c.pdf
- (2021). Yenişehir Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.yenisehir.bel.tr/sites/default/files/2022-04/2021%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- (2021). Yeşilyurt Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://yesilyurt.bel.tr/files/faaliyet2021/mobile/index.html>
- (2021). Yıldırım Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.yildirim.bel.tr/uploads/faaliyetraporu/70626f90-0b8c-4b0d-80c6-6958bcce9abeapplication.pdf>
- (2021). Yunusemre Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://www.yunusemre.bel.tr/filesserver/uploads/sqyrs.pdf>
- (2021). Yüreğir Belediyesi Faaliyet Raporu. https://www.yuregir.bel.tr/Images/Kutuphane/2034faaliyet2021_compressed.pdf
- (2021). Zeytinburnu Belediyesi Faaliyet Raporu. <https://zeytinburnu.istanbul/wp-content/uploads/2022/04/2021-faaliyet-rapor-son.pdf>

